

МИНҲОЖИДДИН
ҲАЙДАР

Булбулсўз

Тошкент
Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт
ва санъат нашриёти
1991

Ҳайдар, Минҳожиддин.

Бўлбулсўз: Шеърлар.— Т.: Адабиёт ва санъат нашр., 1991 —208 б.

Ҳисобда тўрт амални билишлик — риёзиёт билимдони деган гап эмас. Шеърятнинг «тўрт амал»и билан ҳам бир амаллаб кун ўтказиш мумкиндир. Бироқ риёзиёт сингари унинг ҳам ўзига хос мураккабликлари бўлади. Бу — Эътиқод, Кураш, Муҳаббат, Садоқатнинг чинакам ички тугёнларини ўзида бадий акс эттира олган мисраларда, юксак бадий санъатда ўзни намоён этади.

Халқ қувонч ва ҳасратларини кифтига ортган заҳматкаш мисралар яратиш иштиёқи билан ижод қилаётган Минҳожиддин Ҳайдарнинг ушбу китоби муаллифнинг аввалги тўпламларидан сайлаб олинган ва янги шеърлари асосида дасталанган.

Ҳайдар, Минхожиддин. Сладкоголосый:
Стихи.

Ўз2

4702620202 — 130
X М352 (04) — 91 30—89

ISBN 5-635-00332-X

*Бу китобимни муҳтарама в
лидам — Чаман Бону Замч
мат полвон қизи хотираси
бағишладим.*

АЙРИЛИҚ

Етим қалб оҳидан оҳ тортворар Оллоҳ,
Киприк доридан жарга қулайди Бардош.
Оҳ, букун ломаконга кетди ботиб, оҳ,
Мени нурбеланчакда улғайтган ҚУЁШ!..

17.X.1986

УНВОҢЛАР

Қалблар ичра мангу эй, тирик тугён,
Эй, толе кўкида чақнаган юлдуз!
Нигоҳингдан Ҳаёт таъмин шимар жон
Ва қорачиққа шаън муҳрлаган ҳар кўз.
Сен — кимлар-чун гўё шуҳрат Каъбаси,
Сажда қилишарлар сенга бир умр.
Сен — кимлар имони, ким мартабаси,
Кимларнинг қалбида энг покиза нур...
... Бир замон Табиат лутф этди Ерга,
Унинг қудратидан яралди Инсон.
Нур билан битилди шунда тақдирга,
«Инсон деб аталган муқаддас УНВОҢ!
Шу унвон туфайли томирида тот,
Ўзни туяр Ҳаёт: нондайн лазиз.
Шу унвон туфайли буюк Одамзот,
Юрак толасида кезар ўтли ҳис.
Инсон инсонликдан қолмади четда,
Ҳатто яратганнинг қаҳрига учраб.
Жаннатни тарк этди, ёнмади ўтда,
Фақат инсонлигин қололди оқлаб.
Улуғбек илми афзал кўрганку,
Тахт қачон кишига қилибди карам?!
Юлдузларнинг измин қўлга олди у,
Бу кун юлдуз бўлиб порлар ўзи ҳам.
Инсонлик унвонга жон бўлган қалқон,
Шуҳрат келтиргандир унга мисли тоғ.

Ва лекин бегуноҳ кимлар тўккан қон,
Инсонлик унвонга бўлиб қолган доғ.
Маъбад Дианага ёқилди олов,
Ҳануз қайлардадир бурқсир тутуни.
Ҳануз Линч олови ёнмоқда лов-лов,
Ҳануз ўчиролмас инсонлар уни!
Инсон Фарҳод бўлиб кесолди тоғни,
Ҳатто Сомон йўлга қадам қўйди шод. .
Бироқ унвонидан ҳануз у доғни
Юволмай овора шўрлик одамзот...
Борданку йўқ бўлмас, йўқдан асло бор,
Дунё қонунига йўқдир эътироз.
Бизнинг одамга ҳам қадимги думдор
аждодларнинг феъли қолгандир меърос:
Шуур ойга йўлак солган асримда,
Қумурсқадай ташир ким кимлар донин.
Қоғозда Эрк бор-а, воҳки аслинда,
Зулук бўлиб сўрар ким кимлар қонин...
Вожаб, бу дунё хилқати ичра
Бунча сирли нуру соя ўйини?!
Қай халқ тушмас кибр отидан сира,
Заҳмат юки эгган қай халқ бўйнини...
Инсон унвонини тумордай тақиб,
Кимлар изғир — қўлда қилич яланғоч.
Ажал балоларин енг ичра тутиб,
Ким ясар ҳайкалда: «Қиличдан — омоҷ!»
Унвоңлар мағзида қанчалар мазмун,
Инсон ақлининг у — буюк тортиғи!
У — гоҳо умрга ясалган якун,
У — гоҳо ақлнинг энг ўткир тиғи!
Қанча унвоңлар бор ёруғ оламда,
Кошки, унвоң бўлса инсонга безак!

---

¹ Ушбу байтни дўст Абдулла Орипов 1969 йил 19 июлда таҳрир этган бўлиб, мазкур таҳририңи муаллиф миннатдор тарзда ҳануз сақлаб қелади.

Унвонлар юлдузин таққан одамда
Одамийлик билан ёнсайди юрак!
Бир ғашлик руҳимда азоб тортдирар,
Бир маъюслик бўғар юрак туғёнин:
Э воҳ, одамлар бор — унвон ортдирар,
Узлари йўқотиб Инсон унвонин!..

ҚУЁШ

Қуёш-ку фалакда кезиб юрибди,
Умримиз боқийдир, умримиз боқий.

Ғафур Ғулом.

Фалак бир оташин сирли ғазалу
Сўнгига қўйилган нуқтами Қуёш?!
Инсон заковатин ё ўлчаш-чун у
Фалак мезонига қўйилган бир тош?!
Не ул кўк тоқида турган ловуллаб
Ё лолагун уфқнинг олтин зираги?!
Ё чарх шевасидан фарёдлар айлаб,
Самога отилган Инсон юраги?!
Фалак қизими ё — чўғдай чиройли,
Уни эркалатиб қўйганми осмон:
Нур қатмига боғлаб Еру Ойни —
Гир айлантирар бир ўйинчоқсимон.
Ё шаънига минг йил ғазал битилган —
«Нафосат ғунчасин юзгинаси»ми?!
Ё кимлар бир умр саждалар қилган
Буюк даҳоларнинг ўзгинасимми?!
... Йўқ, у — «Қуёш» отли оддий бир юлдуз,
Турибди ҳаётга меҳри уланиб.
Утли оғушида жилмаяр Кундуз,
Оппоқ нур чойшабга шундоқ ўраниб,
Фалак даштларида юлдузлар ҳадсиз,
Тафаккур ҳам етмас уфқ сарҳадига.
Ва лекин, айтинг-чи, қайси бир юлдуз

Қуёшдай улуғ ўз салтанатида?!
... Ҳаёт яратгунча ўртанган Қуёш,
Мисли, ишқ ўтида чўгланган Юрак.
Шу муқаддас чўгга осмон эгиб бош,
Уни ҳар кун бошга кўтаргай фалак.
Қуёш деҳқон бўлиб ишлади Ерга,
Меҳридан ҳаво — жон насими бунёд.
Зилол бўлиб оқди — ботгани терга,
Шулар бирлигида яратди ҲАЁТ!
Қуёш юрагида Ҳаёт ишқи жо,
Рост, қалбига Ҳаёт оташ солгани.
Бироқ ларза солмас қалбига асло
Ҳаётнинг нотекис бўлиб қолгани.
Балки бу жумбоқдан Қуёш ҳам ҳайрон,
Шундан, Ой ҳам тирнаб олган юзини.
Шу нотекисликлар аслида, чунон
очиқ қўяр экан Инсон кўзини...
О, Ҳаётки экан шундоқ — нотекис,
Мудом очиқ бўлсин, майли, кўзимиз.
Зулмат ҳам қалбларга ҳеч солмасин из,
Омон бўлсин ҚУЁШ — пок юлдузимиз!
Эҳ, Қуёш фотиҳдай кезиб юрибди,
Қай бир шоир битган шеър мисрасида.
Ва лек деҳқондай тер тўкиб турибди,
У оддий юлдузлар силсиласида...

ДУНЕНИНГ ИШЛАРИ

Дунёнинг ишларига лол қоламан бир дам,
Турфа хилқат, турфа феъл қармоғида — ҲАЁТ:
Бирида дум,

бирида заҳар,

ақл мужассам,

Тиши билан кун кўрар, воҳ, қайси бир жонзот!

Қаранг!

Қай бирин ризқи қайларгадир сочиқ,

Юракка тугун ташлар Ҳаёт фалсафаси:
Бирига ювинди-ю,

бирига қон озиқ,

Бирига нон,

бирига бас — гулнинг бўсаси...

ШАМОЛ ТЕГИРМОНИ

Бўронларга мағрур очганча қучоқ,
Бир паррак айланар фазо қўйнида.
Қуюнларни белбоғ этиб у шу чоқ,
Бир тегирмон тошин ўйнар қўлида.

Олишар бўронлар билан юзма-юз,
Қўрс бўронлардан у олади нафас.
Ваҳ, бўрону паррак кураши шу кез,
Қалбим ичра давом этар басма-бас...

* * *

Мен неки кўрибман бу олам аро,
Балки улар ҳаёт ҳукмигадир хос.
Бироқ омонатдай туюлар дунё,
Баъзан бўёқларга қўйилса ихлос.
Гоҳ сохта ҳуснига мафтунмиз рости,
Ранг пардаси ичра қучиб, суямиз.
Олтиндан афзалку тишимиз асли,
Гоҳ унга тилладан ниқоб қўямиз.
Гоҳ юпатмоқ бўлиб инжиқ гўдакни,
Пуффак тутқазамиз — ранги бир олам.
Э воҳ, баъзан шундай рангдор пуффакни
Тутқазиб қўямиз катталарга ҳам.
Дунёнинг ишлари асли-ку ажаб,
Дур садаф қўйнидан топмиш ошиён.
Ажаб, аслида-ку қилич қон талаб,
Лекин қинин безар ёқуту маржон...

Қалбим садосига қулоқ тутдим жим,
Бир нидо руҳимга сингди илк марта:
Эҳ, қиличку қилич ва лек, дўстларим,
Виждон кўзини ҳеч тўсмасин парда!..

БУЛБУЛ

(Ривоят)

Тили билан чертармиш юрак созини булбул,
Шундан, оҳанг сеҳрига сингиб кетаркан одам.
Тили билан чертармиш юрак созини булбул,
Шундан, митти тилида эриб кетаркан олам.

Тили билан чертармиш юрак созини булбул,
Унинг юраги эмиш — минг битта куйга маскан.
Ҳар бир куйига яширин экан гавҳари кўнгул,
Минг куйни сайраб, бироқ биттасини топмаскан.

Тили билан чертармиш юрак созини булбул,
Йўқолган қалб парчасин нечун қўмсамас куйи?!
Куйларини бирма-бир такроп этиб у буткул,
Йўқолган куй дардида ёнаркан умр бўйи.

Тили билан чертармиш юрак созини булбул,
Балки, йўқолган куй деб юрак янгроқ шу қадар?!
У — эзгу бир сирмиди, айтиқсиз дардми нуқул
Ё олий нафратмиди, қалбда тош қотган қадар?!
Ахир ул

Тили билан чертармиш юрак созини булбул,
Ахир, юракда борин айтолмаса найласин?!
Ҳалал бермангиз унга, эй, Одамлар!

Уша биттасини ҳам, майли, топиб сайрасин!..

РАССОМГА

Туғма гүзалликка, йўқ, берма пардоз,
Қалам қошларга, қўй, урмагил қалам!
Шундай ҳам жаннат парисидан соз,
Фаришталарга дарс бергай бу санам.
Шундай ҳам бу кўзлар ўзи бир жаҳон,
Тикниб сен унга, майли, тўймагил,
На бу кўзлар, унинг ўзи бир жаҳон,
Жаҳонни сен рангга бўяб қўймагил!..
Нуқсон-чун кўзгуга бўлмас эътироз,
Кўзгудан сабоқ ол: Ростни чиз ҳар дам.
Туғма гүзалликка, қўй, берма пардоз,
Қалам қошларга, йўқ, урмагил қалам!..

ҚОЯ ВА ҚАТРА

(Устоз Миртемирга)

Қоя кўксин ситиб-ситқилаб,
Томчилайди гоҳ-гоҳ қатра дур.
Янгроқ савол портлар тирқираб:
Қатра ғам бу ё қатра ғурур?!
Шу қатрадан топиб дунё наф,
Яшил фасл тўшабди гилам.
Шохчаларда ғужғон гулсадаф:
Кулгусига тор келар олам...
Ҳей, нур сочли — ҳаёткаш қатра —
Қалбимга шеър бўлиб қуйилдинг!
Қаршимдаги эй, буюк қоя —
Хассос шоир бўлиб туюлдинг!..

ЧАРХПАЛАК

Тинмайин айланар сувда чархпалак,
Шўнғиб-шўнғиб сувга айтар тушини.

Ё дардлардан карч-карч бўлганми юрак,
Ё бирор шум сеҳр олган ҳушини?!

Тинмайин айланар сувда чархпалак —
Коинотга митти қиёсмикан ё?!
Шунданми андоза олиб: «чарх», «фалак»
Аталганмикан бу азалий дунё?!

Тинмайин айланар сувда чархпалак,
Қирғоқда турар бир гул ёниб, чанқаб.
Умбалоқ ошдирар эзгу бир тилак:
Ташна гулга у сув тутар ҳовучлаб...

Шу битта гулни деб, гул ҳаётин деб,
Тинмайин айланар сувда чархпалак...

* * *

Деразам ортида...

Қақраган ердан
Бир майса Кундузга ёзди қулочин.
Она Қуёш меҳрин симирди нурдан,
Нур селларда чайди ям-яшил сочин.

Соғинч-ла бир тонгда боқсам ўзга ҳол:
Турар ўша майса эгик,
кўзда ёш.

Билсам..
Шабнам-ла у айларкан висол,
Шу қиттак қатрага эгган экан бош...

* * *

Термуласан..
Кўзларинг мовий.
Нигоҳингдан чатнайди барқ.

Мен жимгина,
   не-не самовий
хаёлларга бўламан фарк.
Дилбар!
Мовий кўзларинг тенгсиз.
Киприklarинг — жон толаси.
Дилбар!
Мовий кўзларинг — денгиз —
Юрагимда пўртанаси!..

БУЛОҚ

Нурбулоқми — булоқнинг кўзи
Ё оқ ҳарир тўқирмикан нур?!
Кўкда Ойнинг тўлишиб юзи,
Термулади булоққа масрур.
Илҳом бўлиб туюлди булоқ,
Ғазал излаб бордим бўйинга.
Сирли ҳолга тўйинар қароқ:
Эркаланар ой сув қўйнида...
Нур опичлаб шўх тўлқинлар шод,
Мунча мени мафтун этасиз
Ой қўйинли о булоқ!..
  Ҳайхот,
Юрагимга ўхшаб кетасиз!..

ШОҲ АСАЛ

Қиз қўлида турар бир пиёла бол —
Чаманларнинг атри — гуллар нектари.
Лиммо-лим ғазал — бу — лиммо-лим
  висол —
Гуллар бўсасидан терган болари...
Лабларга беркинса пиёла гирди —
Қароққа нурдан гул чизади Шодлик.
Ваҳ, икки ШОҲ АСАЛ сенда туташди,
Сездингми, Пиёла, қай бири тотлик?..

* * *

Булут қанотидан тўзғиб оппоқ пар,
Киприкларинг узра қўнди беозор.
Олмасмидим уни эрк берсайдинг гар,
Авайлаб кипригим билан эй, дилдор!
Ботинмайди юрак...

Ёндим...

Не чора...

Киприлдаги қорга рашкимми келиб,
Билмам, не сир?..

Шу чоқ у қор бечора,
Оппоқ тани ёшга айланди эриб.
Чирмашиб кипригинг нозик белига,
Суқланиб у томчи кўзингга боқди.
Гўё: қуёш олов сочди бағрига,
Масти беҳуш бўлиб ерга улоқди...
... Бу кўзлар шунақа.

Жуда беаёв,

Нигоҳи эритар дилни беомон.
Менинг юрагим ҳам у тенгсиз олов
қаршисида титрар бир симобсимон...
Хаёл шу томчидай тирқираб кетди,
Юрак ҳам сесканди бир таниш ғамдан.
Томчи!
Айт: қалбингни не чил-чил этди?
— ...
Ваҳ, куним бошингга тушди, чамамда...

* * *

Ногоҳ дуч келдик биз...

Қалб эслар жўшиб
Ҳасрат оқартган не ҳажр тунларини.
Хаёл, кўзларимиз тубига тушиб,
излар илк муҳаббат учқунларини.

Бу — севгим қисматин юпатгувчи туш
Ва ё юрагимга чанг солган хаёл?!
Ҳаёт, сеҳрли майнинг этдими сархуш
Ё фироқ йилларин эритди висол?!
Ҳали ҳам ўшасан, нозли малагим,
Минг қалбни қўйгудай дунё аламга.
Кўз чўғингга ўзни ташлаб Юрагим,
Маломат — хасларга қўяр аланга.
Бошингда ишқ байтим битилган дурра,
Нигоҳингда ғурур жаранглайди шўх.
Сен — ўша кунгисан, ўзгамас сира,
Қошдаги ўсманг ҳам қуриганча йўқ.
Кел, туйғулар бўлсин гинадан ҳоли,
Шамъи руҳсорингдан нур эмсин кўзим.
О, буюк фожедир — Севги заволи,
Кел, адашган қалблар қовушсин бир зум.
Боққанман қалбимга изтироб тўлиб —
Маъжусий эгганда санамларга бош.
Қалбимга оққансан нури Ишқ бўлиб,
Эй, мен илк бор қалбдан топинган ҚУЁШ!
Кел! Кел, иккимизни сезмасин ағёр,
Патила сочлардан тутгил пардалар.
Кел, ёшлик хатосин этмайлик такрор,
Куртак қолган севги отсин хандалар...
Кимлар сўз-ла отди таъна тошини,
Ё воҳ, ўргатмаган ким қолди «ақл»?
Бардош!
Ҳаммасига қилолдинг Бардош —
Ҳаммасига тутиб турдинг кўкрагинг.
Кел, дилдор, кўксимга қайта қўйгил бош,
Нафасингдан баҳор бўлсин тилагим.
Ким айтар: «Бу дунё бебақо асли...»
Ишонма, алдоқчи бундай сўзларга!
Йўқ, ҳеч хазон билмас Садоқат фасли,
Ғорат бўлиб отмас ўзни Кузларга...
Юрагимдан сенга қурай қошона,

Боғинг бўлиб қолсин — гул қалбим менинг.
Бу шеърий гулдастам бўлсин тўёна,
Меҳру садоқатим — хазинанг сенинг...
... Суратсан-да!..
Не ҳам дея олардинг,
Турибсан кўзимдан узмай кўзингни.
Ўзинг бўлсанг-ку — не кўйга солардинг,
Унда қайга қўяр эдим УЗИМНИ...

* * *

Яна ҳусн улашди боғларга баҳор,
Яна қизлар бошида гулдан чамбарак.
Наврўз жоласи ювди қалблардан губор,
Жонни мўлжалга олди кўкда камалак.
Кўм-кўк кимхобин кийди ошно қайрағоч,
Ўсма сувига қонди чанқаган қошлар.
Ташна руҳимга азоб бериб қалдирғоч,
Яна менинг хонамда ин қура бошлар.
Сен ҳам шу баҳорий қуш сингари, эркам,
Қалбим уйини этган эдинг ошнён.
Дилда эрранар Соғинч, сенсиз йиғлар шам:—
Бугун тарк этиб кетдинг, жонгинам, қаён?..
Сен баҳор қизи эдинг, беқиёс сулув,
Кафтингда ўсмаларнинг «шўри қуриган».
Камалак чиқса дердинг: «Бир нур кўприк
бу —

Икки ошиқ юраги аро қурилган».
Фироқингда, юракни эзгилайди ғам —
Кафтларинг орасида қолган ўсмадай.
Бир нур кўприкмас энди у камалак ҳам:—
Кўнгли ярим, четлари узук тасмадай..
Қайга бош олиб кетдинг, эй, олис юлдуз?
Толғин ипак нурларинг бағрим тиглайди.
Ҳувиллаган ўша қалб уйида ҳануз
Ёлғиз қолган ишқ сени қўмсаб йиғлайди...

Яна ҳусн улашди боғларга баҳор,
Яна қизлар бошида гулдан чамбарак.
Наврӯз жоласи ювди қалблардан ғубор,
Жонни мўлжалга олди кўкда камалак...

* * *

Тушларимга кирасан гоҳи ой бўлиб,
Гоҳ эса юлдуз мисол чақнайсан.
Руҳимда чақмоқ бўлиб чатнайсан,
Хаёлда-ку тасвиринг турар термулиб.

Равзада ҳис этаман ўзимни гоҳо,
Самовий ўй-ла энтикар юрак.
Қаршимда сен — бир бегуноҳ малак,
Нури васлингдан ичар кўзларим зиё.

Қонларимда сен олов бўлиб кезасан,
Сен шивирлайсан байтимда ширин.
Ўт мисраларда юзинг яширин,
Сен — пари — Илҳом бўлиб қалбим эзасан.

Гоҳ қалбим гулзорида юрасан кезиб,
Сенинг изларинг тушади танҳо.
Танҳо бир гулга сен бўлиб шайдо —
Юрагимни гулдайин оласан узиб...

Тақиб оласан маъсум кўкраккинангга,
Ҳуснингга мўлт-мўлт у кўз ташлайди.
Йўқ, энди у гул мангу яшнайти —
Илдизин отган сенинг юраккинангга!

... Булар барчаси сенинг ширин ўйларинг,
Ўйинггаки — қалб шунча жўшаркан.
Билмам, юрак не ҳолга тушаркан —
Ўйимга насиб этса сенинг бўйларинг...

Яна сен менинг ёлгиз уйимдасан,
Хаёлан сен-ла дардлашмоқда юрак.
Яна сен менинг дарду ўйимдасан,
О, юрагимдан йироқлашган малак!
Нотинч арвоқдай чарх уриб юрибди,
Сийнам ичра ул чил-чил синган кўнгул.
О, қўлгинангда мўлтираб турибди
Пок қонларимдан униб чиққан бир гул...
Киприкларингда ғилқиган алам — ёш,
Қалбда сирқирар заҳри чипқон бўлиб,
Сен кўксим узра қўймоқчи бўлиб бош,
Хўнграб йиғлайсан, сочгинангни юлиб.
Нигоҳинг дейди: «Етмасми кутганим,
Йўлингда хазон гулидай соврилиб!..»
Қўй, эслатмагил, менинг қон ютганим —
Сенинг изтироб ўтингда қоврилиб...
Хўрсинишлардан — ошкор бўлар ўкинч,
Изтироблардан — зилзиладор бадан.
Мунис кўзларинг, о, сўрашиб ўтинч --
Юмшоқ кўнглимдан излашарлар маскан.
Соф туйғуларнинг тимсоли — ўша гул,
Уни бегона қўлга кўрмам раво!..
... Бас, қалбимга ҳам қайта солмагил йўл,
«Дарвозасиз қалб» бўлмагай-ку асло!
Энди руҳ қўмсар туйғулар тозасин,
Бас, қалбимга ҳам йўл қидирма пинҳон.
Виждон қўриқлар — қалбим дарвозасин,
Виждон ўзини алдамас ҳеч қачон!

Бас, қалбим сари қайта солмагил йўл!..

Фақат азобгами яралган юрак —
 Ҳаёт гирдобида эшкак эшар у.
 Ором шарбатидан тотмайин андак,
 Наҳот, қон ҳўплаб у, қон қусар мангу?!
 Ғамзада юракка бермасми азоб,
 Жон қасдида турган милтиқдаги ўқ?
 Ғамзада юракка бермасми азоб,
 Шайдойи кўзлардан сапчиган бир чўғ?
 Юракка санчилган ўша қўргошин,
 Мулзам бўлар бир кун жарроҳ қўлида.
 Юракка сапчиган нигоҳ оташи,
 Висол чоғи — малҳам — юрак қўрида.
 Яратганисмон санъаткор дунё,
 Минг бир тикан ичра, бир нафис гулни.
 Гулдай бир кулгуга юрак ҳам шайдо,
 Олар минг бир ғамдан силқилаб уни.
 Юрак!
 Ташвишларинг мунчалар қат-қат,
 Бардошинг ҳам қаттиқ, шунчалар, э воҳ!
 Сенга отилмасин СЎЗ ЎҚИ фақат,
 Сени сақлар ундан қайси бир жарроҳ?!

СОҒИНЧ

Қилдайин ингичка тортдими бардош,
 Қалбда жўшар соғинч тўла ҳаяжон.
 Киприклар дорбози — тўлғин қатра ёш
 Кўзгусида кўрдим Сизни, ОНАЖОН!
 Ана, ипак қатмин тортяпсиз сергак,
 Тилга кирмоқчидай каштангиз гўё.
 У — малак бир қизга аталган палак,
 Ё кенжа ўғилга «куёв сарупо...»
 Ипакмикан десам товланган қўлда —
 Экан сочларингиз кумуш толаси.

О, Онажон, нечун кўзингиз йўлда,
Пурсоғинч нигоҳ-ла ўйга толасиз?!
Қалбим торларига тушади ларза,
Унсиз эзгу куйга қулоқ соламан.
Куй-ла оқиб келар меҳрингиз аста,
Жондай мактубингиз қўлга оламан:
«Болагинам, мунча кетмасанг олис,
Айрилиқда — жонни ўтга қалайман.
Аксинг кўринарми экан деб ҳар кез,
Тўйиб-тўйиб тўлин ойга қарайман...»
Недир тиқилгандай бўлар бўғзимда,
Қайноқ қонларимда ўтли ғалаён.
Онажон, сиймонгиз ўчмай кўзимдан,
Ўқдай отиламан ташқари, томон:
Серюлдуз — пахтазор ичра оралаб,
Кимдир келар эди — қадди дол бўлиб: —
Оҳ, ОНАЖОН, Сизми келяпсиз излаб,
Нур қаҳкашон ичра бир ҳилол бўлиб?!

«НИНА УЧИДА ҚАСР» КИТОБИДАН (1979)

МЕЗОН

Ҳ. К.

Тўлқиндан сачраган қатрадай гоҳо,
Сукунат қўйнида қолурман маъюс.
Ўзим билан ўзим қолганда танҳо,
Шу чоқ Ақлим мен-ла бўлур юзма-юз:
Умрим саркитобин варақлаб кетар,
Чиғириқдан ўтар ҳар битта ишим.
Буюклик не?..

    Ҳатто насихат этар,
Қилич дамида йўл топиб юришим.

Ишчи болғалардан кўчган учқундай,
Гоҳ сокинлик сари йўлни соламан.
Бўлсам сукунатга шўнғиб кетгудай,
Ўз Қалбим-ла тўқнаш келиб қоламан.
Дер: — «Ўтли севгингни дил ойнасига,
Нақш этиб ўйдими ул пайваста қош?
Ёмби туйғуларнинг соф қуймасига
Қўшиб қўймадингми бирор оддий тош?..»

Гоҳ жанггоҳдан чиққан ҳорғин аскардай,
Жимликка етаклар мени толғин куч.
Дил жиндайин бўлса ором истардай,
Келиб қолурман ўз Виждонимга дуч:
«Ҳей, Ақл, қўйнингда ҳужайралармас,
Ул-ку: миллиард-миллард ёнгувчи чироқ.
Қанчасин ёқдинг у сен ушбу нафас,

Қанча кўнгил уйин этолдинг порлоқ?...
Сўнг, у сўроқ этар Қалбимни роса,
Эзгулик илмидан хўб беради дарс:
«Меҳрингдан қалбларда ундими майса,
Бирор дил шишаси кетмадимми дарз?!»

Виждоним бир мезон, одил, ардоқли —
Ҳақиқат ишончин келгучи оқлаб:
Бир паллада юрак, бирида ақлим,
Улар қилмишларни турар салмоқлаб,
Йўқ!
Йўқ!!
У — посанги талабмас сира,
Ҳақиқат тоши-ла ўлчар саботим.
Ўша одил мезон палласи ичра:
Менинг гуноҳ-савоб — борлик Ҳаётим!..

ВАРРАК

Кун бўйи фалак қўйнида учди бир варрак,
Кун бўйи хонамни тутди дудуқ хониши..
Тунд тортиб қабоғин уйди серзарда фалак,
Балки, хонишмас у — тутқун қалб уйғониши?!
Гудранар варрак — ё тилга кирган Сукутлар,
Бола-да, бу ҳақда ўйлаб ҳам кўрибдими?!
Олов қиличин суғуриб ҳатто булутлар,
Кесмоқ бўлди тутқун этган варрак ипини.
Бир варрак Шамол зуғмидан безовта бу дам,
Дудуқ тилда хонишмас, бу — ЭРҚка қистови!
Воҳ!
Инсоннику, қўйинг!

Ҳатто қоғоз Варрак ҳам
Ўзгага ҳеч тутқазгиси келмас жиловин...

ҲАЁТ

Жим!

Кўзи ёрияпти аёлнинг...

Жим!

Жим!!!

Она Ер, меҳварингда қотиб қол бу он.

Ҳаёту мамот жанги борар бетиним,

Қил устида омонат турибди-я жон.

Гўдак чинқирди...

«Янги меҳмон» овози...

Бу — «Мен, Ҳаётга келдим!» деб бонг урмаклик.

На Онанинг,

ёришди туннинг ҳам кўзи,

Тонгнинг қўлида оппоқ нурдан йўргаклик.

«Гўдакнинг йиғиси-да — ёмғир — бирпасли..»

Ғунча тухмидек муштин тугиб олибди.

Наздимда, анов митти панжалар асли,

Она ҳуснидан жиндай юлқиб олибди...

Дардни унутган Она.

Жилмаяди шод —

Юрак парчаси сари ташлаб кўз қирин.

Шу-да, ҲАЁТ дегани.

Сеҳргар ҲАЁТ: —

Тўлғоқдай аччиғу гўдакдай ширин!..

ТИРИК САЙЁРАЛАР

*Одамзотнинг ўз қалбидаёқ
яшаётир ўзга сайёра.*

(Эркин Воҳидов)

Кундуз менга қуёш сўзлар, тунда кўк тўла юлдуз,

Тонг қотаман сайёралар янгироқ сўзларига.

Тунда аймоқ юлдузларга, қуёшга боқсам кундуз,

Нурмас, сўзлар ранги келиб урилар кўзларимга.
Тингланг, донишманд оқиндай қуёш айтяпти дoston,
Достони — «Кундуз, Кечмиши — Замин — шу сахий
бағр.

Тингланг, қуёш тўлиб-тошиб дoston айтяпти
ҳамон,
Бу дoston қаҳрамонлари — Сиз, Одамлар, ахир!
Ойдин... — бесаноқ дур қўшиб Ой тиккан палакмас,
йўқ,

Бу — юлдузларнинг ўртага ёйиқ меҳридир оппоқ.
Ҳу, Хулкар сасин симирар кўзларимда қорачуғ,
О, бу сас — суҳбат — Одамзот ҳақда борар-ку
қайноқ:

«...Ёрқин деб бизни Одамзот ҳар тун боқар хумора,
Орада ўчган юлдузлар ётса ҳамки қалашиб.
Асли, ҳар бир одам ўзи битта тирик сайёра,
Баъзиси ёниқки, боқсанг — кўзлар кетар қамашиб...»
О, осмон тўла юлдузлар, сиз юксаксиз-да, юксак!
Бурро ул нур тилларингиз мунчалар экан ҳақгўй.
Рост, ҳар ҳужайрасига бир қуёш яширган юрак,
Осмонни кифтга ортган чўнг дарахт — Инсондаги
ўй.

Ҳа, Инсон — тирик сайёра. Теграсида Коинот
гир айланади: садоқатли, мафтункор ҳамсоясини.
Лек, сафда ўчган юлдуздек — тирик ўчганлар бор,
ҳайҳот,

Мунаввар қалбларга гоҳо тушиб қолар соясини!..
Бас, улар ҳақда ортиқ гап тугунин ечиш нечун?
Ахир, аҳён-аҳён қуёш тутилар-ку бир бора?!
Рост, юлдузлар нур тилига айланиб дейман бу кун:
«Асли, ҳар бир одам ўзи битта тирик сайёра!..»

ЗИЖИ КЎРАГОНИЙ

Бир уйнинг тоmidан нарига ҳали
қадам қўймаганди ўшанда Инсон.
Чарх меҳварин бураб Дин дабдабали,
Тангри қароргоҳи саналган осмон.
Илмдан нарвон ясаб Улуғбек, чўнг, шан,
Узатди Арш-Аъло қадар қўлларин.
Кўк тўла юлдузлар чўғи юзидан
пуфлаб ташлади у бидъат кулларин.
Осмон — келин уйи янглиғ ясоғлиқ,
Кўзга жозиб қуяр нурлар басма-бас.
Бир-бирига меҳр риштаси боғлиқ
юлдузлар олимда уйғотар ҳавас.
Кўз ўнгида чин тус олиб афсона,
Ўрганди юлдузлар томир уришин:
Қай юлдуз қай юлдуз учун парвона,
Меҳр ипи оламни боғлаб туришин.
Сўнг, осмонни этиб бир варақ қоғоз,
Юлдузлар қомусин чиқди у чизиб.
Мана, салкам олти асрки, Устоз
чизигидан улар кетмаслар чиқиб.
Юлдузлар айланар шундай ҳар соат,
Унутмай Улуғбек номини сира.
Банди-да, юлдузлар ахир тоабад,
«ЗИЖИ КЎРАГОНИЙ» жадвали ичра...

ЮРАГИМ — ҲЕЙ, ТУЛПОРИМ!

Юрагим — бир тулпор от — Илҳом тулпори,
Шундан, юсакда янграр Орзум «Баёт» и
Орзум кўки серюлдуз, соф ва зангори.
Юрагим — бир тулпор от — Илҳом тулпори,
Юлдузлар чўғин елпиб ўтар қаноти.

Ҳар кимда бордир юрак — ўзга тулпор от,
Ҳар ким ният манзилин интиқ излайди.
Э воҳ, у тулпорларда турфа хил қанот,
Турфа хил қанотларда турфа хил сабот,
Лек, тулпорим эзгулик уфқин кўзлайди.

Юрагим — тулпорим!..

Сен — софликка тимсол,
Йўқ, тушовланиб қолма турган жойингда.
Ахир, тулпорлар яшар тулпорлар мисол,
Тушовлардан бўл ҳоли, топмагил завол,
Учабер, тубанликлар қолсин пойингда!

Юрагим — бир тулпор от — кўкка солган йўл,
Қуёшни тортиб чиқар остонасидан:
Оташда тоблансин деб ҳар бир «олтин қўл»,
Нур, ҳарорат симирсин деб пахталар мўл,
Қуёш ортиб ўтар кўк кошонасидан.

Тулпорим, йўл режасин яна-да тик торт,
Чақмоқдан қанот боғла, булутларни бос.
Шижоат тожин кийсин сендаги сабот,
Улкан пахта хирмонин кифтинг узра орт,
Халқим елкасин бир зум юкдан эт халос!
Учавер!

Сарҳад билмас осмону ерим,
Не етгай ахир мудом учиб — елганга?!
Сен тирик-ки, манглайда қуримас терим,
Халқимнинг қалби тепчиб турган бор шеърим,
Севгим,

бугун Ҳаётим — Сенинг елкангда...

Юрагим — ҳей, ТУЛПОРИМ!..

* * *

Меҳрим менинг, десам, оқар бир дарё,
«Унда мен — тўфонман» дер туйғуларим.

Меҳрим менинг, десам, оқар бир дарё,
 «Унда — зўр наҳангман» дер орзуларим.
 Ўз бўрони бўлар — зўр тўфонларнинг:
 Осмони, булути, бор ўз чақмоғи.
 Асаби, ғазаби бор — тугёнларнинг,
 Ва бордир рақиб, ҳам ўз чанқоғи.
 Қайсар тўфонларда наҳанг маскани,
 Безовта сийнада сузар хушчақчақ.
 Маъданли сувга ул ҳокими мутлақ.
 Наҳанг кезар сувнинг бордир маъдани,
 Бу-ку, ахир, менинг муштдай юрагим —
 Суронкор кечмишли ҳар бир соатда.
 Эй, сен, наҳанг — ОРЗУМ — менинг тентагим,
 Денгизда яшар-ку, наҳанг, одатда!..

С У З

(Мансур шеър)

Донолар наздида: СЎЗ — Олмос.

Одатда мисқоллаб
ишлатилар Олмос.

Мардлар наздида: СЎЗ — Эзгу қасам.

Сиёсатдон

наздида: СЎЗ — Қалқон. Гоҳ жаҳонгир қилич.

Кимсалар

наздида: СЎЗ — Пул. «Чангалда шўрва
қайнатиш...»

Товламачи

наздида: СЎЗ — Хиёнат!

Севишганлар

наздида: СЎЗ — Висол. Сукунатни синдириб
турган қўш юрак саси.

Чақалоқ наздида: СЎЗ — Ўқ нафаси қоришмаган
Тинчлик.

Она сутига чайилган
оппоқ Тонг.

- Қотил наздида: СЎЗ — Бегуноҳ тўкилган қондан
кўз чанқоғин қондириш.
- ОНА наздида: СЎЗ — Киндик қони-ла тўйинган
Тупроқ. Садоқатдан қалқони
бўлган Севги. Чақалоқ юраги
уриб турган АЛЛА.
- ШОИР назарида: СЎЗ — Вақтни Ақл ва Юрак алан-
гасида эритиб, Мангулик
қолипига қўйилган
Лаҳзалар...

ЙИГИРМА ЕШЛИЛАР

I

Пиқ этиб куларкан етилган куртак,
Шу кулгу бағрида кўз очар наврўз.
Наврўзни олқишлар бир тўп ўт юрак,
Баҳорий қалбларда олмос тилли Сўз.
Аслида, наврўзга эш қалблар шулар,
Қаҳқаҳаси шундан: мағрур ва голиб.
Қаранг, кўкда қуёш ҳам хандон урар,
Шу ёшлар тенгига айланиб қолиб.
Эрк, Исён ишқи-ла ёнар бу ёшлар,
Чунки, барчаси тенг — йигирма ёшлар.

II

Фараҳбахш нурга тўлдию осмон,
Тонг балқди — қирмиз гул тақиб чаккага.
Аждаҳо оғзидан қайтарди ўғлон,
Аскарый чакмонни ташлаб елкага.
Эшикни қиялаб бир қиз боқарди,
Нигоҳда: умидвор, ўтли ҳаяжон.
Йигит-чи, уйига томон шошарди:
Дийдор таъқибидан чекинар ҳижрон.

Шодлик бўлиб, Севги бўлиб қайтди у,
Ахир, чақмоқ бир пайт — йигирма ёш бу!..

III

Сен аввал ўйимда яшадинг пинҳон,
Пинҳон не-не севги сатрин тизганман.
Минг қайта ёзилган битта шеърсимон,
Хаёлда расмингни минг бор чизганман.
«Вужудим — чўгланган ханжар» дедим мен,
Пок севги ўтида тобланган чоқдан.
Воҳ, ёрқин ой бўлиб кириб келдинг сен,
Қалбим уфқига мен кутмаган ёқдан.
Бугун сеники — Қалб — ишқ кошонаси,
Сен йигирма ёшсан — қизчам онаси!.

IV

Кўксингда буюк куч портласа эзгу,
Исён бўб нур сочса кураш йўлига.
Ўз юртидан қувғин бўлган Эркини у,
Воҳ, тутқазиб қўйса халқим қўлига!
У ўргатса бизга қутлуғ курашни,
Курашчан туғён бор Эркининг туғида.
У ўргатса бизга юртни асрашни —
Нурафшон кўзларнинг қорачуғида.
У — сенсан, руҳимдай билмаган таслим:
Менинг йигирма ёш — паҳлавон Асрим!..

V

Ҳали олам ичра қабоҳатлар мўл,
Эрк бошида қилнч ярқиллар мудом.
Йигирма ёшлилар, беринг қўлга-қўл,

Заминни қучоққа олайлик бу дам!
Замин дардин нур-ла ювайлик буткул,
Кошкийди, бу ташвиш бўлса ҳаммада?!
Йигирма ёшлилар, беринг қўлга-қўл,
Замон юки турар ахир зиммада!
Сиз — чақмоқ шиддатин тенгсиз зарбисиз!
Шеърларимнинг уриб турган ҚАЛБИ — СИЗ!..

ҚУЁШ ВА ҚИЗЧАМ

(Гулҳаёга)

Зар тўкади Қуёш жоми,
Нурга ҳимраниб қизчам
Қуёш билан қувнашар,
Қизчам ширин «аччалом»и
Ташвишларим созуриб
Қалбга қувонч улашар.

Қуёш ҳам қизчамга ўхшаш,
Туннинг юлдузларини
Териб-териб қочади.
Юлдузлардан жамлаб оташ
Жажжи қизчам бошидан
Кундуз қилиб сочади.

Қизчамга жўр Қуёш кулар,
Зар кипригида Замин
Илиниб турар ёввош.
Шу Замин илиниб турар —
Бамисли, қувноқ қизчам
Кипригида балққан ёш.

Ҳай, Қуёш, Сен ёш тўкма ҳеч,
Ул меҳринг гулханидан

Нур бер,
Ут бер,
Қувонч бер!
Ҳай, Қуёш, Сен ёш тўкма ҳеч,
Зар кипригингда ёшдай
Юмалаб кетмасин Ер!..

Бунга ҳеч йўл қўймас башар,
Гарчи, Ер — қалбдай нотинч.
Қизчам қувноқ, бирам шўх..
Қаранг, кўкда Қуёш ёнар,
Ул Қуёшни ёндирган,
Оламга нур ёғдирган —
Қизчам кўзида қора чўғ...—

Кундуз боқар экан кулиб —
Борлиқ ичра нур китоб
Гўё очиқ турибди.
Ул китобга мазмун бўлиб,
Қуёшнинг нур боғида
Қизчам яйраб юрибди...

АРОСАТ

Яшил   Евглена — денгизларда
яшовчи бир ҳужайрали жонивор.
Бироқ унда ўсимликларгагина
хос бўлган хлорофилл дончалари
мавжуд. Шунинг учун биз —
олимлар уни «икки дунё орасида
аросатда қолган жонивор» деймиз.

(Биолог олимнинг айтгани)

Яшил Евглена бир увоққина зот,
Ваҳший тўлқинларда яшар бечора.
У — на ўсимлик, на санала ржонзот;
Аросатда — икки жаҳон овора,

Ҳаёт ҳукми шундай, жуда бешафқат,
Толе тарозуси шунақа, носоз.
Ҳа, юнгдор хилқатин юлқиб, Табиат,
қачонлар Инсонга кийдирган либос.
Сахийлигин этган Табиат кўз-кўз,
Инсонлар чин қалбни ундан олганлар.
Бироқ, башар ичра топилар ҳануз,
Инсоний қалб мутлақ етмай қолганлар...
Яшил Евлена-ку — мўъжиза ногоҳ —
Табиат қудратин танти санъати.
Ҳайҳот, юрагимни дарз кеткизар гоҳ,
Аросатда қолган Инсон қисмати!..

ЖАРРОҲГА

Профессор Бернард башарият та-
рихида илк бор ҳаста юракни
соғлом юрак билан алмаштирди.
Инсон ўзга юрак билан ҳаёт ке-
чира бошлади.

(Маtbуот хабаридан)

Юрак — йўлчи. Келар олис йўл босиб,
Тингланг, гурсиллатиб ташлар қадамни!
Елкага опичлаб бизларга қадар
Ахир олиб келди у илк Одамни.
Олиб келди бағрида: Ишқ, Кураш, Сабот,
Утли Шеър — дунёни ҳасдай ёққудай
Ҳа, шу митти юрак кенг фазосида
«Қуёш юмалар бир олтин соққадай...»
Юрак — бу — Ҳаётнинг бетин соати,
Бузилса у созлар қай бир «соатсоз?!»
Шу митти даҳонинг буюк дардидан
Табобат минг йиллар лол қолгани рост.
Бу кун қизил гулдай узиб юракни,

Ўзгасин ўрнатдинг, балли, закий зот!
Минг йиллик тақвимнинг илк сиҳфасида —
Тирик Сино сенга ўқир ҳасанот.
Асов юрак сенга бўлмишдир таслим,
Илм тўрингга тушган балиқмас — Омад,
«Балли!» дейману эй, олтин қўл жарроҳ,
Бироқ, буюк ишинг этажакман рад!
Ҳилвираб кетса ҳам дунё дардидан,
Гумон бўлса ортиқ умр кўрмагим,
Ўзга юрак ёшлик инъом этса ҳам,
Йўқ, алмаштирманг, ул хаста юрагим!
Ёт ҳис арқоқ бўлмас туйғумга.

Наҳот,

умр тўрвам тўлгай ёт руҳ эҳсонидан?!
Ажал!
Жон беллашар сен-ла сўнг дам ҳам
Содиқ Юрагимнинг ўз майдонида!..

* * *

Тонглар ўз рухсорин қилсин томошо,
Кўзгу айланиб Қалбим, майли, кўксинг оч
Бағрингдан чақмоқдай чатнаган зиё,
Юлдузлар бошига, майли, бўлсин тож.

Меҳрингдан беминнат, тўшаб пойандоз,
Эзгуликлар пойин ўпгил ҳар маҳал.
Бир куй куйла, куйки — ўзгинангга хос,
Ё рўмол бўлиб ёр бўйнига ўрал!

Ҳаво боғлаб, қуёш баридан тутма,
Боқма кибр кўкидан юлдуздай кулиб.
Ва лекин, Қалбим, Сен, қолиб ҳам кетма —
Оёқлар остида остона бўлиб...

ОЙ КЕЗАДИ

Ногаҳонда сен қараб қўйдинг,
Дил уфқида қолди олов из.
Вужудимга ўт қалаб қўйдинг,
Феруза кўз, о, олтин соч қиз!

Кўзларингда бир мовий тугён,
Мовий олов ё ёнар шу кез
Оҳ, тафтида қоврилди-ку, жон,
Феруза кўз, о, олтин соч қиз!

Ой кезади Нева қўйнида,
Сен эса-чи, руҳимда ёлғиз.
Тола сочинг эрким бўйнида,
Феруза кўз, о, олтин соч қиз!

Қиё-қиё боқ мен ўксимай,
Меҳрим сенга аталган тенгсиз.
Қўлим очиқ бобом кўксидай,
Феруза кўз, о, олтин соч қиз!

Меҳрим нима?.. Юрагим сенга,
Майли уни анордаини эз!
Не-не ниҳол тилагим сенга,
Феруза кўз, о, олтин соч қиз!

Борлигимни қўйдинг-ку олиб,
Қолибди-да қуруқ жон, эсиз..
Дил овласанг бас, ёлғиз қолиб,
Ферузав кўз, о, олтин соч қиз!

* * *

— Тағин эрта гуллабсан, бодомгина, ҳай,
Бултурги аччиқ қисмат эсдан чиқди ё?

Ҳали қасдингда қор, дўл — муштарин туггай,
Сени-чи, бир тутам нур этмиш маҳлиё?!

— Эрта гуллаш бизларга азалдан қолган,
Қуёшга содиқмиз, биз — чин эътиқодли.

Қўрқма!

Қору дўлларни энгиб ўтолган
гулларнинг мағзи бўлар тўқ ҳамда тотли!..

ЭРК ҚЎШИҒИ

I

Тутқун бир қушчани кўриб сурдим ўй,
Қулоқ тутдим ажиб эзгу бир сасга:
Фақат, фақат озод янграсин деб КУЙ —
Қушчагина кўнмиш ҳатто қафасга!..

II

Юрак ичра туйдим бир исёнкор ун,
Наъра тортиб турар ё «Занжирбанд шер»¹.
Йўқ, Юрак ўзини айламиш тутқун —
Фақат, фақат озод янграсин деб ШЕЪР!

* * *

Китобларда ўтмиш сокин олмоқда нафас,
Китоблар Мангуликнинг пок, собит йўргаги.
Тингланг, оқ варақлар ичра янграр унсиз сас,
У-ку — Ҳақиқатнинг уриб турган юраги!

Уқисанг, бас: жонланади минг йиллик Ҳаёт,
Тарих басти ростланади мисли кўзгуда.

---

¹ Алишер Навоий чизган «Занжирбанд шер» расмига ишора.

Китоблар — устодларга ҳам аслида устод,
Саҳифаларда Келажак ухлар осуда...

* * *

(Халқона)

Тирикчилик-да...

Ер чопиб, очдилар қўриқ,
Чопилган ажриқни лайлак кетди кўтариб,
Қирқ йил чинорда лайлакка ин бўлиб,
Бир кун у ерга тушди-ю кетди кўкариб.

Шу ажриқдай майли қирқ йил қолай фироқда,
Қирқ йил севги офтобида қовжирай, ҳайҳот!
Пок нафасинг бир кун юзга урилган чоқда,
Бил, шу ажриқдай қайтадан бошлайман
Ҳаёт!..

* * *

Найча ичра ҳей, қатра симоб,
Қоврилсан не бир сирларда?
Еинки, сен — Қувонч, Изтироб
Ларзасисан жон томирларда?!

Йўқ, симобмас, у — қатра кўнгул,
Қисматидан турар оҳ чекиб:
Бир сўз билан тоғдай бўлса ул,
Бир сўз билан кетгайдир чўкиб..

* * *

ОҚ БУЛУТ

Сен хаёл уфқимда юргайсан кезиб,
Баҳорни элтгувчи момиқ булутдай,

Бепарво кетгайсан бағримни эзиб,
Орзуларим қолур тўкилган тутдай.

Сен — оппоқ булутсан — орзумдай оппоқ,
Ишваларинг ташлар кўксимга оташ.
Сен оқ булут.. ва лек, кафтингда чақмоқ,
Ниятинг: қалбимни парчалаб ташлаш...

* * *

Бўғзингда типирчилар ўкинчли фироқ,
Кипригингни эгибди эриган бардош.
Юпанч ҳислар ҳам сендан кетишиб йироқ,
Тоқ севгинг қаршисида тўкмоқдасан ёш.

О, кўз ёшларинг ичра жо икки олам:
Ишқ бахш этган саодат, не-не армонлар.
Боқ, кўз ёшларинг ичра чўмилар ғуссам,
Ва васлингга умидвор ўзда йўқ онлар!..

* * *

Қуюқ тун. Гугурт чақиб, шам ёқди биров,
Шам кўзидан нур эриб чак-чак томяпти.
Наздимда, тун барига илашди олов,
Чирсиллаб-чирсиллаб тун, рост, тун ёняпти..

Зулмат-да, зулмат. Унсиз фиғон торганча,
Ёприлиб чанг солади шамга бешафқат.
Ваҳ, қаранг, зил зулматни кифтга ортанча
нур қўшиқ айтмоқда Шам — ушоқ Ҳақиқат!..

* * *

ТОНГ

Учиргач самовот ҳам сўнгги шамин,
Кўз очди Тонг — олов чеҳра келинчак,

Қошида айланиб турарди Замин —
Суюкли дилбанди ётган беланчак.

Беланчакни олди оғушга қучиб,
Оналик завқидан у ўзда йўқ шод.
Шу беланчак ичра бир жаҳон бўлиб,
Турибди-да, ахир, оташин Ҳаёт!..

* * *

Кўмир эмас у — ҳали яшнамаган чўғ,
Ҳарорат у — бурканган қоп-қора рангга.
Йўқ! Қораси юқувчи кўмир эмас. Йўқ!
Асли, у — жимиб турган қора аланга!..

Кўмир деб, кибор назар ташламанг сира,
У — ёлқинланар, ёнар — Юракларга хос.
Рост: жим турган шу — қора аланга ичра,
Дунёга келар гоҳо тенги йўқ ОЛМОСИ!..

ЎСМИР ЕШДА...

Чўғ келтирардик гоҳ қўшни қишлоқдан,
Ҳатто танқис эди гугурт у маҳал.
Бир кун...

Чўғдон тўла чўғни кўтариб,
Кўчамиздан ўтиб қолди бир гўзал.
Йигитлар қолди жим.

Томоқ қирди ким.
Сўз қотди бир жонга ўт қалангани:
— Ахир, бўлади-да, оловнинг чўғи,
Қаранг, чўғ остидаги зўр алангани!..

* * *

Нина учида қаср қурмоқ → ОИЛА,
Турмуш: — кураш,
Чидам!

Бу — буюк Сабот!
Икки қалб қовушса Муҳаббат ила,
Мангуликка илдиз отади ҲАЁТ!

Талант — Олмос:

сийрак кўрсатар ўзни,
Ҳа, Ҳаётга у на юз очар бот-бот.
ТАЛАНТ пайванд этса гар икки СЎЗни,
МАНГУЛИҚ уфқиға ёзади қанот!..

* * *

Кимларнинг тилида Сўз дору мисоли
шикаста юракларга малҳам тутади.
Кимларнинг тилида Сўз — аланга олиб,
Кимларнинг тилида у — бурқсаб тутайди...

Ким Сўзлардан оғу, ким ўқ ясар балким,
Ким вақтни эритиб Сўз ичра қуяди.
Сўзлардан заргар каби узук ясаб ким,
Ҳақиқатни унга кўз қилиб қўяди..

«УЧМАС БУРОН» КИТОБИДАН (1979)

ОНА ВА УҒЛОН

I

Уғилчасин аллалар она,
Куй сеҳрида эриб борар тун
Қайлардадир меҳридай тошар,
Булоқларда сувнинг оқими
Уғилчасин аллалар она...
То улғайиб куйласа бир кун —
Эзгуликлар сиғмай жаҳонга
Синдиросин кўкнинг тоқини!..

II

Бедор бешик тебратар она,
Бешик ичра тиг ҳам кўзмунчоқ.
Кўз тегмасин сенга, йигитча,
Жинлар ҳоли кўйсин эшигинг.
Бедор бешик тебратар она...
Тигни олгил сен улғайган чоқ,
Кўзмунчоқдай асра «жин»лардан
Она Ватан — Олтин Бешигинг!..

III

Оймомони кўрсатар она,
Гўдаккина талпинар хушҳол
Балки ўйлар: Ой — Онажони
Тандир ичра унутган бир нон.

Оймомони кўрсатар она...
Ўғлон, ўсиб сен топсанг камол —
Ой юзлигинг изла зафардан,
Ботир бешаън бўлмас ҳеч қачон!..

IV

Эркалатар ўғлини она,
Қўзичоғи қиқирлар қувноқ.
Онажонин ҳаётга шайдо —
Меҳрин сезиб олсин гўдаги.
Эркалатар ўғлини она...
Майли, бир умр ҳаётга чанқоқ,
Эрка ташна, исёнкор руҳ-ла,
Ениб турсин ўғлон юраги!..

V

Ўғлин бошга кўтарар она,
Завқига тор келади олам.
Қарз бермоқ-чун у қуёшга нур,
Бошга қўймиш Ҳаёт шамини.
Ўғлин бошга кўтарар она...
Юлдузларга қўйганда қадам,
У ҳам майли, оналарсимон —
Бошга қўйиб юрсин ЗАМИНни!..

ҚАНОТ

Чумоли ўлимга яқин қанот чи-
қаради.
(Шарқ ҳикмати)

I

Маҳкам боғлаб белин чумоли,
Ризқин ташиб ўтар умрбод.

Яқинлашгач ҳаёт заволи,
Муъжизавий боғларкан қанот.
Сароб инъом этган тугёндай,
Қолдирмоқчи ё ойда изин?
Ё юлдузлар туюлиб дондай,
Термоқ бўлар фалакдан ризқин?
... Зап келару дунёга, ҳайҳот,
Парвоз билмай ўтар бу қанот!.

II

Она кўкси томон талпинар,
Кўз ёшдаини бир покиза қалб.
Жажжи жонни ул ой ҳам имлар,
Учиб кетган пуффакка ўхшаб.
Илк талпиниш — илк орзу эди,
Орзуларки, гулга ўхшагай.
Қўлда, билсанг, Тақдир тизгини,
Орзуларда орзу ушалгай.
Орзуларда — улғайиш, ижод,
Инсонга-ку орзулар — қанот!..

III

Орзуимда кўз очди бир қуш,
Шеър машқимда — жажжи пслапон.
Сабоқ бергум Ҳаётдан дилхуш,
То оғушга олгунча осмон.
Ўша осмон — Одамлар қалби,
Унда учмоқ — ҳазил гап эмас.
О, қушгинам, қалбларга рости,
Ўз қанотинг олиб кирса, бас!
Қанотларда — самовий сабот,
Зотан, думдир — бепарвоз қанот!..

КУЛ ВА ИРМОҚ

— Айт-чи, томирингда не қудрат пинҳон,
Мудом илгарилаб кетурсан, Ирмоқ?
— О, бунчалар содда бўлмасанг, Кўлжон,
Кўряпсан-ку, орда суянчиғим — ТОҒ!..

САҲНАДА

(Тарих)

Саҳнада дўппидай айланар дунё,
Камалак чиройда балқар фасллар
Тарих терс буралган соатдай гўё,
Қайтадан жонланар ўтган асрлар:
Ана, от чоптириб келар Искандар
Уруш тангрисининг эрка фотиҳи.
Енгилмас руҳини енгди бу сафар
Юртим сулувининг чақин нигоҳи...
Доро-ку бир чўпон мардлигин кўриб,
Ҳатто жон асрарга топмади илинж.
Жалололиддин дарё ортидан туриб,
Қаранг, Чингизхонга ўқталар қилич...
Саҳнада дўппидай айланар дунё,
Камалак чиройда балқар фасллар.
Олти аср ортдан Темурдай гўё,
Қаддини ғоз тутиб турар қасрлар.
Навоий назми-ла зулмга отар тош,
Бобур кўз ўнгида ул Она шаҳар.
О, Отелло, рашкка беролмай бардош,
Ишқ ўтли кўксига урмоқда ханжар!
Бруно илм шамин ёқмоқ йўлида,
Гугуртчўпдай ёнмоққа етган бардоши.
Йўқ, шамси анвармас фалак қўйнида —
Қатағон дорида — Машрабнинг боши!
Ана, Скобелев — бир итфеъл генерал,

Шийпанглаб марказга мактуб йўллар ул:
 «Қилич-ла Фарғона ишин этдим ҳал,
 Кул бўлгай Андижон ҳам келгуси йил...»*
 Саҳнада гумбурлар момоқалди роқ,
 Ут тили тилкалар булутлар кўксин.
 Инқилоб гулханин гурлатиб шу чоқ,
 Олов ҳалқасида кўринар Ленин!
 Ут қўйди муқаддас олам уйига,
 Золимлар дунёси топсайди барҳам.
 Зора ёниб битса Осиё бўйнига
 Чоризм боғлаган қон «галстук**» ҳам...
 Саҳнада дўппидай айланар дунё,
 Камалак чиройда балқар фасллар.
 Замон ҳам ўзгарди мисоли рўё,
 Истиқболга интиқ боқар насллар.
 Зуғум тиғи Эрка кўз тикса агар,
 Гиря савтин олар Бахт ашуласи.
 Алғовли замона турқин кўрсатар
 Ҳамза ёққан минглаб чачвон шуъласи.
 Юргим ҳусни тонгги ғунчадай кулди,
 Ёт кўздан асради тинчлик қалъаси.
 Ва лекин тумшуғин суқмоқчи бўлди,
 Ваҳший деб аталган фашист галаси.
 Халқимга-ку, Ватан — бамисли кўздек,
 Киприк бўлиб гарддан асрайди ҳар чоқ,
 Ана, Рейхстаг узра фарзанди ўзбек,
 Кантария сари узатар байроқ...
 Саҳна ичра янграр бахтиёр кулгу,
 Мунча кўзга яқин қаламқошлиги?

---

* Тарихий факт.

** Чор Россиясининг меҳнаткаш халққа, шунингдек, мустамлакаларига нисбатан юргизган ўта реакцион сиёсатига ишора.

Эҳ-ҳе, ўзимизнинг тенгқурлар-ку бу —
Олтмишинчи йиллар — олтин ёшлиги!
Сеҳрлангандай қотдим ёқамни ушлаб,
«Баҳор» қизларининг шўх хандасига
Уйинни қийворса Валя,* не ажаб,
Бир ўзбек йигитин чирмандасига.
Юрак туғёнлари ортиб зиёда,
Мени саҳна сари етаклайди чин:
«Эҳ, келмаганмиз-ку ахир дунёга,
Фақат бўлиб оддий бир томошабин...»

* * *

Бир томчи ёш тўкилди хуморгина кўздан,
Гули нарғиз баргидан узилдими шабнам?!
Тун қўйни айрилдими ё ёруғ юлдуздан,
Зарбидан чўчиб тушди кумуш чўққилар ҳам...
Балки, бунга сабаб:

Дард,
Алам,
балки — Қувонч,

Балки, сабаб — тошда ҳам гул ундирган
СЕВГИ!

Бари бир, бу кўзда бор — аланга,
бор — Ишонч,
Қалбида-чи: ҳисдан-да ингичка бир СЕЗГИ!

Ҳаммасига гувоҳ — тўкилган қатра ёш...

---

* Ўзбек Давлат «Баҳор халқ рақс ансамблининг моҳир раққосаси Валентина Романова кўзда тутилади.

ҚИШЛОҚ ТОНГИ

Тун рангсизланиб, тонг кўз очар майин,
Заррин киприклари пирпирар аста.
Булбул — тонг машшоғи янгратар найин,
Тўрғай юрагига тушади ларза.
Хўрозлар қанот-ла чалишиб чапак,
Қадимий қўшигин бошлашар узун.
Хонариқ¹ суви ҳам ларзакор, сергак,
Бир келинчак унда юваркан юзин.
Ана онам, ширин ўйларга толиб,
Бошга дол қўндириб эски нимчасин:
Сездирмай супурар ойнадай қилиб,
Укажоним суйган қизнинг кўчасин.
Олов рангин ҳўплар тандирларда нон,
Ҳу, бир қуш боласин зап ардоқлайди.
Ҳовли саҳнида бир лорсилдоқ жувон,
Қулочлаб келида шоли оқлайди
Бир мўридан чиқар қоп-қора тутун,
Шотерак бўйнига қўлин солгани.
О, ёдга тушди, шу тутундай бир кун
Қора сочлар бошим боғлаб олгани...
Оромбахш эсиб майин бир шамол,
Ҳуш бўйин таратди тўлин ҳандалак.
Эҳ, юрак тушмагур, сапчиди хиёл
Пайкалда дарз кетгач бир шакарпалак.
Ҳисларим титранар боқий бир куйдан,
Қоғозга томчилар меҳрим нектари.
Ана, катта-кичик чиқиб уй-уйдан
Йўл олишар кўм-кўк пахтазор сари...
Сўз-ла чизолмадим, қишлоғим, расминг —
Қўйнингда келаркан оплоқ тонг отиб.
Мен — на Моний, мен — на Беҳзодман асли,
Ҳуснингга боқурман суратдай қотиб...

---

¹ Хонариқ ёки Улуғнор — Анҳор номи.

ТОҒЛАР

Альпинистлар Помир тоғлари чўқ-қисидан акула скелетини топишди. Демак, қачонлардир денгиз қаъридан вулқон отилиб, тоғ ҳосил бўлган.

(Матбуот хабаридан)

Йўқ, тоғлар тошбағр бўлмаган азал,
Вулқон ухлар ич-тош, ўнгирларида.
У — суюқ аланга бўлиб қай замон
кезган Она Замин томирларида
Ўз қаъридан туйса оташин наъра:
Замин-ку элакдай эланиб турган.
Гоҳ кўкка бўй чўзиб оловкор қуюн —
Ютоққан саҳрода бир денгиз қурган.
Бошинг узра турган қоя ваҳмаси,
Имонингни майиб этмасин, дўстим!
Атланту Помпейни ялмоғиз вулқон
ямламай ютганин ким билмайди, ким?!
Кўзлар, кибор боқманг тош деб тоғларга!..
Йўқ, тоғлар тошбағр бўлмаган азал:
Ер остда олов бўб яшашдан,
НУРда
тош бўлиб яшашни кўрганлар афзал...

Кибор боқма, тош деб тоғларга, Инсон,
Тоғлар — ухлаётган ВУЛҚОН!..

КУРАШ

*(Андижонлик машҳур Замчамат полвон
Мулла Мамнун ўғли хотирасига)*

Катта бобом кураш-ла кўп юртни кезган,
«Пир» деб билганлар уни полвонлар зоти:

«Елкаси ер искамай» умр ўтказган,
Курашлардан ҳаловат топган ҳаёти.
Юрт — маҳалла, қон-қардош, жонажон ўртоқ
Шаъни деб кураш тушган бобом ҳар дафъа.
Рақибга чаптастликдан берганда сабоқ —
Бир пиёла чойдайин қалқиган давра.
Бобом истаган на шон, на бир буюклик,
Курашларда ушалган орзу-армони.
Бугун-чи, бобомга бахш этган тириклик,
У мудом юксак тутган «Полвон» унвони...
... Менимча, Шеърият ҳам шу курашсимон,
Курашки: зид қутблар синашурлар куч.
Бу майдон ичра кураш кетар беомон,
Ўт-у сув бир-бирига келган каби дуч.
Чин шеърият имондай покиза қолган,
Кўчса-да қабоҳатнинг машъум сурони
Аслида-ку, шеърият ажратиб олган
Думликлар дунёсидан қутлуғ Инсонни.
Лек, инсонлар тенгликни билмади асло,
Бармоқлар бўлмагани каби баробар.
Биттага кенг, иккита учун тор дунё,
Торайиб борди кўзлар қораси қадар.
Шундан, кураш бошланди бу ҳаёт ичра,
Аросат ичра қолди азалий қисмат
Шундан, ҳақ ноҳақ ила келишмай сира,
Чин курашга айланиб қолди шеърият.
Кимларнинг қалби учун ниқоб бўлди дин,
Тангри бўлиб кимларга фатво берди ирқ.
Шухрати олам тутди кимлар қиличин,
Маслаклар қопқонига тушиб қолди Эрк.
Ҳикмат бор: «Эрк туғилар қўллари бойлоқ,
Курашларсиз у озод бўлмагай асло...»
Асли, Шеър ҳам озодлик лашкари ҳар чоқ,
Курашар башар эркли бўлмагунча то,
Бу майдонда шеърларим ҳам бир курашчи,
Бобо касбин ўзимга нечун кўрмай эп?!

Шеърларим томирида кураш бор, гарчи:—
Шу касалманд дунёмиз соғаярми деб...
... Букун шеърий нафасда — меркофтофослар,
Минг-минг куртак Орзулар топаркан завол.
Шеърим: ўкраб йнглайин деса — ҳаллослар,
Ахир, қуриб борар-да, ўпкаси — ОРОЛ!!!
Жонингга ўқ бўлиб ҳавф солса ўз ҳақинг,
Гар, Эътиқодинг — сароб — бедаво Армон.
Кўп туққанни койнса ҳов манжалақи —
Шеърим кўксидан ёриб чиқади Исён!
Шеърга ёқар курашда шерга ўхшашлар,
Элимда мард полвондай шеър ҳам суюклик.
Зеро, шундай муқаддас эзгу курашлар,
Шеър, Полвонга бахш этар мангу
ТИРИКЛИК!..

ОҚҚУШ УЧАР

(Манзара)

I

Кўкда оққуш учар — уфқ шу асно
Сабот бериб имлар пар-қанотларин.
Оққушнинг қулочи ёп-ёйиқ, гўё:
Қучоққа, олмоқчи улкан Ер шарин...

II

Кўкда оққуш учар: чорлар нурли йўл,
Бепоен фазонинг у — эркин бекаси.
Э воҳ, ёдга тушди — оққушқанот қўл —
Ул севгим уфқининг яккаш эркаси.

III

Кўкда оққуш учар — қоққанча қанот,
Гўё: оқ елпуғич елпичлайди ёр.
Юрак чўғин қайта яшнатди, ҳайҳот:
Ул оқ елпуғичлар елпичлаб такрор...

IV

Кўкда оққуш учар — бир парча ёғду,
У — оппоқ Орзуим — суйган малагим.
Йўқ-йўқ, бошим узра учар энди у —
Чангалга олганча меннинг юрагим...

* * *

Ойдин...

Ойдан қуйилар
унсиз нур қўшиқлар мўл.
Тўлин ой ёғдусида
чўмилади Олтинкўл.
Майсалар узра қониб
нур симиради шабнам.
Шу нурга тўйган қатра
бўлиб кўринар олам.
Шарқираб оқмоқда нур,
Йўқ, у эмас сой суви.
Ой сендан нур олмоқда,
Боқ, эй, Сурхон сулуви!
Боқ! Олтинкўл кўлида
товланар олтин балиқ
Кел, қўлни бер, жонгинам,
Кўлга ташлайлик қайиқ.
Кел, нур ичра юзайлик,
Соз — тўлқинларда сузмак
Қара, тун бизга тутар

юлдузлардан оқ чечак.
Чўкарман деб чўчима,
ҳай, қошлари қийғим.
Севги мулкининг тахти —
Юрагимдан қайиғим...
Ойдин..
Ойдан қуйилар
унсиз нур қўшиқлар мўл.
Тўлин ой ёғдусида
чўмилади Олтинкўл...

КЎЗГУ

«Қадимги аёллар тиниқ сувдан,
олмос қиличдан кўзгу ўрнида
фойдаланганлар».
(Бир археолог сўзидан)

Сув!
Тиниқки, оқ, рангин қўйган унутиб!..
Сув!..
Демак,бу — тўфондай соҳиби қудрат!..
Аёл ҳуснин кўргач сув...
    Йўқ, бу — кўзгумас:
Ёвош тортган тўфон бу!
    Лол қотган ҳайрат!..
Ёв қонин шафақларга ичиргач Ингит,
Энг сулув қизга этмиш қиличин тортиқ.
Қиз ҳуснин кўргач қилич...
    Йўқ, бу — кўзгумас:
Карахт қотган олмос бу!
    Карахт қотган тиг!..
Шундан, шаклга кирган бу тиниқ тахайюл,
бағрида аёл баста... Бастки — қиёмат!
Акс ҳуснига қул бўлиб қолдими аёл,
Демакки, кўзгу қилиб қўйган хиёнат!
Ҳиссиз кўзгу-да...

Тикиб очофат кўзин,
Ҳатто ўз хиёнатин ютворар ичга.
Хиёнатни сезса-ку айланарди боз:
Тўфонга...
Мард қўлида олмос қиличга!..

ЕЛКАБОЗ

(Баъзи «шогирд шоирлар» ўқимасин)

Этаги турмакли эди ҳали у
Ота елкасида кўрганда ўзни.
Илк бор шу елкадан бошланди орзу,
Ҳаётга ҳам шундан ташлади кўзни.
Ота елкасида қийқирди масрур
Шунда «ҳавойи тахт» ҳам олди қуриб.
Ўрта мактабни-ку битирди мағрур,
Ота елкасида ғоздайин туриб.
Елкадошлар борки, олийгоҳ ҳам ҳал,
Гўёки «хамирдан суғургандай қил».
Елкама-елка у юрди галма-гал,
«Ошно елкалар»да ўтказди беш йил.
«Ўрганган кўнгил-ку — ўртанса қўймас»,
Талай елкаларни у кўрди чўтлаб.
Сўнг, қўйди шеърият мулкига ҳавас,
Отахон бир шоир елкасин кўзлаб.
Барига хасдайин илашди аввал,
Аста елкасига у олди чиқиб.
Устоз ижирғаниб деди: — «Таваккал,
Гўдак экан, кўнгли қолмасин чўкиб...»
Устоз — бўлди унга меҳрибон тиргак,
Ўргатди то шеърда не айтарини.
Шогирди-чи, бўлса ҳамки бенамак,
Мўл-мўл пиширди сўз ҳолвайтарини
Редакция сари қилди қўнғироқ,
Шогирди шеърин чоп этарга устоз

Тўплам-чун ҳам шўрлик югурди бироқ:
 «Гўдаккина кўнгли ўссин, деб оз-моз...»
 Устоз елкасидан тушмади қайтиб,
 Этди ўзни куртак мисоли пайванд.
 Мунаққид дўппослаб қолса ўхшатиб,
 Устози юпатиб, тутди хўрозқанд:
 «— Қўй, инжима, ҳали гўдаксан, бўтам,
 Илк тўплам-чун танқид — одатий тартиб...»
 Шунданми, шогирднинг энг сўнгги тўплам
 Шеърларидан турар сут ҳиди анқиб...
 Бардош билан устоз қилди кўп меҳнат,
 Шеърда улғаяр деб, эртами ё кеч.
 Ҳаттоки ўғит-ла ёзди «Очиқ хат»,
 Болаликни лек у тарк этмади ҳеч...
 Одамлар-чи, меҳри дарё одамлар!
 Тишни тишга қўйиб, кутишдилар хўб
 Одамлар-чи, бағри дунё одамлар!
 Ўнгланар деб шеър, кўз тутдилар кўп.
 Бугун-чи... асабни тап-таранг тортиб,
 Чек қўйишиб улар сўнгсиз сабрга,
 Елкабоз китобин елкага ортиб,
 Маъюс элтишдилар сокин қабрга.
 Устоз-чи... қалбини ғижимлаб қайғу,
 Видолашар мозор устида унсиз:
 «— Эҳ, шеър бўстониға гўдак келдинг-у
 Этаги турмакли кетдинг-а, эсиз...»

ОЛТИН ГУЛ

(Ованес Шероздан)

— Қайдадир у кумуш далали диёр,
 Қайда олтин гуллар эзгин маскани?
 Дейман: — ўша тупроқ — саховатга ёр,
 Олтин гуллар тўла — менинг Ватаним!

— Қайси бир юракда очилар наргис,
Муҳаббатнинг сўнмас тимсоли бўлиб?
— Ул жонли гул — менинг юрагим, ҳай қиз,
Гулкосада ишқим турибди тўлиб!..

— Не куч ул — ўлимни енголган фақат
Ва қалбларга нақшин бўлиб ўйилган?
Мағрур ҳайқираман: — у — соф Муҳаббат,
Дўстлик — дилга ёмби бўлиб қуйилган!

— Қайси бир ўлканнинг зангор баҳори,
Инсонлар бахтини этолган чаман?
Дейман: — Ўша баҳор — Юртим баҳори,
Менга насиб этган ўшандай Ватан!..

ҚАЛБИМ МЕНИНГ

Қалбим менинг — қўшиқчи дарё,
Меҳрим оқар унда лимиллаб.
Қалқиб оққан олмадай гўё,
Қуёш боқар ундан ловуллаб.
Тўлқинида нурли жилвалар —
Қўл етмас орзулар каби.
Сувин қўшар минг-минг жилғалар —
Юксак тоғлар — Инсонлар қалби.
Меҳрим менинг дарёдай оқар,
Баҳра олсин ташналар қониб
Тубида-ку гавҳарлар ётар —
Юрагимдай бетутун ёниб...
Булар бари Сизга, Одамлар,
Гавҳар тўла меҳрим дарёси!
Булар бари Сизга, Одамлар,
Дарё қадар кенг қалб дунёси!
Сайр этинг, эй Сиз — аҳли ишқ —
Аҳд — вафода олий, муътабар!
Дил авжида бор эзгу қўшиқ,

Мавжларида бор бир шоҳ асар..
Қалб денгиздай чайқалар чунон —
Гар беишқлар келса қошига
Пўртанаси — бир дўпписимон
кўкни кийиб олар бошига...
Қўйгил, эй сен, қалбим бўйлама,
Олий ишқдан айтма афсона!
Қалбим сокин дарё ўйлама,
Кет, эй беишқ, эй сен — бегона!
Меҳрим менинг дарёдай оқар,
Баҳра олсин ташналар қониб.
Туби тўла гавҳарлар ётар —
Юрагимдай бетутун ёниб..

САДАФ СОЗ

(Хассос шоира Саида ЗУННУНОВА хотирасига)

Бир садаф соз черкилаяпти музаффар Ҳаёт,
Куйга ўзи эриб сингган..

Бу — Ҳаёт садоси!

Куй сеҳрида Олам гўдакдай чўмилаяпти шод,
Ҳар торда пинҳон бир булбулнинг минг бир

навоси.

Авж пардага чиқаяпти булбул,

авжда садаф соз,

Ваҳ, авж пардада узилди тор...

Куй тутди мотам...

Куйку — создан созга,

булбулдан булбулга мерос,

Наҳот,

бу садаф соз — Сен эдинг,

О, юртдош, ОПАМ!..

ТАҒЛИД ВА ЗАКО

Одамлар Табиат чиройига тағлид қилиб — рассомликни, боларига тағлид қилиб — қуришни, ўргимчакка тағлид қилиб — тўқишни, булбулга тағлид қилиб — мусиқа чалишни ўрганганлар.

(Демокрит)

Ҳаётга доядир Она Табиат,
Унга жойдир кўзлар гавҳар хонаси.
Шу устивор даҳо, шу тенгсиз қудрат —
Асли, тангриларнинг туққан Онаси!
Кўкка олов панжа урганда вулқон,
Қилич сермаб чақмоқ, гоҳ куйса офтоб —
Табиат қошида лол қотиб Инсон,
Минг-минг йиллар унга этгандир тавоф
Не-не даҳшатлардан ҳовучлаб жонин,
Инсон қолган ора йўл орасида,
Гоҳ кўриб табиат танқис чиройин,
Чизиб олган уни кўз қорасига.
Тўқиш пири эмиш — ҳийла тори-ла
Ўлжага тўр ёзган кўҳна ўргимчак.
Қаноту думликлар қилмиш кори-ла
Инсон ҳаётига бўлмишлар ўрнак.
Уларгаку тағлид қилгани шаксиз,
Инсонга устоздир жонзоднинг кўпи.
Рост, бу борада Сиз қанчалар ҳақсиз,
О, қадим башарнинг алп файласуфи!
Ўша тағлидлардан илк ҳаёт йўли,
Юксалиб боргандир пояма-поя.
Шундайин тағлидлар эмасми, асли,
Буюк даҳоларга бўлган доя?!
Ақл-чи?!
Тағлидни рад этган буткул,

Доб: «Тақлид — ўзига қазгай қабрини...»
Коинот кўксига ларза солган ул,
Илк бор кашф этганда Инсон Қалбини.
Сўнгра кашф этди: Шеър,

Муҳаббат,

Ватан

(Булар учун тақлид бегона мутлоқ).

... Бугун-чи, Ақлга борлиқ бериб тан,
Бир шогирддай ундан тинглайди сабоқ.
Оқ капалакдай ҳув юлдуз урар бош
Тасаввурнинг ипак доирасига
Олтин тўп мисоли урилар қуёш
Ақлнинг қайси бир ҳужайрасига.
Лек, закий ақлни қолдириб доғда,
Қиргинни ўрганган Инсон Инсондан.
Ваҳший зотларда қалб бўлсин қаёқда,
Завқ сипқорар ноҳақ тўкилган қондан.
Ўтқанот шуурлар кўзлайди юлдуз,
Коинот бағрига ташлаб оташлар.
Кимдир ул ўргимчак мисоли ҳануз
Эрк мулкига макр тўрини ташлар.
Ахир, Гитлер ўтда ёнса не ажаб,
Бу — қонхўрга: тақлид учун бир жазо!
Тақлид муҳаббатдан қўй, сен очма гап,
Бир пок қалбда очгум мен янги дунё.
Қўй, дўстим, тўқима сен ҳам тақлид шеър,
Боланг томирида оқсин ўз шавқинг.
Мисралар эгатин очгил тўкиб тер,
То шарқираб оқсин унда ғам, завқинг.
Ахир,
Светлар бетақлид инқилоб қилиб
Йигирманчи аср нимчорагида,
Беш қирра юлдузни қўйдилар ўйиб
Муаззам Ер шарин нақ юрагига!
Ун фарзандга битта жонин қиймалаб

Тутган-чун Онага таъзимда олам.
Бағрингни қўйса-да замон нимталаб,
Бетақлид гўзалсан Туроним — Онам!..
Тафаккур изланур асло тўхтамай,
Чанқоғига — ҳалол манглай теримиз.
Қаранг чаноқдаги лўппи пахтадай —
Заковат кафтида турар Еримиз!..

ОДАМЛАР ВА ДАРАХТЛАР

(Ҳазил)

— Биз Одамлар, чиндан дарахтлар мисол:
Теран томирлару тар мевалардан шод.
Бироқ, ул дарахтлар мисол дунёга
Фақат кесилиш-чун келмас Одамзод!..

— Биз, Дарахтлар, чиндан одамлар мисол:
Бўронлардан топдик ҳаловат, бахтлар.
Лек, одамлардек; бир-бирин пойнига
болта урмас асло бизнинг Дарахтлар!..

БУҒДОЙ ДОНАЛАРИ

Деҳқон уруғ сочди кузги лаҳзалар,
Майсалар узра қор бўлди парвона.
Қаҳратондан омон чиққан майсалар
Ҳамалга айтдилар дилдан шукрона
Қуёш нурларига чирмашиб маҳкам,
Майсалар уфққа олди йўлларин.
Эркаланиб қуёш бўйнига бир дам
Солишмоқчи эди нозик қўлларин.
Кимё — заҳри дудлар — бўғзидан бўғар,
Ҳаво бирла ўлим нашъасин тотди.
Зилол чиройлардан қолмайин асар,
Ҳаёт нағмасидан «бошлари қотди»...

Чапдаст ўроқчилар ёприлиб дарров,
Ўроқ тортишдилар ёвуз, беомон.
Устига от солиб, янчиб беаёв;
Ҳам дон айлашди, ҳам айлашди сомон.
Қанор оғзин бўғиб қўйдилар бир-бир,
Синамоқ бўлдилар буғдой бардошин.
Эҳ, майин ун бўлмай на қилсин ахир —
Бошида юргизгач тегирмон тошин..
... Ҳамир қилиб эзди...

Сўнг чакич уриб,
Олов тандир нчра тиқдилар, ҳайҳот!
Қарангки, сўнг чоқда ҳам у НОН бўлиб,
Барибир, улашиб кетолди Ҳаёт!..

ЭИ, МЕНИНГ ЖАРРОҲ, ДУСТГИНАМ!

Олам меҳварини бошқарар Инсон,
Лазерлар — ақлдан сачраган учқун.
Сир-сеҳр ҳам — маъбад бир оғушсимон
Заковатга кўркин кўз-кўзлар бу кун.
Газеталар — тонгги оққушлар гўё,
Оппоқ қанотларда келар хабарлар.
Эфир тўлқинларин тиллари бурро,
Чақин ҳовучида елар хабарлар.
Инсон табиатнинг эмас-ку қули,
Йўқ, заковат мангу тушмас йўргакка!
Асрлар етмаган табобат қўли
Етиб бормиш бу кун сирли юракка!
Садоқат соқчимиш юракка, алҳол,
Эмиш юрак — ақлу жоннинг маскани.
Юрак қаршисида лол қолгандир, лол —
Буюк заковатнинг қўҳна ватани!
Гален ўн беш аср мўъжаз кафтида

---

¹ Қадимги Греция кўзда тугилади. Греklar юракни ақл ва жоннинг қутучаси деб билганлар.

Тиббиёт илмидан очган эди фол¹.
 Э воҳ, Сервет ёнган гулхан тафтида.
 Шум фикрин тоблаган Калвин бемалол.²
 Юрак ўз асрорин гунчадай тутган,
 Наҳот, гунчаларнинг бўлмас кулмаги!
 Наҳот, жарроҳларга умид бахш этган,
 Уқ еган оҳунинг битган юраги!
 Шунақа, инсонга гоҳ берган сабоқ,
 Ёввойи аждоднинг сулув бекаси³.
 Инсон изланишдан толмаган бироқ,
 Ўз юрагин бўлмоқ учун эгаси...
 Эй, сен — асрдош, эй жарроҳи оқил!
 Қалтис, нозик касбинг қўйди ўйлатиб.
 Қора юракларни сен юлқиб олгил,
 Энг пок, эзгусидан қўйгил ўрнатиб!
 Хаёлан ҳолатинг этмоқдаман ҳис,
 Ўйчан чимрилибди қошларинг тоқи.
 Аждодлар орзуси кетмагай беиз,
 Ворислар ишида умри ҳам боқий.
 Кўряпман ҳаётга меҳр қўйганинг,
 Кўнглинг ҳатто гулга тиг ургил демас.
 Ва лекин кафтингга қўйиб сўйганинг
 Олтинкўлнинг қайин анори эмас!
 Йўқ, анор сувимас кўкка сачраган,
 Қон у — томчисида ишқ нафаси бор.
 Кафтингда ярадор қушдай патраган,

¹ Римлик буюк Галеннинг «Жигар — қон айланиш маркази» деган хато хулосаси тиббиётда бир ярим минг йил ҳукмронлик қилган.

² 1553 йил 27 октябрь куни дин арбоби Жан Калвин фатвосига кўра, юрак фаолиятини реал акс этдирган асари билан бирга Мигель Сервет гулханда ёқилади.

³ Оҳу юрак мускулида битиб кетган ўқнинг топилиши (XVI аср) олимлар ўртасида «юрак жароҳати даволаниши мумкин» деган буюк изланишнинг бошланишига сабаб бўлган,

О, юрак-ку ахир, эркгўй, исёнкор!
 Анор ичра «қизлар» ҳолига боқиб,
 Тақдирни кўрганди Вайсий тутқунда.
 Сен-чи, ул юракдан туйнукча очиб,
 Асринг жароҳатин кўряпсан унда.
 У — Инсон юраги, муқаддас эзгу —
 Ҳаёт мезонининг бир гавҳар тоши.
 Йўқ, ундан олганинг — на ҳис, на туйғу —
 Инсонлар юракка отган қўрғошин...
 Нечун ўйга толдинг, кўзларингда ғам,
 Кипригингда дардчил милтирар юлдуз?!
 Қўйгил, ташвиш тортма, жарроҳ дўстгинам,
 Асринг-ла шунчаки келдинг юзма-юз..
 Бу аср шунақа!.. Машъум ўқ отиб,
 На Ҳаёт, на Юрак ҳақда ўйлашар.
 Картага юракнинг суратин солиб,
 Ҳануз юрак билан ўйин ўйнашар¹.
 Қўй, мен ҳам асримдан қилмай шикоят,
 Ҳиссизлардан яна бошламай гина.
 Сенга атаганим ойдин бир ният,
 Уз ишингга сен ҳам кўмил жимгина...
 Эй, сен — асрдош, эй жарроҳи оқил!
 Қалтис, қутлуғ касбинг қўйди ўйлатиб.
 «Қора юрак»ларни сен юлқиб олгил,
 Энг пок, эзгусидан қўйгил ўрнатиб!..

МИРОБ

Сув лойқаланади деса бошидан,
 Қалб ичра Изтироб дудсиз ўт қалар.
 Ахир, хабар топмиш ким дур-тошидан,
 Дарё кўзгусидан оқса лойқалар?!

¹ Ёзма манбаларнинг гувоҳлик беришича: рас-
 сом Жакмен Гренгонер 1392 йили тузига юрак тас-
 вири зарҳал билан туширилган ўйин картасини
 француз қироли Карл VI га совға этган,

Иўқ, дарёлар шаффоф оқсинлар кушод,
Хушёр тур, эй Мироб, сувнинг қошида!
Дарё кўзгусида юз очсин Ҳаёт,
Лойқалатма, Мироб, сувни бошидан!..

С О Я

Гул агар сояда бемеҳр қолса,
Қирмизи юзига қўнар заъфарон.
Ер юзига булут гар соя солса,
Қалдироқ қиличи чақнаши аён.

Соя тушса: гоҳ Ой, гоҳ Қуёш куяр,
Булардан ўзгасин сўйлаб нетаман.
Инсон соясида Инсон қолса гар,
Тутилган Қуёшдай «куйиб» кетаман...

ҲАҚИҚАТ

С. А.

Пайт пойлаб Ёлгон нақ оёқдан чалса
Бурун пачоғу қон бўлса хаёлот —
Ҳақиқат баридан маҳкам тутамиз
Ва ул Ҳақиқатдан кутамиз нажот.
Қай бир шайтон қонда хуруж кўтариб,
Имондан оздирмоқ бўлганда бизни —
Шайтоннинг «думини тугиб» Ҳақиқат,
Пок асраб қолади Имонимизни.
Мунофиқ юзида чимдим табассум,
Зимдан пойимизга ураркан болта —
Ярадор руҳ ила боз Ҳақиқатдан
Мадад кутажакмиз бизлар, албатта,
Олчоқ-ку — олчоқ-да...

Туҳмат қиличин

Сермаса бошимиз узра бешафқат —
Қалқон бўлиб асраб бошимизни ҳам,
Яна ўша қадим, содиқ Ҳақиқат.
Баногоҳ...

Ҳақиқат бошига тушса мусибат,
Мурувват эшигин на-да очамиз.
Жин қувган кимсадек бизлар кўпинча,
Ҳақиқатдан ўзни олиб қочамиз...
Яхшики, Ҳақиқат қайси бир қалбда
Тирик учқун бўлиб кўринар аҳён.
Асли, тирик қолган шу учқун боис —
Ҳазрати Инсондир — Ҳазрати ИНСОН!.,

УЧОҚЛАР

Ўт қалайди онам ўчоққа,
Соғинчдан киприги ҳўл.
Олов ёнар — ўчоқ ичида
«Гулламоқда ёнаргул».
Ўчоқ ичра ўшал «ёнаргул»,
Гуллар экан безавол:
Онам бизга пиширар тинмай
Лазиз луқмаи ҳалол.
Курашларда тоблай деб руҳни
Кифтимда сафар халта,
Келдим не хил ўчоқларга дуч,
Бўлиб мен жаҳонгашта:
Домна ўчоқ...
Ашъор ўчоғи —
Сўздан чатнар учқунлар.
Сиёсатнинг ўчоқларида
бурқсир олов-тутунлар...
Бир ўчоққа мен келганман дуч,
Сўзга тил бормас, ҳайҳот!
Ул ўчоқнинг оловин кўриб,
Дўзах тортворар фарёд:
КРЕМАЦИЯ!!!

Бу ўчоқ ичра
олов гувранар мулзам.
Қаловига, йўқ, ўтин эмас —
Қаланар тирик ОДАМ!..
Бу ўчоқдан «ёнаргул» эмас,
Ёлқин сўз тингладим тек.
Рост, бу олов ҳайқирар эди:
«Эрк!» — дея.
«Эрк!» — дея,
«Эрк!»
«Ватан!» — деб,
«Эрк!» — деб,

машъум ўчоқда
ёнди миллионлаб Инсон.
Шундан, дўстим, сенингу менинг,
униг қалбида ҳар он,
Ул Эрк учун курашганларнинг
чимдимгина хоки бор..
Бу ўчоқ ҳеч кўрмасин олов,
Пок қалблар, Сиз, токи бор!..
... Ўт қалайди онам ўчоққа,
Соғинчдан киприги ҳўл.
Олов ёнар — ўчоқ ичида
«Гулламақда ёнаргул!..

САБОТ

(Қиличнинг дегани)

Ўзни ўтга ташлай ол дадил,
Ёрми Ишонч аталган Сабот?!
Ўтдан ўзинг бўлиб чиқа бил,
Иродангни эта ол исбот!
Болғалашса, эговлашса — жон,
Азобларни сен сув қилиб ич!
Қола олсанг шулардан омон,
Демак, Сен ҳам — қиличсан, қилич!..

ЧЕГАРА

Дўппини ерга қўйиб ўйлаб қараса'м,
Ҳар нарсаниг бор экан ўз чегараси.
Гоҳ Сўзлар шодасидан туғилар чақмоқ,
Лек, дерлар: «— Тилни тий, бор Сўз
чегараси!..»

Шоҳона сағанага ташласам назар,
Бир оч ҳирс мўмиёда қотиб ётибди.

Оддий сангтарош тирик санъати эса,
Минг йиллар чегарасин бузиб ўтибди.
Қаранг, илму санъатда минг ёшли закий
Алломалар тер тўкар ҳоришни билмай.
Истиқбол дарвозасин илк очар улар,
Замонлар чегарасин ҳеч писанд қилмай.
Туркумда чўнг сайёра мисли шоҳ эрур:
Бордир ўз салтанати, ўз чегараси.
Бу кун ул чегарани бузиб ўтолди,
Заминдан учган буюк башар боласи...
Йигитча, бўса майин эртароқ тотиб,
Туйғулар чегарасин қўйдингми бузиб?!
Ишқ бобида сен таълим ол ўз акангдан,
Ёр шарти деб, ер очар чўл-сахро кезиб...
Ҳаётда чегаралар турфа шакл, кўп,
Унинг бир бурчи ботин, бириси зоҳир.
Кимдир қай чегарани бузиб ўтади,
Ким унга ямоқ солар.

Бу — Ҳаёт ахир!..

Ҳаёт — оқим: бузила берар чегара,
Оқим одми гоҳ тўғри, гоҳида чакки.
Бироқ, Одамийликнинг чегарасини
Ҳеч кимсанинг бузишга йўқ эрур ҳаққи!..

МЕН ИЗЛАГАН ОДАМ...

Дунёнинг кемтигин тўлдирмоқ истаб,
Эрта тонг дунёга келди бир гўдак.
Мисоли, кўз очди нурга юз чайқаб,
Баҳорга умрини улаган куртак.
Шўх ўсди... Ип узган варрак-ла бир кун,
Шошқин шўхликлари изсиз йўқолди.
Туш-да... чиқиб осмон тоқига бир тун
Олмос гул деб битта юлдуз узволди.
Тупроқ ишқин Она ўргатмоғи фарз,
Она-ку фарзандга бир нисори жон.

Кураш нелигидан бера олди дарс —
Оталар кўксидан силқилаган қон!
Англаб етди: нечун байроқ қон ранг —
Қирмиз этиб турган Замин юзини?!
Қаттол курашларга шундан, у, қаранг,
Шошилиб эртaroқ отди ўзини.
Ким унга қўл тутди, кимлар елкани.
Яхшиларнинг у ҳам тутди баридан.
О, биламан, унинг тақдир елкани,
Юзди «Ҳаёт» отли уммон бағридан.
Унинг кўзин очди эртaroқ ҳаёт,
Бамисли, эртaroқ бодом гуллади.
Дунё машмашасин гоҳ ғамгин, гоҳ шод,
Ақл элагиди барвақт элади.
Дорилфунун ичра дунё таниди,
Шунда ўзин қайта кашф этди гўё.
Наздида, оламнинг бағри тор эди,
Билса, зарра ичра бор экан дунё.
Тарих варақларин титди бирма-бир,
Саҳфаларда унсиз ингранар Армон.
Э воҳ, кўпқарига ўхшаркан Тақдир:
Турар ким совриндор, ким манглайи қон.
«Инсон» аталмиш шу ўтли баданда,
Руҳ гоҳ бўғилиб, гоҳ яшаркан қувноқ.
«Ҳаёт» деганлари жумбоқ экан-да,
Гўё чақилмаган бир дона ёнғоқ.
Уша «ёнғоқ»ни мен чақаман дея,
Кўрди қанчалар у жон койинтириб.
«Қарс» этди.. Эҳ, чоллар айтишувди-я:
«— Ҳой, чиранма, тишни олгунг синдириб!..»
Минг бир чиғириқдан ўтказди Ҳаёт,
Барвақт очиб қўйди унинг кўзини,
Бўронлар қўйнига қаранг, у ҳайҳот,
Шошилиб эртaroқ урди ўзини.
Сингиб кетди сўнгсиз суронлар ичра,
Дилдан истарди-да ахир курашни.

Йўқ! Йўқ! Қалдироқли бўронлар ичра,
Истарди у чақмоқ бўлиб яшашни...
Элга бенаф ўтса умридан бир кун —
Уша кун-чун санаб ўзни йўқ одам,
Йўқолган онларин тикламоқ учун —
Ўз-ўзин қидириб яшарди ҳар дам.
Ўтли руҳи эди руҳимга туташ,
Менга аён эди дилда не бори.
Шундан, кўкда ёнса чақинкор оташ,
Кўрингандай бўлар унинг рухсори.
Ўйлари ҳам оппоқ эди тонглардан,
Чиндан буюк эди унда эътиқод:
«Адолат қиличин қайра онгларда,
Сўнгра ҳуррият-чун кураш умрбод!..»
... Шундан буён уни излайман фақат,
Хаёл чуваланар тонг шуъласида .
Лекин, биламан, у бор эрур албат,
Курашларнинг ғолиб силсиласида!...
Соҳиби заҳматкаш халқим ушбу дам —
«Эрк» аталган эзгу — пуркураш йўлда,
Сафда борар менинг қаҳрамоним ҳам,
Юрак яллиғидан туғ бордир қўлда.
Нигоҳида порлар олий бир гўша —
Ҳурриятнинг нурга тўла эртаси.
Уша самандар қалб — ҳа, менман, ўша —
Туронзаминликнинг оддий биттаси!.,

* * *

«Эгик бошни — қилич чопмас...»

Бу — ҳақдир, бу — чин!

Бундайлар эшилиб кетар мисли тол хивич.
Гар жилпанглаб ялаб турса юздаги қонин,
Ахир, нечун итни чопиб ташларкан қилич?!

Бироқ, хиёнат қиличи — эгик бошнинг, рост,
Мия ҳужайраларида чархланар шахдам.
Бош эгмас Исённи чопиш — қиличларга хос,
Эгик бошдан ҳазар қилар — чопмас қилич
ҳам....

ОҚҚУШЛАР

Туш-да, туш... Кўзларим ичра кезди бир тўп
оққушлар,
Қанотларин эркин-эркин ёзди бир тўп оққушлар.
Эркинликнинг ташнаси-да...
Кўзларим чашмасида —
Нурли туғёнлар бағрида юзди бир тўп оққушлар.

Дедим:— Ҳай, оққушлар, қай бир самонинг
шукуҳисиз?
Дейишди:— Қаттол йилларнинг ўқиға жон
тутган — биз.

Халқи-чун жувонмардларнинг —
Буюк жувонмардларнинг —
Армонлари бўлиб учган жаҳонгашта руҳимиз!..

Базм қуришди оққушлар беадад нур мавжида,
Уларнинг базму суҳбатин ўзга кўчирди дийда,
Э воҳки, кетишар лаҳза,
Оппоқ болишим узра
Ҳўл қанотларин оққушлар силтаб кетишибди-да...

Чорлаб оққушлар ортидан тилга кирди армонлар,
Жавон ичра китоблардан тошиб чиқди фиғонлар.
Наздимда: тонг отгунча то,
Отабек, Кумуш, Раъно,
Бирга-бирга ҳўнграб чиқди не-не сулув Наҳшонлар...

ИЙРТИЛГАН КЎЙЛАКЛАР

I

План кетидан роса қувилди аввал,
Давлат чўнтаги йиртиқ.
Ишна режалик.
Рост-да, план этмаску ҳамма ишни ҳал,
«План!» деб чўкиб қолди чўнг бир хўжалик.
— Маданий соҳага ҳам очмоқ керак йўл.
Шусиз иш юришмас,— дер ёш мутахассис.
— Хў, укам, гапдан хирмон кўтармоқ мушкул,
План керакдир, план!— тутайди раис,
Ахир, иш кўзин мен ҳам биламан андак,
Уч-тўртта сендан ортиқ йиртганман кўйлак!..

II

Станокка киритди жиндай ўзгартиш,
Инженер-мас, хў... мисгар чолнинг кенжаси.
Шу ислоҳ гарданида экан бор ташвиш,
Енгил тортди ишчилар дасту панжаси.
Сўнг... Ҳаммуаллифлар жой олди рўйхатдан:
Директор...
Зам...
Бош...

Рўйхат чўзилди ғовлаб,
Шўрлик ихтирочини эса зўрғатдан,
Рўйхатнинг этагига қўйдилар тиркаб.
Елка сийпаб дейишди:— Кўнглинг бўлсин тўқ,
Ешсан... ҳам бизча кўйлак йиртганингча йўқ!..

III

Кар — эшитганин, кўр-ку қўймас — тутганин,
Мудир ўпди калтабин «олим» қўлларин:
— Сизнинг зўр кашфингиз — кўпдан кутганим,

Мен сунъий урчитай бор қоракўлларим...
Шундай қилди. Уч-тўрт йил қўзилар ортди,
Мухбирлар сўз кўширтди: «О... О... азамат!..»
Сон ортди.

Лек, қўзилар сичқонга тортди,
Ноёб зотдан айрилди ферма оқибат.
Эсиз, ўшанда қарши чиққан — ёш чўпон:
Саваланганди «йиртиқ кўйлак»ла чунон.

IV

Қалин қўлёмани ёш ношир ўқиб жим,
Дер: — Асар — «мочалька»ми — сув шимибди
мўл.

Муаллиф дейди: — Тўғри, қаҳрамонларим
сув-чун курашган, шундан, усти боши ҳўл.
Ношир: — Асар — Ҳаётдан йироқ-ку, тақсир,
Образларда характер кўринмас пича?

Муаллиф: — Ҳаёт эмас, асардан гапир,
Сен-ку — тухумдан янги чиққан бир жўжа:
Ўргатма! Ҳатто оддий «персонаж»им ҳам,
Сендан уч-тўртта кўйлак кўп йиртган, укам!

V

О, ортиқча йиртилган кўйлаклар, сен гоҳ,
Пеш қилиниб, айландинг дашном тошига!
Ҳаволаниб кимсалар сўзидан, биллоҳ,
Гоҳ гурзи бўлиб тушдинг Талант бошига!.,
Яхшики, даргоҳи ул: илм-фан, санъатда,
Заҳмат кўйлагин йиртган алломалар бор.
Шулар борки — Ҳақиқат танқис иззатда,
Шулар борки — Ҳақиқат одамзотга ёр!
Дўстим, йиртган кўйлагинг, қўй, пеш қилма

ҳеч,

Имонки, бутун экан — бу одатдан кеч!..

НИЛУФАР

Сув қизими, ё тонг юлдузи:
Зарсоч ўрар дилда шуъласи.
Ё юлдуздай порпираб ўзи,
Уйғондими тонг, фариштаси?
Сулув тонгдай сулув бир дилбар,
О, нилуфар, гули нилуфар!

Зухро боқар ноз-ла кўз сузиб,
Туш кўрарди ҳали бу Замин.
Гул қўлчангни сен кўкка чўзиб,
Ечиб олдинг туннинг бахмалин.
Сен-ла кулди ул субҳи саҳар,
О, нилуфар, гули нилуфар!

Сувда сузган бир оққушмисан —
Патларида ёғду порлаган?
Ё сен сирли эзгу тушмисан —
Оппоқ оғуш сари чорлаган?
Кифтида тонг, кафтида қамар,
О, нилуфар, гули нилуфар!

Сен тонг бўлиб келдинг дунёга,
Қутлуғ куннинг зилол эртаси.
Тимсол бўлдинг тонгга, зиёга,
Сулув гуллар сулув эркаси!
Сен — нур қизи — бир пари пайкар,
О, нилуфар, гули нилуфар!..

ҚОВУНЛАРИМИЗ

— О, кей! Ширин! Бобой, Сизларда қачондан буён экилар қовун? Е у ҳам галстукдай келганми ўзгалардан?..

— Меҳмо-он, у ёғини билмайману, локин тупроғимизда Одам Ато ҳам қовун билан тирикчилик қилган.

(Қовун бозоридаги суҳбатдан)

Юраги қора эди ўша саволнинг:

Эгри мих узра тушган болгадай — жавоб,
Неъмату бойликларинг айтмайман, юртим,
Бир қовунинг тарихин ўйлайман шу тоб:
Тупроғимиз қовуни азалдан шундоқ,
Жонбахш тоти азалдан дунёни кезган.
Битта қовун узмоқ-чун Яксарт¹ бўйдан,
Искандар минг-минг бошни қовундай узган.
Бобилнинг шоҳларига қовун ташиган
Тилла кўзалар ичра карвон ҳар дафъа.
Баргана² тўрларидан «Қуръон» оятин
Ўқиб ёқа тутган қай тақводор халфа.
Чигирткадай ёприлиб келганда Чингиз,
Қовунларда тот боғлаб тирсилларди Куз.
Ажал бўрони ноҳос пайҳон этди-ю,
Воҳ, «кўзли қовун»ларга³ тўлди дала-туз!..
Қалби дарз кетмаган, йўқ, таомин ҳатто
Заҳарлаб қўйишганин англаган айём;
Она Юртнинг қовунин кўргач Бобурнинг
Қалби карч-карч қовунга айланган тамом.
Қўйинг-чи, Тарихнинг қай ғаладонида

---

¹ Яксарт — Сирдарёнинг қадимги номи.

² Баргана — қовун нави.

³ «Кўзли қовун»лар — узиб ташланган бошлар, дейилмоқчи.

Етган бир сирни айтсам (гапнинг сираси):
 Фаргона қовунига зап бошқоронғи
 Бўлмишкан Оқпошшонинг оймтилласи.
 Сўнг... Кремлда — Ҳайдароз совға столида
 Бир «даҳо» қовун сўйган юзда ним кулгу:
 — Фарғонамиз тортиғи, тортинма, жоним,
 Инқилоб сувин ичган асил қовун бу!..
 «Қизил китоб»дан нодир «сариқ қуёш»лар².
 Кўчирилди кенг полиз пайкалларига.
 Кўк турна, амир, гурвак¹... — хуллас, шифодир
 Одамзотнинг турфа хил касалларига.
 Фашизм қутурди... Боз полизлар пайҳон...
 Ҳақ мезонида рўё қачон босган тош?!
 Оврупо далалари ичра қовундай
 Юмалаб қолди яна миллионлаб бош!
 Фашизм ҳам супрулди... Қовунлар дуркун —
 Меҳнаткаш, чанқоғини қондирса бас, еб!
 Бироқ қовунлар гина қилар ўғитга:
 «Бемаза асардай кўп қаппайтирма!» деб.
 Кенг жой беринг, палаклар кенг ёзсин қулоч,
 Ахир, қовунлар Ернинг фарзандлари, чин!
 Тингланг! Аллома шоир Ғафур ал-Ғулом
 Айтмоқда қовунимиз қуйма таърифин:
 «— Тилими тилингни минг тилим қилган
 Қирқмалар боғлади юкин қовғага
 Асалжон Шакаров паспорти билан
 Бебилет жўнайди дўстга совғага...»
 Ҳақоний кўргазмалар тўрдан жой берар,
 Қовунларимиз чиндан кўрсатар ўзни.
 Ўзи сўйилиб кетса ҳамки Деҳқонга
 Олиб беради доим «Олтин Юлдуз»ни!..
 Учқора майизидан нонушта қилиб,
 Фазогир кўкда олса қовундан лаззат —

¹ Кўк турна, амир, гурвак — қовун навлари.

² Ҳақоний таърифи.

Фарғона тот-неъматин кўкка етказган
Абдазхон ота, Сизга бўлсин чўнг раҳмат!¹
Бугун қовун ҳиди-ла маст юлдузлар ҳам,
Миррих оғзи сув очиб сочар учқунлар.
Йўқ, «кўзли қовун»лар-мас, пайкаллар ичра
Юмалаб ётсин майли, асил қовунлар!..

* * *

Мўмиё ишлатса суяк дарзига,
Исириқ тутатса тумови-чун халқ —
Кечагина кулар эди жоҳиллар:
«— О, бунчалар қолоқ,
о, нодонсиз, ШАРҚ!..»

Бугун-чи...
        даволар асил мўмиё —
Дунё скелетин дарз — синиқларин.
Йўқ, порохмас...
Исириқ дудидан топмоқда шифо —
Тумов бўлиб қолса Курраи Замин!..

---

¹ Ярим йилдан ортиқ кўкда парвоз этаётган фазогирлар Анатолий Березовой ва Валентин Лебедевнинг 1982 йил байрамда дастурхонини фарғоналик деҳқон Абдазхон ота Алигавҳаров совға этган бир жуфт қовун безаган.

ОЛТИН ВОДИЙ — ФАРҒОНАМ МЕНИНГ

(Сонетлар туркумидан)

Гул водий — гуллардан яралган гулшан,
Гулкор қўлларда сен — кўз очган кўклам.
Дерлар: «Ер — Қуёшдан узилиб тушган...»
Асли, парча чўғдай ёниқсан, ўлкам!

Чўғдай чиройингга мен боқурман лол,
Сўз — пардоз-чун на бор сенда эҳтиёж.
Гулбаҳор — либосинг, қуёш — бошда тож,
Кафтинг қадоғида жилмаяр Иқбол.

Хуснингдан камалак олгай андоза,
Сен — тенгсиз хазина. Олтин дарвозанг —
Халқинг қўлларидай очиқдир ҳар дам.

Ўлкам, Сен — покиза Имонсан, асли,
Имонсиз — гарчики, пайгамбар насли,
Йўқ, йўқ, у — ҳеч қачон саналмас ОДАМ!..

* * *

Қуёш тик найзага келган, сўлгин гўзалар чанқоқ,
Саробга йўлиққан йўлчи кўнглидай афтодаҳол.
Пешона терларин сўнг бор инжудай сидириб чол,
Оловкор кўкка хўмраяр бошда ўзбаки қалпоқ...

Шундай мағрур тур, бобожон, сенинг ғаминг
бўлгали,
Мир Алишер Сўз ранги-ла расминг чизар бу нафас:
«Шоҳу тожу хильатеким мен томошо қилғали,
Ўзбаким бошида қалпоқ, эғнида ширдоғи, бас...»

... Шоҳ байт-ла шарафланг уни, Сиз, эй — суханда
танҳо,
Сахий қалбида-ку унинг пинҳон «оқ»ли бир дунё;
Бир дунёдирки — бир дунё яширин Сўзингиздай.

Шоҳ байтлар-ла шарафланг уни, Сиз, эй Сиз —
шеърий даҳо,
Ҳар битта эгат ғўзаси — битта шоҳ мисра гўё;
Олтинқўл Бободехқон у — меҳнаткаш Ўзингиздай...

* * *

Дил узиб кетолмади юртидан Бобур,
Э воҳ, чорасиз қолган шердай аламнок.
Туққан юртидан бўлса қувғинди ахир,
Қайси бир буюк қалб ҳам бўлмайди чок-чок?!

Изтироб алангаси борлигин олди,
Бошда Темурий тож ҳам туюлди ётдай.
Кетди Бобур ноилож... Юрти-чи, қолди —
Суворидан айрилган бир тулпор отдай...

Бошидан хумо қушдай учиб кетди бахт,
Юртига омода жони кезди фироқда.
Насиб этса ҳам ўзга юртда тенгсиз тахт,
Қолиб кетганди қалби Она тупроқда.

Фақат... Она юртига келди у қайтиб:
Шоҳона мисраларда шоҳ фикр айтиб...

* * *

Ой юз билан ойдинда сирлашарди гоҳ,
Дил чўғ терарди кўзлар мастонасидан.
Савдо тушдию Машраб бошига э воҳ,
Бош олиб кетди Офоқ остонасидан.

Наҳот, аянч бир қисмат олинғуси тан,
Наҳот, тубанлик турар Тоғлар ёнида?!
Ғамдан ўт бўлиб бағри, ўт бўлиб сухан,
Олам кезди у ўтли дард суронида.

Ёнди эрка ташналар қалби бўлиб ул,
Ва лекин у излаган Ҳақиқат буткул
Эртакларда яшарди парво этмасдан...

... Оламни кез, шоир, эй оташин юртдош:
Майли, чақмоқдай чақна — тунни айла
фош —

Қатагон дорига бошинг етмасдан!..

* * *

Чўлпон кўзда ёш-ла кураш тушди шан:
Рақиб бўлди — Эркининг бўйнида Кишан.
Усмон шеърларида навқирон оҳанг —
Қабоҳат билан у, мангу этар жанг...

Ҳабиб ўғлинг уқиб майсалар тилин,
Замин тилсимидан маъдан қазади.
Ҳабибий ғазалда ушшоҳлар элин,
Яшин доҳийларни китоб қилиб ёзади.

Саиданг силқиса ғазалдан ўсма,
Ого Саид Аҳмад қалбидир кўзгу.
Қаҳҳор тилидан-ку чархланган олмос.

Мукаррам, Ҳалима бўб яшар Нурхон,
Завол билмас юртсан ҳам дориломон,
Бу — сенсан, водийим, ўзгинангга хос!..¹

* * *

Ким кашф очган ўлтириб ўз соясида,
Бетинч руҳга биқиклик бўлиб қолур ёт.
Сеҳрига тортди асов Рейн қоясида —
Соҳибжамол Лоралей² сингари Ҳаёт.

Олис йўлларда на қалб, на руҳ чарчаган,
Ваҳший вулқонлар оғзи қадар йўл солдим.
Заминни айлантириб гавҳар шарчага,
Кўзимга шундоққина беркитиб олдим.

Шунда ҳам меҳринг сувин ичиб турган жон,
Сени жон пардасида туйдим, Андижон,
Йўқ, асло кетмагансан кўзимдан нари!

Мудом асрадим ёнда бир кафт тупроғинг,
Курашларда мадорим қуриган чоғи —
Куч олдим тупроғингдан Антей сингари...

* * *

Андижон — водийим бўйнида маржон,
Менинг қишлоғим-ку унда дур дона.
У қишлоқда яшар суюк меҳрибон —
Ҳақиқатни менга танитган ОНА!

Мен баҳор кезлари эдим маҳллиё,
Хаёл ўғирлар гул кўриб беҳида.

---

¹ Ушбу сонет 4.01.1975 й. да ёзилган.

² Ҳ. Ҳайненинг машҳур «Лоралей» шеъри кўзда тутилади.

Балки тақдир, балки эврилган дунё —
Онам қўлидаги дур тасбеҳида.

Дунё кўрай деб мен олиб кетдим бош,
Онажоним қолди кўзларида ёш.
Ёшки, бардош тоғи ундан нурабди...

Мен кетган йўллардай онам сочи оқ:
Йўқ, у бедор кутиб фарзандин муштоқ,
Сочга қўшиб Тонгни бошга ўрабди...

* * *

Шоир тилда: Сўз — чақмоқ чақар,
Сўз — чўғланар, Сўз — ёнар бутун.
Бирор ўтсиз ўчоқ ёнсин-чун,
Ўз қалбини у ўзи ёқар.

Ёниқ қалбу тилда ёниқ Сўз,
Олам аро мағрур боқади.
Кўрса агар бирор нурсиз кўз,
Ҳаёт шамин унда ёқади.

Сўз: мисли ўқ, мисли нур, Ҳаёт!
Сўз — бўлсин деб оташи Нажот —
Сайқал берар дақиқаларга.

Елқинлангач Сўзлар ростмана,
Тўнган қалблар тоблансин дея —
Чўғин тўкар шоҳ мисраларга...

ТУҒРИЛИК

«Андижон рақси»га шай йигит мисол,
Шеърлари эгнида сабзиш чопони...
Мисралар шоирин ўзидай ҳалол:
Жиндайгина қайсар, жиндай чапани.
Бир қофиябозга демиш у шундоқ:
«— Ўз! Биздан ўз! Бу — ҳақ!

Диалектика!

Лекин, ўзгалардан ўтиб кетар чоқ,
Сен кўчани чангитиб кетма-да, ука!..»
Гоҳ водий шукуҳин ўзда жам этиб,
Шеър ўқир дорул-фан кенг хонасида.
Уйига борсангиз пойандоз қилиб,
Ҳатто жонин тўшар остонасига.
Тўғри сўз. Тик сўзлар — жуда беомон,
Ўзни ҳам аямас келса хонаси.
Тўғри сўз — демакки, мисли:—

тегирмон

остидан бут чиққан буғдой донаси...

ҚИЛМИШ — ҚИДИРМИШ

Ютаберган-чун неки тушса оғзига,
Мудом сиртмоқ урилар Қопнинг бўғзига...

* * *

Гул — Хунукликнинг фожеси...

* * *

ШЕРГА ЭГАР УРГАН АЕЛ

(Ҳазил)

Даврами, бас!
Ғийбат тўрвасин
Шартта очар қўшним, аломат.

Аёл зотин чайнар сақичдай,
 Ҳам уларга тиркар маломат.
 Дер у: «— Бу кун хотинлар ўктам,
 Миниб олган зуғум отига.
 Эркакларнинг эрлик жилови,
 Утиб кетган хотин зотига.
 Қаранг, анов тўпда товуқни,
 Уктамликдан мағрур турибди.
 Қанча-қанча бабақ хўрозни,
 Зўр-да, ипсиз боғлаб қўйибди...»
 Шу кез келиб қолди хотинни,
 Эр ўхшаб — сут тўлган ўпкага,
 Излаб қолди сичқон инини —
 Олмоқ бўлиб минг бир тангага...
 ... Тағин вайсай бошлади қўшним,
 Қуриггудай одам тинкасин.
 Давра ичра айлангирапти
 тағин эски пластинкасин:
 «— Бу кун жуда хотинлар ўктам,
 Миниб олган зуғум отига.
 Эркакларнинг эрлик тизгини,
 Утиб кетган хотин зотига...»
 — Бас, эски гап халтасин очманг,—
 Дейман унга асабим қақшаб
 Ва қўлидан ушлаганимча
 Циркка томон келдим етаклаб.
 Томоша ҳам зўр экан бунда,
 Номерларга йўқ эди таъриф.
 Кулишарди томошабинлар
 Цирк гумбазин бошга кўтариб.
 Акробатлар чиққач саҳнага,
 Барча дилдан туйди нашида.
 Ваҳ, бир жувон оққуш мисоли
 ўйнай кетди эрлар бошида.
 «— Шунақа-да, хотинлар зоти!..» —
 Шаппа урди бўйнимга қўшним.

Сор ташланган чумчуқ тўпидек,
Зарбдан учиб кетди эс-ҳушим.
Сўнг, саҳнада бир соҳибжамол
шер ўйнатди. Олмоқ керак тан.
Қарангки, шер, зуғум зўридан
сакраворди олов ҳалқадан!
Қўшним кўксин чангаллаганча
беҳол тинглар эди юрагин.
Аёл эса бир имо билан
Шер оғзига тикди билагин.
Бу-ку, майли!..

Лекин, шерга шарт
эгар уриб ул соҳибжамол,
Мард суворий сингари ўктам,
Шер устида елди бемалол.
«— Оҳ, хотинлар!..— деди-ю қўшним,
Кетди-қўйди бехос ўзидан...
... Шу-шу, ўша шер минган аёл
сурати ҳеч ўчмас кўзидан.
Мана энди.. давралар ҳам тинч,
Хотинлардан вайсамас қўшним.
Рост-да, ўлган илоннинг бошин
қўзгаб,
фойда кўрибдйкан ким?!
Тарк этмасди хаёлин бироқ,
Шер минган ул аёл саботи.
Наздида: шер тугул эрга ҳам
Эгар урар аёллар зоти!..

МУЪЖИЗА

Менга айтди бир зукко тиб олими,
Табиатнинг ажиб сир — мўъжизасин:
Балиқ эмбрионин нақ томоғида

Кўз очармиш юрак илк ҳужайраси...¹
Юрак билан томоқ — икки зид қутб,
Руҳим сингдиrolмас бундай тақдирни.
Йўқса, кўрганим бор: бола оҳуга
Эмизгисин тутган она қашқирнинг.
Диалектика. Бу — зидлик жанггоҳи.
Ажал — бўлганидек жон кушандаси;
Томоғу юракда томирки — битта,
Демак, не зотки, у — нафс бандаси!
Балиқ-да. Очофат. Бир-бирин ҳатто,
Тириклай ютмоққа қилишар жанглар.
Одамзот ичра ҳам учраб қолар гоҳ:
Ҳалқуми нопоку нафси наҳанглар.
Булар жигилдони — бир тубсиз ўпқон,
Туя ютса ҳатто думин кўрсатмас.
Қултум шуҳрат майин афзал кўришар,
Халқ, она тил, имон — булар-чун абас...
Юракда учраса гоҳ томоқ дарди,
Не тонг?! Бу — Табиат сир — мўъжизаси.
Томоқ оғушида таркиб топаркан,
Ахир, юракларнинг илк ҳужайраси...

МАРКАЗ ҲУЖАЙРАЛАР

Лаборатория...
Инсон мияси —
Қўл-оёғи кесиb ташланган Исён,
Профессор у ҳақда бермоқда сабоқ,
Шогирдлар кўзида чанқоқ ҳаяжон.
Асабларнинг шу оқ зуволасида,
Рост, чирсиллаб турган не қонунлар жам.

---

¹ Организм шаклланаётганида эмбрион (балиқ шунингдек, инсон) нинг юрак ҳосил қилувчи илк ҳужайраси унинг томоқ қисмига жойлашган бўлади.

Кўп гапирди устоз.

Қолмади ҳатто:

Фалон буюк зотнинг мия вазни ҳам.
Дер: — Бу — мувозанат ҳужайралари,
Кўзники — миянинг анов қисмида.
Ишқий дунёнинг бор машмашалари —
Қиттак гипофизнинг мутлоқ измида¹.
Бу ерда — тафаккур, бу ерда — эслов
Ҳужайралар постда турарлар ҳушёр.
Хуллас, Инсон ҳар бир фаолиятин
Мияда бошқарув ҳужайраси бор...
Шу пайт сапчиб туриб чўғдаккина қиз,
Деди кўзларидан тошиб ҳаяжон:
— Яхшилик, Ёмонлик ҳужайрасин ҳам
кўрсатиб беринг-чи, бизга, домлажон?
Тўсатдан чимрилди профессор қоши:
— Маҳмадона, кимнинг сен — арзандаси?
Сен айтган мавҳумий тушунчаларнинг
Мия ичра бўлмас ҳеч ҳужайраси!..
Саволга айланган о, соф Ҳақиқат,
Профессор тили-ла сўйилдинг туйқус!
Лек... Ноҳақ йиқилган полвон сингари,
Ўша савол тирнар бағримни ҳануз.
Руҳ ичра қалқиниш, тугён.

Хаёлан

ул тошқалб устозга этаман хитоб:
— Профессор, кўзларни каттароқ очинг,
Ўша савол Сиздан кутмоқда жавоб!
Сиз-ча, аён: мия ўриш-арқоғи,
Бу соҳада ўзни санагайсиз зўр.
Яхшилик, Ёмонлик ҳужайраларин
Топиб беринг, ахир, Сиз-ку — профессор?!

---

¹Гипофиз — мия ортиғи. 0,3—0,5 граммли ички секретция беzi. У ишлаб чиқарадиган гармонлар асосан, жинсий фаолиятни бошқаради.

Топинг, Диёнатнинг ҳужайраларин,
Уни урчитмоққа биз турайлик шай.
Топинг, Қабоҳатнинг ҳужайраларин,
Балки, юлқиш мумкин — илдиз отдирмай.
Топинг, Хиёнатнинг ҳужайраларин,
Разиллик, Олчоқлик — барини бешак.
Чақмоқ туғажак пок ҳужайраларга
Чирмашгандир улар мисли зарпечак.
Бош — гапирувчи хум.

Сирли тилсимот.

Унда пинҳон Мия — оппоқ жавоҳир.
У тилсимдан қазиб олайлик: МЕҲР,
ВАФО, ОДАМИЙЛИК ганжларин, ахир!..
Шу ганжлар-ла тўлсин қалблар сандиғи,
Имон бўлсин унга посбон — парвона.
Мия — Андромед туманлигидай
Туғилажак чексиз кашфларга ОНА!
Кибр отидан Сиз ҳам тушинг, профессор,
Шогирд қиз саволи кутмоқда жавоб.
Бош қотиринг кўпроқ мия хусусда,
Бекашф ҳужайралар унда беҳисоб!
Шу тилсимот сари йўл изланг тинсиз,
Унда пинҳон Мия — оппоқ жавоҳир.
У тилсимдан қазиб олайлик: ШАФҚАТ,
ДИЁНАТ, ҲАҚИҚАТ ганжларин, ахир!..
Марказ ҳужайралар софлиги учун,
Изланишда толманг, олимлар, умрбод!
Токи..
ИНСОНни кашф этган оппоқ Мияда —
Туғилиб қолмасин қора Кашфиёт!!!

ҶИЗМОМО

(Баллада)

Ватан ўт ичида...

Душман — беомон:

Эрка тузоқ қўймоқ истар мангуга.

Бир гул тутди унсиз, кетар чоқ ўғлон:

Кўз остига олиб юрган сулуга.

«Юрт ёвин қир, бош эг Ишқ хитобига!..» —

Жуфт қора чўғларда даъваткор учқун.

Кетди у ютоққан ўт гирдобига,

Ёнаётган Эрки қутқармоқ учун.

Кураш йўлига у қўйди жон тикиб,

Одам Атоданки — юрт асраш мерос.

Ажал-ла беллашди Рустамдай бўлиб,

Ёвга қирон солди Алпомишга хос.

Қалбини қоплади қора бир титроқ,

Кўргач кремация машъум ўчоғин.

Лол қотиб дер: «Хатинь — фашистга

сабоқ —

Лаънат китобининг куйган вароғи...»

Не зотдирки ёқа ушлатар эди,

Ажал тўпларининг оч наъралари .

Суяк-суякларни қақшатар эди,

Қабрлар — Заминнинг зил яралари!

Отиб ташланган ёш она маммасин

«Чўлп-чўлп» сўраётган бир норасида,

Бўлиб фожеъликнинг ўчмас тамғаси,

Қотиб қолди унинг кўз қорасида.

Шу гўдак тимсолда кўринди Ватан,

Шу гўдак қасоси деб кирди жангга.

У олов-ла кураш тушиб, дафъатан,

Ваҳ, ўзи ҳам бўлиб қолди аланга!..

Алангаки, портлаб: — қонига қорди,

Ахир, қанча-қанча ваҳший фюрерни.

Ҳам бир қора қуртдай ёқиб юборди,
Бензин сепилган ул муртад Гитлерни!
Шу аланга балқди Рейхстаг узра,
Қутлуғ Ғолибият байроғи бўлиб.
Энди у авлодга ёрқин хотира —
Эрк қурбонларин қалб маёғи бўлиб!..

... Йигит ҳам қишлоққа қайтди музаффар,
Бронза кўксида шуҳрат бетимсол.
Лек, унинг пойига гул қўйиб кетар
То қануз, тоқ ўтган оқ соч бир аёл!
Уруш-ку тугаган: ЭЛ, ВАТАН — омон,
Лек, давом этар жанг, тўп наъралари —
Ул тоқ ўтган аёл қалбида ҳамон.
Оқ сочлар — жанггоҳ оқ алангалари...
Э воҳ, бу қалб ичра жанг кетар қаттол,
Минг ўлиб-тирилиб, енгар офатни.
Қалб ичра жангга кириб ул Аёл
Мудом асраб чиқар чин САДОҚАТни...

ИЛК ДАРСХОНАМГА

Ассалом, сенга эй, мураббий даргоҳ,
Эй, мурғак қалбимнинг илк кошонаси!
Эй, кўзимга илк бор ёққан шамчироқ,
Эй, сен — буюкликнинг жўн остонаси!
Ўзинг-ку азалдан руҳимга жондай,
Букун яна сени дилдан эсладим.
Шўх қизча бўйнидан тушган маржондай —
Сенда қолган ёшлик чоғим қўмсадим.
Елвагай кийиниб беқасам тўнда,
Илк бор эшигингни қоққанамда ман: —
Фақат сенгинамас, дунё ҳам шунда
эшик очишини қайдан билибман?!
Илк марта чизиқлар каштасин уқиб,
Ҳарфлар кўзгусида танидим жаҳон
Ва лекин нотекис ҳарфларни кўриб,
Бола ақлим боққан кўзлари ҳайрон.
Оддий «тўрт амал»ни сенда ўргандим,
Кўзимга нур бўлиб қуйилди олам.
Юлдузлар одимин шунда кўргандим,
Сайёрамиз олов туғёнларин ҳам.
Букун дорилфунун машъали кўзда,
Миям-ку — электрон ҳисоб уюми.
Чақмоқ туғар тўлғоқ бор ҳар бир Сўзда,
Нафасимда уйғоқ кураш қуюни.
Букун меҳвардек тик турибман ўзим,
Коинот айланар менинг бошимда.

Ҳаёт ҳам бепардоз кўз-кўзлар юзин,
Беқийёс жамоли порлар қошимда.
Симоб қатрасига ўхшар юрагим:
Қувонч, ҳасратимдан туради титраб.
Ҳарфлар ҳақда ҳануз келар ўйлагим,
Нотекис ҳаётга кетишса ўхшаб:
«Г» ҳарфидай турар қайлардадир дор,
Ташлаганча Эркнинг бўйнига сиртмоқ.
О, кимларнинг кўзи нур қатмига зор,
Тор қафаслар ичра қилинар «сўроқ».
Беўхшов буйруқ гоҳ дилни нимталар,
«Ундов» — адилликка балки бир тимсол.
Юракка отилган ўқми — «нуқта»лар
Ё қизлар лабида ўрмалаган хол?!
Бугун мен яшайман ўй суронида,
Юрагимга нақшин гул ўяр олам.
Мағрур туриб ижод қаққашонида
Сенга таъзим этгум, эй илк дарсхонам!
Бағрингдан олислаб кетсам-да, аммо,
Сен дилга яқинсан қош орасидай.
Кўнглим кўчасида ўзингсан танҳо,
Турибсан Улуғнор¹ канорасида.
Юракка сен солган муқаддас учқун —
Сўз, туйғуларимда олди аланга.
Уни энг юксакка иларман қай кун,
Маёқдай нур сочсин шеърин даламга!..

---

¹ Улуғнор — анҳор номи

СОҲТА МУАРРИХГА

«Расул, эшитишимча, Сен Шомил-
га тил тегизибсанми? Бундай
қилма! Тарих билан ҳазиллашиб
бўлмайди. Агар сен Утмишга па-
лахмондан тош отсанг, Келажак
сенга тўпдан ўқ отади...»

(Ҳамзат Цадаса)

Муаррих!

Утмишга қўй, отмагил, тош,

Тарих ойинасин этмагил чил-чил.

Тўкмасин қаламинг кўзи сохта ёш,

Қўй, фонийлар руҳин чирқиратмагил!

Очмагил фонийлар қилмишидан фол,

Қўй, тилсиз Сукунат сари отма тош!

Руҳинг мунғаймасин ул Ларра мисол,

Ўсма кетиб бир кун қолганида қош...

* * *

Балиқлар қавмида ДУМ бошқарар бошни...

ЯНГИ ШЕЪРЛАР

СУҶМОҶЛАР

Сўқмоқлар.

Сўқмоқлар...

Сербар сўқмоқлар: —

Асаб толалари Она Заминнинг,
Бахтга узатилган қўллари — кесик,
Қотган ноалари Она Заминнинг.

Бирида Бахт чопар Омадни қучиб,
Қувончдан тutilган бурро тили лол.
Бирида Фироқнинг ўксук шарпаси,
Дийдор илинжида куйманар шамол.

Меҳр бўлиб бири элтади руҳни
Дунё жаннатининг нақ ўзигача.
Қаҳр бўлиб бири элтади руҳни
Хотирот ярасин нақ кўзигача.

Осмон шамсиясин воҳ, тилка-пора
қилиб юбордику ўт тил чақмоқлар!
Йўқ, чақмоқ эмас у — акс этди холос,
Нилий бир кўзгуда сербар сўқмоқлар,

Сўқмоқлар узра тунд бир парча булут,
У — жон бермас жонлар жон берганлиги.
У — касалликларнинг юзсиз онаси —
Жонкуш меркофтофос оқ туманлиги..

Мана бу сўқмоқнинг кечагина, рост,
Шаъндан пойандози бўларди, зарбоф.
Бу сўқмоқдан юриб, қулаб тушди-я,
Лаънат ботқоғига анови «арбоб».

Ортидан қулади: мажруҳ Манманлик,
Ниқобланган Ёлғон — ҳамма-ҳаммаси.
Ортидан қулади: манфур Довруғлар,
Соҳта Шуҳратларнинг малъун қалъаси...

Тогсўқмоқ... қояда битта курк тўти,
Элакдан ўтказар тил-сўзимизни.
Элакдан ўтказмоқ бўлди: Тарих, урф,
уч минг ёшли даҳрий Наврўзимизни...

Бу — Пора сўқмоғи — узилган тордай
калта: бу чўнтакдан у чўнтакча...
Лек, қўллари узун, сотиб олади:
Мансаб, сохта Имон, айш, юракча...

Бу сўқмоқ... Майсалар кипригида ёш,
Элтар Онажоним гул қабригача.
Ғам чўгиртаклари товонни тешиб,
боради Сабрнинг сўнг сабригача:

— Ассалом, Онажон! Тинч бўлсин уйқунг...

— Келдингми, кўз нурим?!

Келсанг деб зора,

Чорак аср йўл кутдим... Кўз гавҳариммас,

— сенинг олисдан кўринган қоранг.

— Кечир... сўнг чоқ қултум сув

тутолмадим...

— Олис кетдинг... шеърда эди тилагинг...

— Қалбим озиқланди пок Имонингдан,

Шеърларимда уриб турар юрагинг!

Хайр!.. Бир кун ёнингга келурман, Она,
Фарзанд, шеърларим сал суяги қотсин...
— Қўй, шошма! Сўқмоқлар тикони сенга
киргунча, кўксимга тиг бўлиб ботсин..
Эҳтиёт бўл!..

— Хайр!..

Боз сўқмоқлардаман...

Кўзда ёшу дилда изтиробли тот.

Мен Орзу ёқалаб кезгум Армонни,

Сўқмоқлар туташ жой — чинакам ХАЁТ!

Сўқмоқлар.

Сўқмоқлар...

Сербар сўқмоқлар —

Асаб толалари Она Заминнинг...

ЧИРОҚЛАР

Симёгочда осилиб турар бир чироқ,
Зулмат бағрига нурдан нок шаклин ўйиб.
Ғажиб ташламоқ бўлиб «нок»ка ташланар,
Бироқ, ортга чекинар Тун оғзи куйиб.

Шифтга осиб қўйилган биллурий чироқ,
Томирига нур бўлиб сингар Сўзларнинг.
Бундай камёб қандиллар на бир хонани,
Безайди дунёпараст не-не кўзларни...

Симёгочда осилиб турган ул чироқ
Буюк кашфиётчининг қалбига тимсол:
«Эзгу йўлда сен ёнсанг, шундай ёнгилки —
Симёгочга оссалар ҳам сен ёниб қол!..»

Асли: Мен, Сен, У — жонли симёгочлармиз,
Кўзлар — жуфт чироқ — равшан

йироқлар.

Чироқ-ку тенг нур сочар.
Лек, ўз сўқмоғин
гоҳида ёритолмас бизнинг чироқлар...

Қобирғаларимиз — бир қандилдир, асли,
Юрагимиз — чироқдир — ёлқинтил, ноёб.
Чиндан ёнса у — эзгу ёнишни кўриб,
Бир умр кўкда «куйиб» ўтарди офтоб...

Дарвоқе, ёниқмикан бу эзгу чироқ?!

ТИЛ ҲАҚИДА

Тил — наботу тил бўлсин — лаззат,
Лек, тил заҳри — дил доғламасин.
Яратса ҳам кафтингда жаннат,
Қўйгил, тиллар тилёғламасин!..

* * *

Ҳақ, деб Тил жар солар кўпинча,
Сўз кўпиртар оғиз тўлдириб,
Тил — чўғланган қанжар:
Кўпинча,
Ҳақиқатни қўяр ўлдириб..

* * *

Қўллар меҳрига умидвор туради Дунё,
Занжирланган ЭРК қўллар-ла Эркин олади,
Қўллар-ку, битта тўнгатки ёргунча гоҳо,
Тил — қитъалараро олтин кўприк солади.

Тил — мироб. Шундан, серсув: илм, китоб,
мажлислар...

Бу сув юргизар минглаб тегирмон тошини.
Тил — мироб. Тегирмон тош остига гоҳ кезлар,
Буғдой донадай ташлаб қўяр ўз бошини...

ТАҚДИР ҚАРТАБОЗ ЭРУР

Дерлар: «Инсонлар мисли қарта қоғози,
Тақдир қартабоз эрур ўта устамон.
Шундан, қартадай чийлаб бизларни Тақдир,
Не бир зотларга қилиб қўяр ёнма-ён.
Мен шу қисмат қартада чийландим чунон,
Ёндош бўлдим қувончга, ташвиш, ғуссага.
Ва ул қисмат қартада чийланиб бир бор,
Тўқнаш келиб қолганман қай бир кимсага.
О, у эди — ношаръий шайтоний зотдан,
Лек ўзини бир зоти олий тутарди.
Ҳешлари: туллак, мисли шумшук қарғалар,
Қарға зотки, қилмиши — аҳлат титарди.
Бир-бирларин топишиб сим-сиёҳ тунда,
Иғво дастгоҳи ичра бўҳтон тўқирди.
Аслида эса, ҳаром таъма талашиб,
Ҳаттоки бир-бирларин кўзин чўқирди.
Бўйи игнадай эди. Игна мисол у —
Терсидан ҳаёт ичра ташлар эди кўз.
Шу учунми, ҳаттоки сухан пирлари
шеърларида унингча: «Туз йўқ эрур туз!..»
У менга ҳам отганди таъна тошларин,
Ҳануз ҳаёт йўлимда турар уюлиб.
Ёрқин номларга қора суртиб елишда —
Унда товонлар кетган эди ейилиб.
Лек илон каби бошдан янчилар бўҳтон,

Минг шукрим Ҳақиқатнинг чиндан борига.
Ҳаётга терс боққан-чун игна ҳам ҳар кез
нақ кўздан осилар ол ипнинг дорига.
Бироқ, чалажон яшаб келади бўҳтон,
Гоҳ қора гул очади мисоли Анчар.
Диёнат бўстониға йўлатманг уни,
Пок имонларга сочиб қўймасин заҳар!
Дўстлар, қисмат қартасин чийласа Тақдир,
Кўнгил жомида тошқин турар сабримиз.
Э воҳ, қора юрак-ла, тирикликда-мас,
Ёндош бўлиб қолмасин ҳатто қабримиз!..

БУТУНЛИК

Қарангки,
Мавжуд ҳар бир Воқелик курашар
аввало ўзи ҳалос бўлиш-чун
кемтиклигу иллатдан.

Адолату Қабоҳат ҳам,
Қувончу Разолат ҳам,
Нафрату Муҳаббат ҳам
Энг аввало,
Бутунлик талаб қилар она Табиатдан.
Эркми?!

Эрк ҳам талаб қилар ўз эркин:

«— Қоғозлару шиорларга
номим ёздириб,

Қизил сўзлар-ла Эркининг кўзин боғламанг!

РУҲГА,

ҲАҚИҚАТГА,

ДИЁНАТГА,

АДОЛАТГА беринг Эркинлик!..»

... Аслида,

Диалектика — жанггар бир фарзандсимон
Она Табиатдан талаб қилар БУТУНЛИК...

НОҒОРА ВА ЧИРМАНДА

(Ҳазил аралаш)

Билмай гуноҳ қилиб қўйган болага
ўхшатгум ноғора ҳам чирмандани.
«Ичимдагин топ!» деб «лом-мим» демайин
оғзига маҳтал — зор қилар ҳаммани.

Минг ўргилиб, суйиб, бошга кўтаринг,
Лек Сукут қўрғонин сақлашарлар бут.
Балдоқчалар осинг, садаф-ла безанг,
Бироқ, эриб кетмас уларда Сукут...

Бардошин букмоқ-чун оловга тобланг...
Сукутнинг изнидан улар қайтмайди.
Устма-уст шапалоқ,
Устма-уст таёқ
емагунча улар «сирин» айтмайди...

ФИДОЙИГА ЯНГИ ЙИЛ ТАБРИГИ

Янги йилда — оила омон,
Сиҳат топиб айланинг шерга.
Сўз бағрига ўямиз «ЭРК»ни,
Фидойи, биз фидойи Шеърга!..

ДИЙДОРИНГ СЕНИНГ

(Хусрав Деҳлавийдан)

Эй, ки жон бахш айлар менга
Лаъли шакарборинг сенинг,
Ўлим арзин солғай дилга
Ҳасрати дийдоринг сенинг.

Тотли эрур гар тил куйи,
Даҳанда Тириклик суйи,
Мен сўзласам ўшал кўйи,
Бил, бу — лутф-гуфторинг сенинг.

Маъзур: ой юзингни, санам,
сияҳ зулфинг-ла тўссанг ҳам,
Дийдорингга тўймас дийдам —
Ки то абад зоринг сенинг.

Сенга боқмоқ мушкул экан,
Ёшли киприк орасидан,
Ситгум кўзни косасидан —
Ҳал ўлса душворинг сенинг.

Кўйингда: ҳар қадамда бош —
Юмалаб ётар мисли тош,
Ўзганингмас, эй бағри тош,
Коринг сенинг, коринг сенинг!

Хоҳ ярамга сепгил тузни,
Сенда бу дарвешнинг изни,
Дор деб боғлаб қўйдим ўзни,
Маили оссин торинг сенинг.

Чун мен ғамдин очибон сўз,
Ингламоқни бошлаган кез,
Ё девор сари бурсам юз,
Кўзда басту боринг сенинг.

Хоҳлагил сен устимдан кул,
Йиқилганни боз йиқ буткул,
Ки Хусрав янги келган қул —
Нарх айлар бозоринг сенинг.

ПАДАРКУШ

(Абдуллатифларга)

Азим чинор қуруқ шохин
Шамол синдирди ногоҳ,
Чинор уввос тортди:
                    Ҳижрон —
бағрин эзиб ташлади.
            (Эсиз, не-не
            Яшинларга дош
            Беролганди
            Бу яшил Бардош!..)
Қуруқ шох-чи: тож деб бошга
Болта кийди-ю, э воҳ,
Пушт-паноҳ — Ота Дарахтни
Шартта кесиб ташлади..

ЧАШМА, ТЕРАК ВА ОЛМА

Теракни шарт кесиб, чашма бўйига
олма кўчат экди қай куйдирма жон.
Терак тўнкасидан униб чиққан сурҳ,
Олма ниҳоли-ла ўсди ёнма-ён.

Кезди икки ниҳол томирларида
Яшаш, Кураш, Сабот аталган туйғу.
Бир хил туш завқидан барглар серчапак,
Бўлди камолига соф чашма кўзгу.

Беадад нофармон олма гуллар-ла,
Бўғчаси очилди Баҳор қизининг.
Гулчиройга чўмган олма дарахтдан
Терақ эса узмай қўйди кўзини..

Олтин қўшиқлари бўлиб дарахтин,
Олмалар етилди... Қирмиз олмалар!..
Тош отдилар унга: ёшлар, катталар,
Воҳки, ҳатто не-не бели толмалар...

Терак шохларини шарт кесиб қай кас,
Олмадор шохларга қилворди тиргак.
Кесилган қўллар-ла тар олмаларни
Ушлаб турганига шукур қилди терак.

Кеч кузда зорланди олма дарахти:
«Мева тугмай тўғри ўсмоқлик — осон.
Одамлар мевам еб, шохим синдириб,
Бисот — чиройимни этдилар пайҳон...»

Чашма чуввос солди: «Канорам тўла
терак эди... Эслаб — кўнгил ғашлашар...
Тўғри ўсмоқлик ҳам осонмас, дўстим,
Тўғрини кўпинча кесиб ташлашар...»

... Шу чоқ ушлаб турар терак тушида
Кесилган қўллар-ла тар олмаларни...

О Д А Т

(Эрих Фриддан)

Осилиб
ўлганнинг
уйида
юрак
ютиб
арқон
хусусда
сўзлашга
ботинмас

ҳеч
кимса
тили.
Чунки:
энди
унинг
уйида
кемтиikka
ямоқ
бўлиб
осуда
яшар —
ўша
марҳум
қотили...

БОЙҚАРОНИНГ СЎНГГИ ДАҚИҚАЛАРИ

Ривоят қилишларича:

... Босқинчилар билан жанг кетаётган пайт Ҳусайн Бойқаро вужудида ҳам ҳаёт-мамот жанги борарди. Душман ғолиб чиқиб саройга яқинлашаётганида туғлар мотамсара эгилган, ичкаридан Хусайний ғазалида ҳофизнинг дилтанг ноласи борлиқни ларзага соларди:

Ҳажринг ўти жисми зорим қилди кул эй ёр, бил,
Гар бино қилсанг мозорим, тарҳин ул кул бирла
қил...

Чунки, душманга бемор шоҳни топширишни ор деб билган аҳли сарой эндигина уни тириклайин кўмиб бўлишган эди....

Миниб олган зуғум отига

Қорачўғлар ичра милтирар видо,
Олам суратлана бошлар хушида:
«— Дўппидай тораймиш нечун кенг дунё,
Ул шукуҳвор тожми ботган бошимга...»
Жон-жонни пармалаб ташлайди бутун,
Нечун суюк тавсан* безовта кишнаб?
Қулоққа қуюлар симобдай нечун,
Саҳройи одимлар ёзув гурсиллаб?»

«— Қани, сертавозе аркони давлат,
Қиличимдан дами кескир — аҳли шеър?
Қани, руҳ фирдавси — аҳли малоҳат,
Пири «калом ҳайли» — дўстим, Алишер?»

«— Лаббай, дўстим! Анор — дилни эздингиз,
Орзу дарёсига урдингиз ғовлар.
На Мўмин, туркий халқ бошин кесдингиз,
Юрт тупроғин топтар энди ановлар...»

Ишрат ё шуҳратдан бўлганми карахт,
Кўзин очолмас шоҳ... шал эди мажол.
Қани, изидаги ул бобомерос тахт?..
... бирдан ёна бошлар туманли хаёл...

«Бобожон!!!» — деб кесик бош Мўмин Мирзо
бағрига ташланар... Жонкаш нафаси.
Шоҳ тонг қотган:

«— Нечун бўяб қўйдим, о,
Набирам қонига Тарих саҳфасин!..»

«— Меҳрингизга, бобо, бир тўйиб олай,
Сиз — баҳодир, шоир — заргари сухан.
Сиз — шоҳ — қалбингизда уйғоқ дунёлар.
Йўқ, Сиз эмас!..

Мени ўлдирган: МАЙ! МАЙ!!
Кайфда сароб ўлур одамийлик шаън.
Боз мени ўлдирган: кундош момолар...

---

* Тавсан — шўх, ўйноқи от.

Амакиваччалар — виждони чоклик...
 Эзгуликнинг қилдай бўйнига улар,
 Гуноҳлардан тоғдай юк ортишарлар.
 Бир мурғак қалб ичра кўз очса поклик,
 Ҳеч сесканишмай ул кори оғулар,
 Шу поклик кўзига мил тортишарлар...»
 «— Ҳақсен, жон, набирам! Угай момонг, чин,
 Гайр кўз ташларди тийрак ақлингга.
 Кайф чоғим ушлатиб серқитиғ жойин,
 Муҳр урдирибдур сенинг қатлингга.
 У-ку, тотди қаҳрим заҳрини бешак,
 Лек, мен мангу ёнгум виждон нориди.
 Сўроққа тутсин деб олис Келажак,
 Осилганча қолдим лаънат дорида...»
 «— Бобожон, бошимни бир думбул бошоқ
 мисоли уздилар нечун юлқилаб?
 Гар мени улғайтса шу она — Тупроқ,
 Турармиди ағёр уни топталаб?
 Балки бўлар эдим кўзингизга нур,
 Белга — ёшлик инъом этгувчи дармон.
 Балки қўлларимда тортарди ёвқур,
 Шаън қиличингизда занглаган Армон.
 Маддоҳлар ағёр-чун битмасди ашъор,
 Шеъриятни қўйиб, дашном, жабрга.
 Мен тирик бўлсайдим... Сизни этиб хор —
 Тириклай тиқишмас эди қабрга...»*
 «— Тириклай қабрга?!
 Не ёзуғ бу, воҳ!!!» —
 Зарбдан чил-чил синар Сукунат тамом.
 ...Ер ости наърадан чўчиб, голиб шоҳ
 қўлларида тушиб кетар олтин жом...

---

* Орадан асрлар ўтиб, археологлар Бойқаро қабрини очиб кўрганларида, лош суякларидан унинг ўтирган ҳолда жон берганлиги маълум бўлган.

САМОВИЙ ЗОТ

(Тангри қавмидаги зотларга)

Ким билсин, Тангри ҳам инсон бўлгандир,
Ерда кўрган балки ўз замонаси.
У туғилгач — ота орзу кулгандир,
«Тангри» деб ном қўйган балки онаси.
Вояга етгунча балки у гўдак:
Ерда юрган, Орзу — Заминга уйқаш.
Маърифат нури-ла тўйингач юрак,
Балки олим бўлган — оддий заҳматкаш.
Тилсимотга калит — илму урфонлар,
Пистадай чаққан у «сир»ларни балким.
Соясига сажда қилган инсонлар —
Азал, зукколикда танҳо бўлса ким.
Каромат демишлар ростдан қай куни,
Илмкўз башоратни менгзаб рўёга.
«Кўтар — ҳо, кўтар!»лар бошланиб, уни
кўтармишлар то ул Арши Аълога.
Оромгоҳин этиб Еттинчи осмон,
Измини тутқазмиш чарҳи фалакнинг.
Сўнг «Тангри» деб унга сиғинмиш инсон,
Ҳисларин топшириб ҳатто юракнинг...
... Бу кун соясига саждакор борлиқ,
Заминнику у тарк айлаган бутун.
Тасаввур қолипи ҳам қилар торлик,
Минг бир қутлуғ номда аталар букун....
Гоҳо тушларимда у бўлар пайдо,
Эзгулик шодасин тақар ўйимга.
Бир юлдуз узиб кўк тоқидан гоҳо,
Олмос гулдай солиб қўяр қўйнимга.
Равзаи жаннатин гоҳ қилар инъом,
Нур тан париларга этади ҳамроҳ.
Жиндай ўзлигимдан гар очсам калом,
Дўзахи кўз тикиб туради, э воҳ!..

Гоҳ... кўкдан келгандай бўлади садо,
Ингроқ мунграшларда изтироб, алам:
«— Ёлғизликда жонга тегдику само,
Она Ердан менга жой бергил, бандам!..»
Чўчиб уйғонаман...

Юракда ларза,
Чанг солмиш босирқи хаёллар андак.
Бежилов айланар эди шу лаҳза,
Тушда кўрганим, ул — меҳвари фалак...
Қалбга нақш ўймиш бир дийдори олий,
Бир лаҳза ёнибман фараҳли ўтда.
Асли, мен ҳам унга бандан осий,
Ва лекин, юрагим измидан четда...

МУКОФОТ

(Халил Ризодан)

Қуёш ўзгалардан кутмас мукофот,
Чексиз коинотдир қуёшга маскан.
Олтин жоми тўла оловкор нурин,
Сепар ер юзига тенг, аямасдан.
Чексиз коинотдир қуёшга маскан.

Баҳор ўзгалардан кутмас мукофот,
Куйлатади сеҳри қоя-ю тошни
Бу олам уйига сепар тароват,
Наврўзи туғёнга солар қуёшни.
Куйлатади сеҳри қоя-ю тошни.

Денгиз ўзгалардан кутмас мукофот,
Асов қучоғида яшар минг бир жон.
Бағрида: дур, гавҳар — тўла саховат,
Қайсар пўртанаси авжли, гоҳ пинҳон.
Асов қучоғида яшар минг бир жон.

Қуёшга,
Баҳорга,
Денгизга ўшаб,
Мукофот кутма, эй, сен — синмас Сабот!
Қуёшдай,
Баҳордай,
Денгиздай яша,
Бас, шу ўзи сенга олий мукофот!
Мукофот кутма, эй, сен — синмас Сабот!..

ҚИШЛОҚДАН ЧИҚҚАН ШАҲАРЛИК (Ҳазил)

Кўзин очиб қолгач бир оз Қаламим
Торгина дунёмдан тушди аразга:
— Қулундай кишнамай, тушовингни уз!..—
деб етаклаб келди мени марказга.

Илм... Сабоқ... Сўнг ўтли мисралар битди,
Қаламим эврилиб ишқ хомасига:
Қизлар ичра энг ёш, содда... қўйинг-чи,
Дала гулларин бир чучмомасига.

Келин ҳам қўғирчоқ ўйнолмай, жуда
ўкситган эканми ёшлик чоқларни,
Шунданми, ташлади у қалаштириб
ширин-ширин жонли қўғирчоқларни...

Келинга бир сатанг берибди дашном:
— Туққан сизу — мени тутади тўлғоқ,
Ёлғиз гўдагимга тутмадим кўкрак —
Сийнамда орзулар турсин, деб, яшноқ...

Йил бошу йил сўнги: биз топсак чақалоқ —
Ул хонимга тошар экан учуқлар.
Менга қолса гар, йил ўртасида ҳам
Биттага кўпайса дейман жужуқлар.

Менику биласиз: кўзим гавҳари —
Болаларга Ватан то мен ўлгунча.
Бола-мас, қонатса шеърим бурнин ким,
Солишаман ёқа вайрон бўлгунча.

Кўпқават уй мўъжаз хоналарида
гўдаклар улғаяр яйраб, қувнашиб.
Улғайишар гўё: аквариумда
тилла балиқчалар мисол қувлашиб.

Қай кун меҳмон бўлдик тоғли қишлоқда,
Олсин-чун болалар ҳаво алмашиб.
Туғма рангларнинг шўҳ камалагидан
Қолди болаларнинг кўзи қамашиб.

Келишгандай олис Галактикадан,
Сўрашди қўй-қўзи маърашигача.
Сўрашди тоғларнинг қизи — Офтобнинг
Заррин сочларини тарашигача.

Кўриб улоқчалар шўҳ ирғишлашин —
«Жонли мультфильм» деб боқдилар ҳайрон.
Такани кўрсатиб — «Дадаси» дедим,
Бурама шохларин мақтадим обдон.

— Йўқса, Сиздаям шох бўлганми, дада?—
Кенжам илинтирди тилимдан, қаранг.
— Бўлган эди... Фақат...— тутилиб дейман,—
Шохимни синдириб ташлаган аянг..

— Ҳамма дадаларнинг шохин аялар
синдирворишганми?— Сўрар қақажон.
— Шундоқ...— дейман савол беришин

англаб:—

Шошма, сенгаям шох битади чунон!..

— Ура! Шох чиқаркан менгаям, ура!!!—

Сўнгроқ келди синиқ тортиб овози:

— Дада, шох синдирса — хотин

олмайман!..—

Кула-кула дейман:— Қўрқма, шоввозим!..

... Хуллас, Тоғқишлоқни қалбларга жойлаб,

Ул кеч бизлар шаҳар томон қайтардик.

Тоғқишлоқ — зил Армон...

Биз яшаяпмиз,

ном олиб: «Қишлоқдан чиққан шаҳарлик...»

МАНҚУРТЛАР ЗУВОЛАСИ

(Кўҳна ривоят)

Фалак бошингга қоплаб ит терисин,
Сен они жаҳлдин деб кишу санжоб.

Ажаб йўқ, одамлиғни унутсанг,
Ўзунгни бўйла ит чармида асроб.

(Алишер Навоий)

Қадим замонда Сариўзак (Туркий халқларнинг ери)ни босиб олган жунгжанглар асир тушган ёш жангчининг... бошига тери қалпоқ тортиш йўли билан даҳшатли тарзда қийнаб, унинг хотирасини йўқотар эканлар. Бундай қийноққа дучор этилган қул... ё ўлиб кетар, ё хотирасидан умрбод маҳрум этилиб, ўтмишни эслолмайдиган қулга — манқуртга айланиб қолар эди. Манқурт ўзининг ким, қайси уруғ — аймақдан эканлигини, болалик кезларини, ота-онасининг кимлигини, хуллас, хотирасини

йўқотган бўлиб, у ўзининг одам-
лигини ҳам унутиб юборади...
Қулдор учун энг даҳшатли нар-
са — қулларнинг исёни. Ҳар бир
қул сиймосида исёнкорлик руҳи
яширинган. Фақат манқуртгина
бундан мустасно... Манқурт худди
ит каби фақат ўз эгасинигина
танийди...

(Чингиз Айтматов)

Бўлажак Каъбадан олиб соз тупроқ,
Оби Ҳаёт қуйиб олтин ибриқдан*,
Лойига зап ишлов берарди Тангри,
Шайтон кириб келди туйнук — машриқдан.
Тангри қош чимириб, ўшқирди нохос:
— Не бадният бошлаб келди, шумқадам?
— Ўтиб кетятгандим... тўсатдан сени
кўриб қолдим... Неси ёмон ҳол сўрсам?
— Шумқадамнинг такрор Арши Аълода
кўрмай,

ки, менманки ягона оллоҳ!

— Ёлғонни қўй! — деди Шайтон

ҳиринглаб,—

Пой гардимсиз бўлмас ҳеч олий даргоҳ!..

— Бас!..

Шайтон-чи, шу пайт пашша учирди
Чалғитиб Тангрининг чақмоқ кўзини.
Эркин сезган пашша эса визиллаб
Тангрининг бурнига урди ўзини.
Тангри аксираркан...

Кафтида лойга

«чирт» этиб тупугин ташлади Шайтон.

— Пашша-да, танимас яратганин ҳам...

Тангри-чи, юмшарган лойидан ҳайрон.

— Қаттиқ эзиб — тупроқ ёғин чиқардинг,

---

* Ибриқ — обдаста, обтоба.

чоғи, олий зотлар яратмоқчисен?!
— Оббо, Азозил-ей, пайқадингда-а,
Одамлар сарасин яратмоқчимен..
— Ҳаллоқсану тақдир зуволасини
турфа пишитурсен.

Қилмишинг — иллат?!
— Бе-рия!!! Туфу-е!.. Азроил! Шайтон
шак келтирур. Гурзинг кучини кўрсат!..
... Шайтон-ку фириб-ла қутулиб кетган,
Лек, бир ҳикмат қолди элнинг оғзида.
Ул ҳикматни чақсам — тутқун балиқдай
зўр сабоқ типирчлар мағзи-мағзида.
Воҳки, манқуртлар:

Эл ғамисиз арбоб,
ёлғончи олим,
дардсиз шоирнинг
(гапнинг ўғил боласи)
Ҳу, Шайтон туфуги аралаш лойдан
олинган бўлармиш тег-зуволаси...
О, Табиат!
Мезон шайинин тенг тут
Қалблар ичра уйғоқ соф Диёнатнинг.
Ўзинг асра ундай нопок каслардан —
Башарни..
Куррамиз — шан салтанатни!..

МЕҲРОБДАГИ ЧАЕНЛАР

(Мансур шеър)

Тарихий ҳужжат

*«Хўқанд шаҳрига гавго пайдо... бўлгон
вақтда отам Худоёрхон... Хўқандни ташлаб
чиқиб кетибдурлар... Отамнинг катта ўғли
Насриддинбек... уч ой хон бўлиб турди... сўнг*

қипчоқ элатиясини бир наст уругидин... Пўлот деганни хон атаб қўйдилар. Лекин Пўлотхон ўз саройида ва Марғилонда ва Хўқандда кўб зулм ва ситам қилди. Чунончи: отамнинг укасини — Саид Муродбекни ушлаб қатл қилди. Баъда ҳар жонибдин Худоёрхон ўғулларини тутуб, ўлдирмоқ учун истаюб юрурди. Бул арода Пўлотхон икки адаб уч яшар ва тўрт яшар онаси бошқа укаларимни топиб ўлдириб ва Насриддинхоннинг уч боласини ушлаб шаҳид айлабдур, ва отамнинг укаси Саид Муродбекнинг етти ўғлини сўйиб қўюбдур. Ушбу фурсатда... Пўлотхонни бир воқеаси кўп таажжуб иш бўлди, яъни: Султон Муродбекнинг бир яшар бешикда ётқон ўғлини Пўлотхон жаллодга сўймоққа буюрубдур... жаллод бешикка келиб қўл уриши билан мазкур гўдак жаллодга қараб кўб муҳаббат билан табассум қилибдур. Баъда жаллод... Пўлотхонга арз этибдур: «— Тақсир, мен бу гўдакни қатл этарга қўлум бормади, зероки, они ўлдирмакка қасд қилиб ёнига борганимда манга қараб норасида беғуноҳ табассум қиладур, ўшал табассумлари ихтиёримни олди...»

Андин кейин Пўлотхонни газаби келиб, жаҳолат билан ўрнидан туруб, ўз қўли билан бешикдаги болани ва ҳам жаллодни қатл айлабдур...»

Ибн Яминбек Худоёрхон ўғли
(Туркистон вилоятининг газети, 1893 йил,
4 июнь)

Парча газета — фоже бир саҳна:
Инсон қонин симирар Қирон.
Фарёдларнинг унсиз гиряси —
Дил ярангни тиглаб беомон

Бардошинг Каъбасин ҳароб этгудай,
О, гўдаккина!
Олам юзида оқлик бўлиб,
Кертилмаган Поклик бўлиб —
Қуйилиб Ажал кўзига
Меҳр ғунчаси бўлиб
Этдинг табассум.
Бир табассумки, жаллод қўлидан
    ҳатто қилич тушиб кетгудай...
Тахтни итялоқ билиб,
    ундан қон ялаган,
Қулоғин кар этган
    мазлумлар нидоси,
    Мол — дунё гадоси —
        Пўлотхон,
Жаллоднинг меҳридан лол қотиб,
    бошин қашлади.
Тушган қилични
    Жаҳолат тутқизаркан қўлига
    гудранди у:
← — Аблаҳ!
    Чаённинг боласи ҳам чаён-да... →
Сермалган қилич
    бешигу гўдак Табассумин
Воҳки,
    иккига бўлиб ташлади!..
Тахт дегани шунақа, сеҳрли,
Шоҳ аталиб тахт узра ўлтирмоқ-чун
Аввало, қиличинг жаранглатиб қаҳрли,
Виждонингга ин қурган Қабоҳатнинг
    айланурсан қулига.
Кези келса, тахтни айлаб кунда —
    Ҳақиқатнинг бошин чопурсан,
    Хиёнатдан дом ясаб қай қора кунда
Халқнинг бўйнидан илинтириб
Тутқазурсан Иблис қўлига...

Пўлотхон юзида
қон билан ювилган Истеҳзо аён:
— «Бу муқаддас меҳробдаги
олтин тахтда энди мен —
ХОН аталган ЧАЁН!..»

Ибн Яминбек!

Сизга жуда қийин:
Мерос қилиб на ғазна — дунёни,
на ота меҳрини бутун олгансиз.
Тасодиф — мўъжизот паноҳида
ўн олти ёш эрка
малика
сийнасин сўрганча
Ажал чангалидан
қутулиб қолгансиз.
Биламан, кўксингизда қасос арслони
тиш қайраб турибди,
Кўзларингиздан томчилаётир
Исён тузлаб қўйилган жола.
Бироқ Сиз уч зид қутб:
Жаллод Меҳрини,
Гўдак Табассумини,
Шоҳ Қаҳрини
муҳраб Мангулик дақиқасига
Келажак ҳукмига этолдингиз ҳавола...

Олтин бешик-ла тўлгаб ташланган
О, менинг парча жоним!..

Мияси гармсель урган дондай пуч,
Лек, мол-бисот, фоҳиш шуҳратга ўч —
Меҳробдан чиққан чаёнлар —
Тарих бўйлаб изғиган
тахт гадоларин қиличи
(Тирқиратиб дил қоним)

Бешик-ла ҳу-в гўдакнинг
                    жонкаш Табассумин
чошиб ташлагандай неча-неча бор,
Тўлғаб ташламаганми, ахир,
Вужудингни о, қадим Туроним!..
Парча газета — фоже бир саҳна:
Орзуларни қон қилиб симирар Қирон.
Фарёдларнинг унсиз гирияси —
Дил ярангни тиглаб беомон
Бардошинг Каъбасин ҳароб этгудай...

КЎЗЛАР

Заминнинг ярми кеча, ярмида кундуз,
Кўзларимиз Заминдан нусҳалар олган.
Табиат устамон-да: «Инсон, асра!» деб,
Заминни кичрайтириб кўзларга солган.

* * *

Қайгу ва Қувонч — зидфеъл эгиз оғанин,
Теграмизда юришар, аминмиз ўзимиз.
Гавҳар аталган уйга қайтишаркан улар,
Кўзёшга ювинтириб олади кўзимиз...

* * *

Кўзёш ичра чўмилар Қайгу билан Қувонч,
Улар — зид қутб, бир-бирин лек тарк эмас
мангу.
Боқгил: кулар кўз ичра балки ғарқдир Фарёд,
Инғлаётган кўзга боқ: балки кулмоқда у?!
мангу.

* * *

Кўзингда илоҳий чўғ порлар ҳар айём,
Шу чўғда ёнмоқ ҳатто Тош умрига зеб.
Қабоқларинг кўзёшин асраркан мудом,
Ки, бу олам бағрига ўт тушмасин, деб...

* * *

Кўзларимиз очиқ, лек, Ҳаёт — сангдил гўзал:
Садоқат алданганда очилар кўзимиз.
Кўзларимиз очиқ, лек, Ҳаёт мисли сайёд:
Юрак яраланганда очилар кўзимиз...

* * *

Ранг-чиройли, бўй-басти, бор ташвиши билан
Жаҳон сиғар кўз туби — пурзиё хирмонга.
Гоҳ бурун, гоҳ дил қонаб — очилганда кўзлар,
Воҳ, очиқ кўзлар сиғмай қоларкан жаҳонга..

ҚОШИНГҒА ТЕГУЗМАҒИЛ ҚАЛАМНИ

(Амирий ғазалига муҳаммас)

Нозингға куйгузмағил сийнамни,
Жаврингға эзгузмағил ярамни,
Ёшимға тўлгузмағил дийдамни,
Қошингға тегузмағил қаламни,
Бу хат била бузмағил рақамни.

Васлинг уммедида эй сангдил,
Ўртада дўзах ўтики, бил,
Ўтай — соч толанг қилкўприк қил,
Ошиқларингға тараҳҳум этгил,
Кўп айлама жавр ила ситамни.

Дил қоним ичиб Сўз — гул ўлса,
Ҳиссиз руҳлар шавқдин тирулса,
Жон ўзда йўқ, гоҳ бор — термулса,
Нақши қадаминг муяссар ўлса,
Найлай бу жаҳонда жоми Жамни!

Пойинг ўпай деб зор майса, гуллар,
Иформи — ё оҳ тортар сунбуллар?!
Кўкси куюк — ишқинг-ла машғуллар,
То беватан ўлмасун кўнгуллар,
Зулфингдин аюрма печу ҳамни.

Мулки тан ичра хоқон эрур жон,
Жон ичра жондур — жон ичра жонон,
Жонки, ҳоли ишқ — ки на инсон,
Лаълинг ғамидин кўзум тўкар қон,
Беҳуда кечурмагил бу дамни.

Ғамзанг гадоси — лек шоҳ бўлдум,
Сўз болингдин гоҳ тирик, гоҳ ўлдум,
Ўтли армон, дудсиз «оҳ» бўлдум,
Йўлунгда ғубори роҳ бўлдум,
Бошимга етурмадинг қадамни.

Тўлун ойсен, нурингга зор — Ермен,
Дил кўзи-ю қўли очиқ эрмен,
Эл қалбида эзгин, оғриқ шеърмен,
Сен ёрдин ўзга кимга дермен,
Кўнглумдаги дард ила аламни.

Садоқат — чин ёрнинг посбони,
На ёр, туққан Ернинг посбони,
Юрт деб руҳ қон қусар пинҳоний,
Бир коса шароби арғувоний,
Поймол қилур ҳужуми ғамни.

Шеърим: ёнарсўз — асплидурсен,
Бир Турон қизи кўз қиридурсен,
Минҳож, чўлпонкўз асиридурсен,
Иқлими вафо Амридурсен,
Эй шаҳ, бу гадога қил карамни!..

ҚИЗАЛОҚ ВА ҚЎҒИРЧОҚ

«Болалар дунёси»н бобо кезди-да,
Қўғирчоқ сотволди дилга ёққанни.
У англа — набира қизча наздида:
«Бир дунё қўлтиқлаб» бораётганин...
Қизалоқ қўлида жажжи қўғирчоқ,
Нилуфар гулидай кўнглида оқлик.
Мурғақ қалбга сигмай — тошқиниб шундоқ,
Олам юрагига қуюлар поклик.
Митти бир вужудда софлик мавж урар,
Қўғирчоқмас — меҳрга ташна болалик.
Қизчав қўлдан қўймас қўғирчоғини,
Уятчан мўлтираб турар содалик.
Қизча қўлдан қўймас қўғирчоғини,
Ҳатто Тун ҳам чарчаб — тонг қотган палла.
Оҳангга тўлдириб тонг қучоғини,
Қизча дилкаш-дилкаш айтади алла.
Бу — алламас, сўнгсиз кадар-қайғуни —
Эритгувчи куйчан булбул юраги.
Бу — «Она» аталмиш буюк туйғунинг
Мурғак бир жондаги митти куртаги!
Бу алладан Ҳаёт ишқи боғлар тот —
Кўк тўла юлдузлар нур чечагида.
Шеър полапони ҳам чиқарар қанот —
Туйғуларнинг ҳилол беланчагида.
Кемтик бисотимни қилай деб бутун —
Ҳовучлаб дур олган, Сиз эй суюк жон!
Қўш машина туриб, янги хил учун
Ўн минглаб червонни санаётган он:

Битта эртак китоб, оддий қўғирчоқ
Сотиб олишни ҳам унутманг бот-бот!
Токи, ғариблашиб қолмасин қай чоқ,
Бола қалбдаги ул маънавий бисот!..
Қўғирчоқ ўйнаркан жажжи қизалоқ,
Нилуфар гулидай кўнглида оқлик.
Мурғак қалбга сиғмай — тошқиниб шундоқ,
Олам юрагига қуюлар поклик...

ЎЧМАЙ ҚОЛГАН ЧАҚМОҚ

Онажоним, Сиз — мушфиғим,
Қалбга учқун солдингиз
Мен дунёга келар чоқ.
Сиз энди — армон қўшиғим...
Қалбда мангу қолдингиз:
Сиз — ўчмай қолган чақмоқ!

Сиз — армон тўла, қўшиғим —
Онажоним, мушфиғим!..

Чақмоқ нуридан тиг қилиб,
Тинглаб Поклик арзини:
Қуритай Қабоҳатни.
Чақмоқдан нур қатмин олиб
Тикиб кемтик — дарзини
Бут этай Диёнатни!..

Сиз — армон тўла қўшиғим —
Онажоним, мушфиғим!..

Чақмоққа чайинсин ҳатто,
Бор Қувончу эзгин Ғам —
Ҳисларим зилоласи...
Шу чақмоқда пиширай то:

Фикру Сўз қиёмин,
  ҳам
Шеърларим зуволасин...

Сиз — армон тўла қўшиғим —
Онажоним, мушфиғим!..

Онажонлар юрагидек
Ҳамиша пок бўлсин
Башарият Имони!
Онажонлар тилагидек
Ҳамиша порлоқ бўлсин
Пешонаси — Дунёнинг!..

Сиз — армон тўла қўшиғим —
Онажоним, мушфиғим!..

Гул — қизларим
  ота ўғлон —
Шерларимнинг қалбида:
Сиз — ўчмай қолган чақмоқ!
Шеър симирар қалбимдан қон,
Шеърларимнинг қалбида:
Сиз — ўчмай қолган чақмоқ!..

Сиз — армон тўла қўшиғим —
Онажоним, мушфиғим!..

ҚУҚОНЛИК ЖУВОНЛАР

Қитиқлардан кулгу ситмоққа
Қўл урмадим хомага
Шаҳри Қўқон ичра дуч келдим
Жонсўз бир ҳангомага:
Раста новвой: қизу жувонлар —
Ҳеч тенги йўқ чиройда.
Лолман: ширмой акси юзда, ё
Юзлар акси ширмойда?

Ширмой юзнинг на ширмой юзда
Қалба порларди акси.
Хаёл палагига гул солар,
Жонкаш ширмойи нақши.
Нохос, сўз ташлаб бир тасқара —
Қизлар товшин тиндирди.
Эсиз, нафосат ойинасин
Ҳиссиз бир сўз синдирди.

ТАСҚАРА:

— Сув сепмабсиз тандирингизга
Хўб қизиган онда.
Шундан-да, кулчангиз куйибди
Ҳой, акаси жонидан!..

НОВВОЙ ЖУВОН:

— Ҳаддан ошманг — ошган хамирдек —
Кимлигингиз кўрсатиб.
Йўқса зуволангизни ясаб
Ташлагаймиз ўхшатиб...

ТАСҚАРА:

Акаси жонидан, сўз тошин
Менга отяпсиз чоғи.
Билинг, йигитлар хўрозиман —
Белида бор белбоғи!..

НОВВОЙ ЖУВОН:

— Белбоғда билманг йигитликни,
Белбоғ бўлса нетади?!
Супургида — Қўш белбоғ.
Умри - -
Ахлат ялаб ўтади...

ТАСҚАРА:

— Қобирғаси синмаган сира
Червон берган эдим ман.
Қайтим — гижим-ку!
                                Чиққанми ё
Қиморбоз чангалидан?

НОВВОЙ ЖУВОН:

— Ұралашманг атрофда хасдек,
Заиф ўйламанг бизни.
Шу пулдай синдириб қўймайлик
Тағин қобирғангизни...

Тасқара лол қотди мум тишлаб —
Дуч келгач Сўз тигига.
Қайтимни-ку чўнтакка урди,
Қарамай йиртигига.
Нон ҳам унут, кетиб бораркан,
Тутди қизлар чуввоси:
— Белбоғ қолди, олиб кетинг, ҳў —
Йигитларнинг хўрози!..

...Сохта кулдириш илинжида
Қўл урмадим хомага.
Шаҳри Қўқон ичра дуч келдим
Жонсўз бир ҳангомага...

ЧОЛ ВА ИСКАНДАР

(Кўҳна ривоят)

ФОТИҲ:

— Яксарт тўқайзорида қилмоқ-чун шикор,
Билмоқ керак: қуш тили, ҳайвон феълени.
Бошин кесса-да, лекин қиличим — мағрур

Бўйнин эгдиролмади Турон элининг.
Қилич тилга кирар бу эл қўлида,
Бу эл қилич-ла битар тақдирномасин.
Ҳайронман, қўлда қилич билан туғарми,
Бу юртда гўдакларни онаси..
Ҳаёл гирдоби ичра борар жаҳонгир,
Харобалар — ҳаётни маҳв этган завол.
Ҳаёт-да: норасида болалар билан
Тириклик бошпанасин тиклар анов чол.
Хос йигитлар-ла фотиҳ борар от суриб,
Кибор назар титкилар вайрон-азимни.
Кўришмоқчи-да, ахир улар илк бора,
Бу буюк жаҳонгирга туркий таъзимни...

Умидларнинг уруғи наҳот бўлса пуч,
Ишончларнинг сароби наҳот берур панд?!
Жаҳонгирлик шукуҳин бир четга суриб,
Наҳот эрки банд бир чол — турар беписанд?!
Жаҳонгир чол устига суриб борди от,
Отнимас, ғазабни у олганди миниб.

ФОТИҲ:

— Ҳой, чол — чуриган қашқир, танидингми
айт,
Мен — ким, қаршингда турган қилчичин
суниб?

ЧОЛ:

— Сени ким ҳам танимас, Сен — от қашқаси..
Чол кўзларида ғазаб — чақмоқли туғён.

ФОТИҲ:

— Мен — талончи, Эрк бошин кесгувчи
жаллод —
Тишлаб турган асроринг менгадир аён.

ЧОЛ:

— Қул бўлма қора ўйга, қўй, бегонасан —
Демак, меҳмонсан: чой бор, бир пиёла ич!

ФОТИҲ:

— Эҳ, лодон чол, сенингмас,
Дунё бўйнида
турибди дастимдаги ахир бу қилич!

ЧОЛ:

— Қўйсанг-чи, меҳмон, зотинг — лўлими,
дейман:
Ёлғонга лофдан қалпоқ кийдирвординг, сан

ФОТИҲ:

— Тилга кўп эрк берма, чол!.. Билсанг,
қиличим —
Эрк кушадаси-я... Айт, мен — кимман?

ЧОЛ:

— Айтмасга қўймадинг-да, меҳмон, қўймадинг.
Сен — қулимнинг қулисан. Ишон, сўзим чин!

ФОТИҲ:

— «Сен — қулимнинг қулисан?!» Танимадинг,
чол!

Сарбозлар қоқиб қўйинг чолнинг пўстагин!..

(Жиловлай олмай қолди кучин «шоввоз»лар,
Чол мадору деворин йиқдилар тугал).

ФОТИҲ:

— Чолгина, ақлинг энди пешлангандир-ов...
Танидингми, мен — кимман?

Чин сўйла бу гал!

ЧОЛ:

— Дуволим йиқсанг-да, бут Имон дуволим.
Мен айтдим-ку: қулимнинг сен қулисан, деб...

ФОТИҲ:

— Жаллод!..

ОҶИЛ МАСЛАҲАТЧИ:

— Асаб отингга жилов ур, Шоҳим,
Гап мағзин чақ! Қўймаган чол ҳам ақлин еб...

ФОТИҲ:

— Жаҳонгирман — кар этган Дунё қулогин
қилич янгратиб!..

Чақ, гап маънисин манга?

Мантиқ кучга суяниб турар экан чол,
Ширдоғи чўнтагидан чиқарди танга.

ЧОЛ:

— Нима бу?

ФОТИҲ:

— Олтин...

ЧОЛ:

— Йўқ, бу, олтинмас — қулим:

Истасам: сотурман ё зиндони — чўнтак.

Сен-ку, олтин деб — Дунё бағрин қилдинг қон:

Олтинга қул — қулимга сен қулсан, демак...

ФОТИҲ:

— Э воҳ! Сен, чолгина, чин айтдинг кимлигим...

(Ўз манглайига шапат уриб жаҳонгир,

Отдан сакраб чол қўлин этаркан тавоф)

Кечир, Сен, Чол — донишманд ШАРҚ сан-ку,

ахир!..

* * *

... Ҳаёт жомидан сўнг бор сипқорганда ҳам,

Қўли очиқ борганда ҳам сўнгги йўлдан...

Фотиҳнинг қулоғида янграр чол сўзи:

— Искандар, Сен — фотиҳмас, қулимга қулсан!..

ОЙ

I

Юксаклик майлига топган-чун

нимта кўкси ичра жой,

Ҳилол кўк кўшикига чиққунча

зап тўлишиб бўлди Ой...

Бўса изин ойдин юзида
 ошкор этиб Ой:
 Дугона сирин элга ёяр
 шаддод бир чирой...

ТАҚДИР ҲАНГОМАЛАРИ

*(Баллада)*¹

Эй Улуғ Турон, арслонлар ўлкаси!..

(Абдурауф Фитрат)

Қадимда, Ўрта Осиёнинг саҳро ва тоғликларида ҳайвонот оламининг йирик вакиллари яшаган. Арслон-боб тоғи номининг ўзигина, бундан шаҳодат бериб турибди. Кейинчалик... айниқса, сталинизм ва турғунлик йилларида пахтага ўта ружу қўйилиши сабабли, ботқоқлик ва кўлларнинг қуритилиши, тўқай, чакалакзор ва ўрмонларнинг жоҳилларча йўқ қилиниши, яъни: Наботот, Ҳайвонот ва Одамзотаро Мутаносибликка футур етказилиши оқибатида жуда кўп ноёб жонзотлар қирилиб битди. Она Табиатга нисбатан буюк жиноят содир этилди. Халқ бунинг жафосини ҳам, жазосини ҳам ҳали узоқ вақтлар тортади...

(Бир табиатшунос олимнинг деганлари)

---

¹ Ушбу баллада «Тирик аланга» номли шеърин тўпламимда «Ҳайвонот боғида» номи билан чала ҳолда эълон қилинган эди. Эндиликда у бадий қайта ишланиб, воқеий кемтикликлар, шунингдек қадимий ривоятлар билан тўлдирилиб, эълон қилинаётир (Муаллиф),

МОДА ШЕР

(Одамларга қараб)

Ҳей, Инсон!

Миянг — миллиард кўзли тузоқдир,
Қафас — ақлингнинг ажалкаш бир ҳужайраси.
Ул ёвуз ҳужайра ичра банд этди Тақдир:
Не-не мард шерларнинг исён тўла наърасин.

НАР ШЕР

(Одамларга қараб)

Ҳей, Инсон!

Миянг миллиард кўзли бир тузоқ,

* * *

Ул дор — ақлингнинг кўз очган битта зарраси.
Биз-ку биз, Инсон, солурсан Инсонга сиртмоқ,
Ҳатто қафасда бўғарсан Эркнинг наърасин!..

ИЛОН

(Ён томондаги заҳ бўлмадан бош кўтариб)

Тўғри, Инсон ваҳш-ш-ий, қаттол беомон,
Ақлли эса-да, уни — бўлмайти оқлаб.
Йўқса, олис аждодим қайси бир замон
Нуҳ кемаси чўкиш-ш-дан қолмиш-ш-кан
сақлаб.

Аждодим пайғамбарга қилган-да ш-шафқат,
Бу тирик пайғом ҳануз жаҳонни кезар.

Одамзотнинг ақли-ку буюк фалокат,
Ш-шу-чун «илон — қинғир» деб бош-шимиз
эзар.

Аслида, биз — алифдан ҳам тўғримиз, ахир,
Қинғир — инларимизга етакловчи рсқ.
Аслида, биз эмас — яш-шаш-ш тарзимиз қинғир,
Ҳаётга мослаш-шдик ахир, бизда не гуноҳ?!

* * *

Одамлар кўзида ҳайрат ёниб, чўғланиб,
Дарвоза қолиб, кирдилар ҳатто том оша.
Ой йиллар баридан тутиб,
кўзлар суқланиб —
Шеру Одамлар бир-бирин қилди томоша...

* * *

Бу орада Нар шерга машқ ўргатмоқ бўлди,
Қамчинидан қон томчилаб турган бир шербон.
Дўқ-пўписами ё шербон кўп қамчин урди,
Фарқига боролмай қолди бечора арслон.
Қамчин зарбидан кўра ҳам дўқу пўписа —
Аста қулатиб борарди бардошнинг тоғин:
Қайсарлик-чун тепки тушгач шернинг

лунжига,

Қаранг, шер карт тишлаб олди шербон оёгин...
Қафас ичра шер пўстагин у қоқди чунон,
Қасд — бундоқ бўлар...

Қўйсин-да, ўз кўнглин овлаб...

Уч кун овқат, сув бермади... Аслида шербон:
Ваҳший гурурни қўймоқчи бўлди тушовлаб.
Ғурурни синдиrolмади — очлик, азоблар...
Фақат, шербон энди бўлиб қолганди оқсоқ.
Ва лек, нимлибос бир гўзал: қилмай

хитоблар,

Меҳр-ла шер кўнглига йўл тополди бироқ...

Ширин сухан, пуржозиб тан — ул
соҳибжамол,
 Нар шерга машқий ўйинлар ўргатди бисёр.
 Шер-ку англаб етар эди: маккор ақлга
 Оҳиста бўлаётганин банди гирифтор.
 Бироқ, анови, ғаламис маймун тиржайиб —
 Тирноқлар шер бағридаги эски ярани.
 Кўринг, зидликни — Табиат ато этибди:
 Жирканч тақлидчига — кулгу,
шерга — наърани!..

ШОИР

Узук кўзи ичра тутқун девдай,
қафасда
 наъра тортиб турар бир шер қисмат дастидан.
 Бир ёнда ит, қобон...
хуллас, ҳайвонлар раста,
 Тўғрида бир маймун кулар шернинг устидан.
 Тутқунлик-да...
Шер маймунга бўлибди кулгу,
 Йўқса-ку...
Очиқ айтишга шарм қилар шер.
 Дилдан кечар: «Эҳ, шерга шер панжа урса-ю,
 Кулганда ҳам шер устидан шер кулса-да, шер!..»

КЕКСА ОВЧИ

(Вазмин оҳангда)

Маймун кулгуси устидан сен кулма, шоир,
 Ахир, бу ҳақда сен ўзинг ёзган эдинг-ку:
 «Боқил: кулар кўз ичра балки ғарқдир Фарёд,

Инглаётган кўзга боқ: балки кулмоқда у?!¹
Маймун кулгуси устидан сен кулма, шоир,
Тақдир ҳангомасига тан бергин-да, тан.
Маймун юраги ҳақда бор қадим ривоят,
Тингла, сўнг маймундан балки ўян¹ топмассан...

---

¹ Уян — қусур, камчилик.

КЕКСА ОВЧИ ҲИКОЯСИ

МАЙМУН ЮРАГИ

Шарпа мисол турар Шаҳзода¹

Чинор шохга осилиб.

Пастда эса очиққан ваҳший

Инграр унга кўз тикиб.

Шаҳзода осилганча турар

Жон ҳаприқиб бўғзида.

Арслон жаҳд-ла сакровди,

кетди

бир пой этик оғзида.

Додлаб Шаҳзода шохга чиқди,

Лек, қалбад титрар қўрқув.

Кипригида ўрмалаб ғафлат,

Босиб келарди уйқу.

Кимдир туртди уни...

Юрагин

чиқди така-пукаси.

Айри шохда кўриб маймунни —

Ёрилди ўтакаси.

Ғафлат элтаётган бу зотни

Бағрига имлар маймун.

Шаҳзода-чи, уйқуга кетди

Маймун қучоқда мамнун.

---

¹ Ушбу ривоятни илк бор ТошДД доценти Эркин Ҳайитбоевдан эшитган эдим. Бадий қайта ишланган бу ривоятни устозга ҳурмат билан бағишладим. (Муаллиф).

Лек, у алахсир ё босирқар —
Кўксин кемирар Армон:
Турон сари юриши бўлиб
қайта бошдан намоён...

* * *

Турон манглайига одилшоҳ
Битибди қадим чоқлар.
Йўқ, қонгамас, манглай терига
Юзин ювибди боғлар.
Тотувлик мевасин тотмоққа
Эл жонни тикмиш гаров.
Кўзи ситилиб Адоватнинг
Адолат бўлмиш ялов.
Эрк ҳам аста оёққа туриб,
Ўзлигини сезибди.
Икки дарё аро сиғмайин,
Турон қулоч ёзибди.
Бу диёр — бўй етган гўзалдай
Кўпни мафтун этибди.
Сепли қиздай Турон доврўғи
Эллар оша кетибди.
Таҳликанинг ботмиш тирноғи
Қўшни шоҳ юрагига:
Туронни синдириш — шумқанот
боғлабди тилагига.
Шоҳ ниятин англаб Шаҳзода
Кўрсатмоқ бўлиб ўзин,
Турон сари қўшин тортмоққа
Шоҳдан сўрабди изн:
— Шоҳим, менга топширинг, қутлуғ
ниятингиз ўчини.
Ағёрга Шаҳзода кўрсатсин
Қиличининг кучини...
Шоҳ амри-ла тумонот лашкар

Саф тортди: муштар — тугун.
Шахзода — бош... Туронга томон
йўл олди «қора қуюн».
Тун-кун юриб етдилар Жайхун —
Оч тўфонлар домига.
Ем бўлдилар ним чорак лашкар
Оч туғёнлар комига.
Дарёдан сўнг кутарди сахро —
Тангрининг ўгай юрти.
Дашт дошқозонида қоврилиб
Учди лашкар сон-қути.
Охир Турон осмони узра
Еприлди «қора қуюн».
Евуз қадам топтаб боғларни
Кул қолди уюм-уюм.
Деҳқон қонин ичди ёв қилч,
Не сулувлар зўрланди.
Узлигини топган ул Эрк ҳам
Кишанларда хўрланди.
Айтиқсиз бу — қора қирғиндан
Хабар топди Туроншоҳ.
Туман-туман лашкару халққа
Сўзлар қотди Туроншоҳ:
— Бизлар — тирик донлар эрурмиз,
Тупроқ ундирган бизни.
Тупроқ — Она.

Душман топтайдур
Табаррук Онамизни.
Она шаънин ёқламоқ учун
Ёв устига сулинг от!
Она сутин оқламоқ учун
Ёв устига сулинг от!
Душман сари йўл солди лашкар,
Халқ қўзғолди беомон:
Бамисли, алп чўққи қўйнида
Туғилган саркаш сурон...

Бир дўнгликда турди Шаҳзода —
Жанг маромидан огоҳ.
Қарши томон — чўнг тепаликда —
Фармонбардор Туроншоҳ.
Босқинчилар ёпирилди жангга:
Шафқат бўлганди унут.
Туронли жангга кирди, мисли —
Қанотин ёзган бургут.

ШАҲЗОДА

Топта, лашкар, Турон боғларин,
Неки муқаддас — эт кул!
Қалбингдаги шафқатни ўлдир,
Гўзалликни айла қул!..

ТУРОНШОҲ

Юрт бошига ёприлди Кулфат,
Дарз кетди Шаън, Имоним...
Боборуҳ тутган тиг дастингда,
Қўзғол, Ота Туроним!..

ШАҲЗОДА

Диёнатга қиронлар келтир,
Ёқанг тутмас уволлар.
Қон юқи кафтингда тўлғанар
Туркона ойжамоллар...

ТУРОНШОҲ

Эй, Сен — эл-юрт шаънин пок тутган,
Ёвга кўрсатгил кучинг!
Босқинчи бошин кесмагунча
Қинга солма қиличинг!..

Кураш тушди икки зид қутб —
Ҳақиқату Разолат:
Қабоҳат сачрар бир қиличдан,
Бир қиличдан — Адолат.
Жанг кетарди беомон, қаттол,
Қон қусар Уруш — ғаддор.
Ўриларди Инсон бугдойдай,
Душман эди кўп маккор.
Жангга кирди Туроний чоллар,
Не-не сулув — қирқ кокил:
Адолат арқонига ахир
Қувват эрур тола қил...

Сийрак тортди алал-оқибат
Босқинчилар саноғи.
Уч кун ўтгач кўриниб қолди
Борат-қирон адоғи.
Туронийлар майдонда мисли —
Қанотин ёзган бургут:
Ўраб келиб қанот-ла,

ёвнинг

жонига солар човут.
Шаҳзода-чи, хос аскарларин
Сўнгги жанг ичра солди.
Ўзи эса...

воҳ, ортга қараб
Жуфтакни ростлаб қолди...

Келган томон кетар Шаҳзода,
Ўчиб кетган ранг-қути.
Комига тортиб борар саҳро —
Тангрининг ўгай юрти.
Дупур-дупурдан Шаҳзоданинг
Кетди жони ивишиб.
Ортга боқса — бир тўп суворий
Келишарди қувишиб.

Шаҳзода отга қамчи босди
Бўғзида ҳаприқиб жон.
Остидаги араби бедов,
Елар чексизлик томон...
Боз дупур-дупурдан Шаҳзода
Юрак дарзин этди ҳис.
Ортга боқса — ёвмас, оч арслон
Қувиб келарди изма-из...
Отга қамчи босди Шаҳзода
Ўйлар исканжасида:
Наҳот, жони титилиб кетар —
Оч ваҳший панжасида?!
Чўл қаърида кўриб бир қора,
Унга сари сурар от:
Ортда эса, очиққан наъра,
Яқинлаб келар, ҳайҳот!
Ул қора-ку — алп чинор экан,
Остидан ўтар чоқда
Дод солганча Шаҳзода,

э воҳ,

Осилди чинор шохга!..

* * *

Маймун содиқ юраги ичра
Меҳр куйин тингларди.
Пастда арслон — ютоққан очлик:
«Ташла!» дея инграрди.
Маймун юрагида Садоқат
Пок сақлар эди ўзин.
Уч кеча-кундузда

дод сола

Шаҳзода очди кўзин.
Тегирмон навбат билан, ахир..
Ғафлат тутаркан бода,
Толиққан ул содиқ маймунни
Бағрга олди Шаҳзода.

Маймун ухлар Инсон бағрида:
Садоқатки — сийланар.
Пастда эса, арслон — оч ажал —
Ютоққанча ингранар...
... Туйқус...

Шаҳзоданинг ақлида
Қуюн қўзғар Хиёнат.
— Арслон чангалига маймунни
ташла! — дейди Қабоҳат.
Виждон бонг урар:
— Садоқатга —
Садоқат! — удум азал.
Хиёнат дер: — Ўлжани ташла,
Йўқса, кетмас оч ажал!..
О, Инсон, ақлли зот!

Макрига
илиниб Хиёнатнинг,
Ташлаворди Ажал комига
Воҳ, БУЮК САДОҚАТНИ!..

* * *

Шукр, мода шер болалади икки шербачча,
Улар — ваҳший бир қудратнинг чин келажаги
Кемтик туюшмади она меҳридан пича,
Ахир, шербаччалар — она бағрин бўлаги.
Бироқ, Она шер оқидан чатнайди учқун,
Бир азоб қайчилаб борар сабрин, беқийс.

ОНА ШЕР

Наҳот, яралганмиз жонли қўғирчоқлик-чун,
Шер бўлиб яшай олмасмиз, наҳот, шерга хос?!

* * *

Ён қафасда Нар шер турар эди жовдираб,
Балиқ мисоли қоврилиб ўзин ёғида.
Шербаччалар улғайишар эдилар яйраб,
Ул нар шернинг ёшга тўла кўз қароғида.

НАР ШЕР

Сизни эркисиз бунёд этдим мен беихтиёр,
Пармалаб борар изтироб жонни ҳар фурсат.
Шербаччалар, асли, мен ҳам эмас гуноҳкор,
Қафас — Шер бобомиз қолдирган қисмат!..

ЎТМИШ

У пайтлар талашиб тўқайзор — серговур
маъво,
Гоҳ куч, гоҳо ҳирс янчворган шерлар қанчасин.
Жуфтига рашк қилиб ёриб ташлаган ҳатто,
Не-не шерларни Бобомиз ёвқур панжаси.
Шерларнинг қирғинин кўриб қилганлар мазза:
Тошбақа, юмрону тулки — думи шийпанглаб.
Бир-бирин ғажигач шерлар..
Тўқайзор эса —
Ногирон шернинг руҳидай қолган ҳувиллаб..
Шу чоқ овчилар бостириб келмишлар ёвуз:
О, бемажол шерлар — панжа урдилар тигга!
Шербаччаларга ўқ тугул тегмасин деб кўз,
Қайси бир шер кўксин қалқон қилди
милтиққа..

Тўқайзор — тарошланмаган ёввойи чирой,
Ана шу беқиёс ҳуснга ўт қўйдилар, ўт!
Шерлар ҳамла қилди: ахир, тўқай — Она жой!
Улар-чи, не-не шерларни қилдилар нобуд..
Навқирон икки шер кураш қилди шерга хос,

Иккиси ўлимга солди чанг, дангалига.
Енаётган тўқай учун олдилар қасос —
Не-не овчини парчалаб зўр чангалида...

Қонга — қон!
Жонга — жон!

Қасос олмоқ қасдида:
Кўзлар — қора осмон — чақмоқ билан
тўлдилар.

Овчилар ғазаб ўтида ёниб аслида,
Икки жанггар шерни тирик тутмоқ бўлдилар.
... Чор тарафдан ўраб келгач овчи — оломон,
Иккиси зарб-ла бир тўпга чангал солганди:
Нар шер ажал сиртмоғидан чиқди-ю омон,
Э воҳки, Мода шер тўрга тушиб қолганди!..
Нар шер чўтлади... Овчи кўп...

Жуфтидан ҳадик:
Ахир, унинг жони хавфда ҳар бир нафасда.
Садоқат деб Нар шер ўктам кириб борди тик,
Ваҳ, ўлимнинг очиқ қолган кўзи — қафасга!..

НАР ШЕР

Бизнинг пушти паноҳимиз — Шер бобо ўша:
Жуфтим деб, чин садоқат деб — қафасга кирган.
Отам ҳам буни бир умр этгандир гўша,
Қафаснинг кар қулоғига «Эрк!» деб ўқирган.
Сизни эрксиз бунёд этдим мен беихтиёр,
Пармалаб борар изтироб жонни ҳар фурсат.
Шербаччалар, асли, мен ҳам эмас гуноҳкор,
Қафас — Шер бобомиз меърос қолдирган қисмат!..

* * *

Қафасга туриш тарихин сўзларкан Нар шер,
Тўлиб турган кўнглини у бир оз бўшатди.
Асли, кифтин эзиб турган азоб тоғидан
Ростгўйлик ила, ўзича, қиттак ушатди...

* * *

Машққа ўргата бошлади шербаччаларни,
«Тарки одат — амри маҳол» деганлар, ахир:
Дастуриламал этди боз машқний сабоққа —
Қамчину зуғумни шербон — ул оқсоқ қаҳр.
Шербаччалар тортди анча машқ танобин:
Руҳ сесканмай ўтар энди олов ҳалқадан,
Тик туриб лобар юрсалар — лол қолар айиқ,
Фарғонача кураш тушса — ким бермайди тан?!
Шер боланинг тўнғичи-ку — анчайин мўмин,
Лек, кенжаси — ота феълга чанг солган —
қайсар:

Ажнабий ноғораларга йўрғалаш — оғир,
Бироқ, тутқун шерий наъра — бағрин нимталар.
Боз хитликка олиб шербон: ёнма-ён турган
Маймундай кулмоққа уннар шернинг кенжасин.
Қайсарлик-чун — бошга келиб тушгач таёқ —
Сичқондай мужиб ташлади ёш шер хўжасин...

* * *

Қафас ичра бола шерни савалар Ғазаб:
«Навқирон қалбда ваҳшийлик кетган-да,
ғовлаб...»
Жонгамас, Виждонга таёқ ураркан Зуғум:
«Саҳройи ғурурни қўйиш керак жиловлаб...»

* * *

Бу асно Нар шернинг тиши — қафасни эмас,
Қасос ғажир эди қалбнинг эски ярасин.
Она шер вужудида-ку — ўт қалар Дўзаҳ,
Воҳ!..
Тонгга қадар ўчмади қасос наъраси...

* * *

Гўё нафас олишмасди аҳли томошо,
Минглаб нигоҳ бир нуқтага михланганди, лол:
Панжарали майдон ичра илҳом-ла, ахир,
Шер ўйнатарди нимлибос ул соҳибжамол.
Нар шер — тенгсиз қудрат.

Бироқ, аёл имоси
Қарангки, шерни сакратди олов ҳалқадан.
Шер оғзига бир парча гўшт ташлагач аёл,
Лаб ялаб арслон тўғрига қарар, дафъатан.
Одамлар ичра бир кимса боқар ғазабнок:
Ачинишми?!

Балки нафрат?!

Билмади асло.

Шер кўзидан томчиларкан қувончми ё ғам,
Хаёлидан дилгир бир ўй кечар шу асно.

НАР ШЕР

Сакрадим олов ҳалқадан....

Бошда қарсиллар

Ахир, нимлибос гўзалнинг зуғум — қамчини.
Инсон, кўксинг ичра ўзга шер наъра тортар,
Балки, менга у кўрсатмоқ бўлар кучини.
Зуғуммас, сакратган мени олов ҳалқадан:
На тобелик,

на очлик,

на илинж — насиба!

Гар билсанг, олов ҳалқадан мени сакратган —
Қамчин ўйнатган ГЎЗАЛЛИК —
ёлқин ЖОЗИБА!..

Шу пайт жон олгувчи қўллар силаб-сийпалаб,
Шерга чаққон эгар уриб бўлганди, ҳайҳот!
Шер устига даст минди-ю ул соҳибжамол,

Супрадай майдонда елди мисли гирдибод.
Момиқ бадан ҳароратин сезаркан танда,
Нар шер ўзида йўқ сармаст, елар эди жим.
Қонида гулхан ёқаркан бир чўғ, дерди у:
— «Гўзалликка қул бўлмаган — айтинг,
ким бор, ким?!

Темир панжара — майдонни унутиб тамом,
Нар шер сармаст елиб борар еллар барида:
Елиб борар кифтга мисли оққуш қўндириб,
Ширин хаёлларнинг чексиз кенгликларида.
Томошагоҳ кўкси ичра бир қўйин Севинч,
Қувонч — болалар юзида кетган чечаклаб.
Шу чоқ оқсоқ шербон кириб, келди майдонга,
Маймунни миндирган бачча шерни етаклаб.
Чапаклардан тарс ёрилай дер томошагоҳ,
Шербонлар қолди чапагу олқиш тагида.

Воҳки...

Пайт пойлаган Нар шер ташланиб туйқус,
Тишлаб қолди оқсоқ шербон кекиртагидан..
Қасос — тенгсиз алангага айланган Бардош,
Қонмас у рақиб қонини ҳаттоки ялаб.
Қасос — бир кун у айланиб жўмард нар шерга —
Машъум ёзувлик дунёсин ташлар парчалаб.
Уқ товуши — Азроилнинг бўғиқ йўтали..
Шер ўмганидан қон бўлиб отилди Қасос.
Бир қўйин қувонч-ла турган ул томошагоҳ —
Воҳ ўқ еган наъра бўлиб тортар айҳаннос!..
Бу ўкрикдан музлаб қолар томирингда қон,
Бардошинг тирқираб кетар заррама-зарра.
Шербон жасади устига қулаб тушди, боқ,
Жон қулоғин том битирган ярадор наъра!..

ШОИР

Ўйиндан ўқ чиқиб... кўрсанг «қонли томоша» —
Қон сачраган туйғуларинг тортиб кетар ғаш.

Жон ҳовучлаб «томоша»дан чиқар эканман,
Қў, кекса овчига келиб қолдим-ку тўқнаш.

КЕКСА ОВЧИ

Шербон қамчисидан зуғум томчилар эди,
Бугун тўлади «сабоғи» эвазига — жон.

ШОИР

Рости, занжирбанд бўлса-да, шер экан-да, шер:
Эрк кишанин узиб ташлар экан бегумон.

КЕКСА ОВЧИ

Қар ким эканни ўрар... Ўзим шоҳиди —
Бир фоже сурати мудом кўз ўнгимда жо...

ШОИР

Бир пиёла чой баҳона... Ўша фоженинг
Қиёфасин сўз-ла чизиб берсангиз, бобо!.,

КЕКСА ОВЧИ ҲИКОЯСИ

ЁВУЗ САБОҚ

Полапонлар шўх яйраши — қояда турган
Ота бургут кўзларига ўярди муҳр.
Нохос, сукунат қўйнида гумбурлаб Ажал,
Қулаб тушди Ота бургут — бир буюк Меҳр.
Қулаб тушди, полапонлар наздида: чиндан
Меҳр қуёши чарақлаб тургувчи осмон.
Бежон ётган Ота бургут кўзларидан, боқ,
Оқаётган, йўқ, меҳрмас — шафақранг Армон!
Бир полапон Ота бургут пинжига сингди.
Кўз ичра ўқ тешган ота меҳрин истаниб.
Овчи эса, бежон бургут ҳам полапонни
Қувончларнинг кифтида кетди кўтариб..
Бургутчага тажовуздан хўб берди сабоқ,
Овчи билмади қийлаи овдан толмоқни
У ўргатди қора ният — ёвуз бир ҳарбни:
Ўлжанинг кўзларини шарт чўқиб олмоқни.
... Ой, йил ўтиб ул полапон бўлибди бургут,
Полапон орзулар — қанот боғлаган, демак:
Бегона кўз кўрдими, бас — қуларди бардош,
Чўқиб, ўйиб олмагунча — жон эди ҳалак..
Сўнг, овчи чин овга олиб чиқди бургутин:
Тумшуқ қайралган...

Кўз — дашном берар чақмоққа.

«Ана, тулки!.. Бос!!»

Бургутин бўшатар овчи:

Ишонч катта ахир, ўшал ёвуз сабоққа..

Ўқдай учиб кетди бургут:

Мўлжал — тулкида.

Овчи ўйлар: «Тулки — фириб — бермасайди

чап...»

Тулки-да — панд берди...

Бургут эса, чангалда:

Йўқ, ўлжа эмас, Ўкинчи қолди гижимлаб...

Бургут қўнди овчи тутган қамчин дастага,

Панд — порлатарди кўзларда алам чўғини.

Бирдан... кўзлар кўзга тўқнаш келди-ю,

э воҳ,

Бургут чўқиб олди овчи кўз қорачуғини!..

Бу ҳол — ёдга солди Ота бургут қисматни,

Ўйиқ кўздан ол ранг алам — афсус оқарди.

Бургут эса, ушбу асно, ЁВУЗ САБОҚнинг —

Илк аянч ўлжаси узра ғолиб боқарди...

СЎНГ СЎЗ

Она шер кўзида қотган ул қонли фоже,

Ўқ товшидан илма-тешик бўлар хотирот.

Шербаччаларни қучаркан бемажол нигоҳ,

Улар тақдири қалбини сирқиратар бот:

— Кенжам — қайсар

Чангалида — Исён чақнайди.

Елқин руҳ. Феъли — Нар шернинг худди ўзи-да.

Тўнғичимнинг бурнига сим ўтказсалар ҳам —

Парвойи палак...

Сўнг аста...

Илинж шами сўнди Она шернинг кўзида...

...Шербаччалар бўлди буюк Меҳрдан жудо,

Уларнинг наздида: осмон қолди устунсиз.

Етимлик — қуёши ботган СЕВИНЧ.

Воҳки, воҳ!

Қалблар ҳам зимистон тортиб, қолди учқунсиз...

... Энди, ширин орзуларни ярадор этар —

Ўл оқсоқ шербон хаёлот ичра ўқ узиб.
Кучайиб борарди Кенжа шернинг наъраси —
Қалбларда мудроқ Исённинг тушларин бузиб...

ДУШИНИ КИЙГАН ШЕЪР

Ўз шеърлари асосида устоз Ғафур
Ғуломга аталган ушбу марсия,
улкан шоир вафоти ҳақидаги ха-
барни радио орқали тинглагач,
қоралама қилинган бўлиб, кейинча-
лик уни қайта бадий таҳрир
эtdим.

(Муаллиф)

Мен сизни қайданам тингладим бу он,
Эй, сиз — ҳижрон юкли эфир тўлқинлар!
Жоннинг томирига тушди зирқироқ —
Юракка сиз тўккач оташ — ёлқинлар.
Етимча шеърларнинг ўтли фарёди,
Наҳотки, этмади қанотингиз кул?!
Жонни қиймаловчи ҳижрон гиряси —
Воҳ, шеър мулкига кўк кийдирар буткул!
Наҳотки, дарз кетса: шеърий олмосдан
Туғма яралган ул қуйма бир юрак!
Ўктам шеърий наъра тиниб беҳосдан,
Наҳотки, минбарлар янграмас бўлак!
«Замон кўрасининг сўнмас чўғимиз...»
Дея ўқимасми эдингиз ашъор:
«Жангу жадалларнинг ўт кўрасида
Куйиб оруланган ўлмас жоним бор...»
На қалбинг, туйғунгдан ҳам силқар алам,
Карахт тортган руҳинг билмас не дерни.
Наҳот, томирлари уришдан тўхтар —
Ушал дўппи кийган оташқалб шеърнинг:
«Қадим ўзбек халқисан, асл одам авлоди,
Миср эҳромларидан тарихинг қарироқдир.

Хоразмнинг ҳар гиштида боболарнинг

ижоди —

Англо-саксонлардан анча юқорироқдир...»

Тухматни кураган ахлатхонага,

Жаҳоний минбарга ларза солароқ —

Ғарбнинг ул кўрсавод олимларига

Ўтмиш корларидан Сиз берган сабоқ:

«Бизда логарифманинг мушкул муаммолари

Қўлдаги бармоқлардай оддий қилинганда

ҳал —

«Олий ирқ» даъвогари Черчиллнинг

боболари,

Ҳатто санай олмасди ўн бармоқни

мукаммал...»

Дарахшон юлдузлар уйғонар тарзда,

Сизнинг Шеър улуғлар шердил бобосин:

«Юксак тоғ оралаб ўкирган шернинг

Наърасига тенгдир акси садоси...»

Парвойи палак ул лақмалар учун

Оламни сув босса — келмайди тиздан.

Тош тегса Ҳақиқат ойинасига —

Дарзи ўтар эди юрагингиздан.

«Тарихни Исога қилгувчи бўғоз,

Марямни туғдирган яҳуд тавроти...»

Шоҳ байт кўзгусида ўзни таниган

Ул дарбадар тақдир — яҳудий зоти.

Жанг етимларига жой бўлганида

Уймас, кўзларингиз гавҳархонаси —

Қўлингиз тафтини туйган энг аввал,

Етимча дунёнинг шўр пешонаси.

Сизнинг нафрат ҳам мисли гулдурак —

Чақмоқлар туғажак асаблар қадар:

«Ота-онасининг тайини ҳам йўқ,

Сут кўр қилгур, ҳароми Гитлер —

оқпадар...»

Кези келса, ўзни ҳам аямайсиз,

Имон заифлигин тан олмоқ — суюк.
Хатто ўзингиз-чун Ҳукм ўқийсиз,
Хатони тан олган йиғингиз — буюк:
«Қодирий устидан мен ёзганман, бил:
Руҳ қонин зулукдай сўргилар қалам,
Даҳлизда ўқлоғлиқ турибди ҚАСОС,
Мени отиб ташла, Миразиз, укам!..»¹
Гардани яйдоқ чин ўзбеконадир
Сизнинг севгингиз ҳам ишқ — эътиқодда!
«Самарқанд мазмунли кўркам юлдузни
Севсам севибман-да.

Ўзбекман содда!..»

Наҳот, ўтюракни ўчирди Ажал,
«Кўкан батрак», «Ёдгор» эгиб турар бош:
«Зўр карвон йўлида етим бўтадек,
Интизор кўзларда ҳалқа-ҳалқа ёш...»
Йўқ! Йўқ!! Асло...
«Азиз асримизнинг азиз онлари»
Сизнинг асл шеърда тополди қадрин.
Фурат ғанимат деб шоҳ сатрлар-ла
Беаб кетолдингиз умр дафтарин.
Шеърингиз: беқасам чопон, белқарсли —
Ғурури синмаган ўзбекларга хос.
Букун авжи янгроқ милён қалбларда
Ушал дўппи кийган шеърнй жарангос!..

БУРГУТ ВА ЧИТТАК

Илм йўлидан қанот силтади Читтак,
Хаёл пайпаслади бўм-бўш юрагин.
Сўнг ёзғувчиликка қўйди у ҳавас,
Деб: «Илҳом парисин тутай этагин...»

---

¹ Миразиз Аъзам, демоқчилар.

Хаёл дарахтин не-не шохларига
Учиб-қўнмади у изларкан омад.
Дил қаъридан топмай бирор лағча чўғ,
«Бевафо Илҳом»дан қилди шикоят.

У ўйлар: «Мухбирлик чакки иш эмас,
Қалам-ла — суйганинг кўнглин оласан.
Суронлар йўлни қалам-ла тўсиб,
Сокинлик кўксига сурон соласан...»

Шу ўй-ла борди у Бургут қошига,
«Қушлар тарихидан, дер, очсангиз гап?»
Сўз-ла жон киритди Тарихга Бургут:
Кул остидан чўғлар чиқди ялтиллаб...

Айтди: вулқонларнинг ўт наъраси-ю,
Юракка чирмашган оқ-зоригача.
Айтди: жавоҳирлар сандиги — тоғлар,
Чўққиларнинг кибор виқоригача...

Куннома юзини кўргач бу «Сухбат» —
Елгонлар кўксига қўйди ўт қалаб.
Қушлар чин тарихи кўрсатгач жамол,
Сохталиклар қолди юзин юмдалаб.

«Мен...

Бургутни кашф этдим, — чиранди Читтак, —
У — билимдон. Лекин, мавҳум — гоёси..»
Ростдан ҳам «Сухбат»да — камтар Бургутни
Тўсиб қўйган эди Читтак соёси.

«Тоғ. Соф ҳаво» ҳақда суҳбат қурсак» деб,
Бургутга боз савол ташлади Читтак.
Мақсадни англагач: Читтак чангалда
Бургут кўтарилди осмонга юксак.

Бир пайт Бургут боқса: Читтак ҳаллослар,
Эсиз, бурро тилни тарк этибди гап?!
— Оғзингни оч!
Читтак тутди кетини.
Бургут эса шу зум қўймишдир туфлаб...

Эсон-омон Читтак Заминга тушгач,
Қаламни синдирмиш... Руҳи-чи — ғариб:
«Буёғи — Қиёмат... Осмон ҳам қулар...
Кўприк остида ётар оёқ кўтариб...»

... О, сен — Читтаккина, қора ўйларни
Ақлингдан суғуриб ташла беомон:
Кўприк остда ётар оёқ кўтариб...»
Бил, ҳеч қачон қулаб тушмагай осмон...

ПУШКИН

«Менинг рафиқам — фаришта, унга
ҳеч қандай шубҳа яқинлашиши
мумкин эмас...»

А. С. Пушкин

Тарих сўқмоқларида кўп хўрланди рус,
Ғам ёқа йиртди кўриб йўқсул бардошин.
Қасос бўлиб Сўз унди Саша қалбидан,
Ахир, қонда уйғоқ-да жануб қуёши!..
Воҳки, элин менсимас кибор Оврупо,
Деб: «Мужикдан буюклар чиққан қай чоқлар?!»
Оҳки, тилин менсимас кибор Оврупо,
Деб: «Русча сўзлар фақат ялангоёқлар...»
Ғам тирнар Саша қалбни: «Она тилимда
қани «Шоҳ Эдип», «Хамса», тенгсиз «Отелло»?
Дардчил тарихимизку ётар қон қусиб,
Қани бизда славянқалб саҳройи Сино?...»
Изтироб яллиғида тобланди Сўзлар,

Сўзлардан ўқ ясади — ҳаққаш, беомон.
Таранг камон тортиб у шоҳ мисралардан,
Сўз ўқларин ёғдирди ҳақсизлик томон.
Жанггар байтларда Исён тортади наъра.
Фикрлар ҳомиладор — эркчил новога.
Шоҳ асарлардан тахт ясаб муқаддас,
Рус тилин кўтарди у Арши Аълога...
«— Йўқ,— деди император,— бу салтанатда
кескир тиг йўқ — дастимда шамширдан бўлак.
Билинг, бу салтанатда мен — ягона шоҳ,
На бир халқ, тил, шон бўлар — тахтимдан
юксак!..

Пушкин... Шоҳ асар... Тилга — шуҳратдан
гултож...

Кесинг — шоир қудрати бўлар тилида!
Юлқинг юрагин!.. Билинг, шоир юраги
қатра симобдай турар ёрин қўлида...
Фақат, Исён ёлқини бўлиб гурловчи
Ушал шеърқанот мағрур юрагин, фақат,
Келгинди қўли билан юлқилаб ташланг,
Токи, Келажак бизга айтмасин лаънат!..»
... Наталья — гўзалликнинг чин маликаси,
Сиз — шимол ёғдусидан яралган малак!
Тенги йўқ фариштасиз — Илҳом париси,
Сиздан Садоқат сўрар исёнкор юрак.
Ҳа, Сизга қийин — икки ўт ўртасида
қоврилар оқ гул — оппоқ нилуфар бадан;
Бир томонда ёстиқдош — даҳо ижодкор,
Бир ёқда баллар кўрки — олифта жазман,..
Балогат тушларининг тот — лаззатларин
Дугоналар бўлишмаса — қолар армони.
Наталья, Полетика уйига борманг,
Букун у — Хиёнатнинг Сиз-чун қопқони!..
О, аёл зоти! Ҳуснингиз гулига мафтун —
Лоқ қотган не оллоҳлар қолганлар кучсиз.
Сиз — меҳр чашмаси, гулсиз — мақтовдан зиёд,

Лек, мунча меҳрга чанқоқ, мақтовга ўчсиз?!¹
 Дантес — ўргимчак: макр тўрини ташлаб,
 Гул синглингизни олди қучоқларига.
 Маломат тошларин у хатларга ўраб,
 Отмоқда энди дунё пучмоқларига.
 Воҳ, Шеърят шаънига тегди бу тошлар,
 Макруҳ бўсани тамшаб Дантес кулмакда.
 «Юмалоқ хат»лар, ахир — юмалоқ ажал:
 Шундоққина портлади шоир юракда!..
 Садоқатнинг кўзгуси дарз кетмасин деб,
 Ёр шаъни учун Пушкин тушди дуэлга.
 Оёқ ости бўлмасин деб ул мағрур Шеър,
 Шеър шаъни учун Пушкин тушди дуэлга.
 Воҳ, бир сония аввал ўқ узиб Дантес,
 Вулқон юрак Умрга келтирди ғорат!
 Келгинди қўли ила қорнидан ўқ еб,
 Қон туфлаб ётар энди буюк Шеърят!..
 Элу юрт, ёр шаъни-ла — тирикдир Ашъор,

---

¹ А. П. Арапова (Наталья Николаевна)нинг П. П. Ланскийдан туғилган қизи) нинг эсдаликларида ёзишича, ўлиmidан уч йилча аввал онаси энага аёлга шахсий ҳаётида кечган қатор драматик, жумладан, ушбу воқеани сўзлаб берган экан: «Азизам, Констанция, шунча йиллар ўтса ҳамки, биргина хатоим — машъум бир учрашув (махсус отлик аскарлар полковниги Александр Полетиканинг хотини Идалия Григорьевна Полетика уйда у Дантес билан учрашган. Пушкин эртасига бу учрашув ҳақда «юмалоқ хат» туфайли хабар топган) га рози бўлганим учун виждоним ҳануз мени шафқатсиз сўроққа тутиб келади... Қайсики, бу учрашув учун умр йўлдошим ўз қони билан хун тўлади, мен эса бир умр бахтимдан, оромимдан айрилдим...»

Ва Шеърят имони бутун, саломат.
Шу уч шаън — шоир жони яшринган тилсим,
Унга қадам қўймасин асло Хиёнат!
Хиёнатга жон тикиб — неки Россия,
Шеърят мулки бағрин чоклаб кетди у.
Қалбда гупурган жануб қони-ла ювиб,
Буюк Шеърят шаънин поклаб кетди у...

ЧАҚМОҚ ФАРЗАНДИ

Бошим ичи — чексиз жанггоҳ:
Миямнинг ҳар бир ҳужайра эшингин очиб,
Ҳар битта ўжар Фикр
Бир-бирин устига борарлар бостириб.
Жанггари қиличлар тилида — чақмоқ,
Кўнгил пиёласида тошқиниб сабрлар,
Жанг кетар беомон.
Жондан айрилиб беадад фикрлар —
Миям пуштасида кўпаяр оппоқ қабрлар.
Охир... Оппоқ серқабр бу жанггоҳда
Омон қолар энг танги,
Энг ўжар Фикр — И С Ё Н!..
О, Исён, мунчалар жанггарисан,
Е, сен — чақмоқ фарзанди?
Сен, қачон, не мақсадда туғилгансан, айт?
— Қўрқма, сенинг ақлингда туғилмадим.
Мен дунёга келганман — ҳали олис боболаринг
Уятин ёпиш тушига ҳам кирмаган пайт...
... Тавсанин гижинглатиб келар учқур Хаёл,
Мени мингаштириб миям қатламларига
Ҳужайрама-ҳужайра кириб кетар,
Кириб кетар тилсим ичра тилсимга кирган

МИСОЛ.

Хаёл тавсанин учқур барида
Замонлардан замонларга борамиз елиб.
Миллион йиллар қаърига

Борамиз чақмоқдай санчилиб...

... Тўхтаймиз...

Табиатда — ёввойи чирой.

Ўтлаб юришарди йирик-йирик

Кўзимиз ўрганмаган ҳайвонлар.

Уятин барг билан ёпиб яшарди ҳали

Қон зарраларида бизлар бўлган

қадим Инсонлар.

Тўп-тўп яшашарди: йўқ эди «сеники...

меники...»

Ўртада эди — Ризқ, луқмаи ҳалол.

Ўртада эди Висол...

Э, қўйинг-чи...

Адолат мезонин тутган эди бир оқсоқол.

Шу оқсоқолни қай кун Шайтон йўлдан урди,

Адолатга у қилди Хиёнат.

Жамоа ҳаққидан кертиб қолди Оқсоқол,

Шу кун Ишонч устунидан айрилди Диёнат.

Виждонин кемириб хиёнат қурти,

Бора-бора Шайтон минволди отани.

Қай бир камситилган қалба туғилиб Исён,

Оқсоқолга! отди бир тошболтани...

Болта ботди мия оқ бўтқасига,

Оловида куйди у Исённинг.

Ёриқ бош-ку битди... Лек тугун тушди—

Ришталарига Қалбу Имоннинг.

Шу лат еган Имон, ногирон Қалбни —

Олтин тахтга ўтқаздилар «шоҳ» атаб.

Шоҳ асаб торларин тортқилаб —

Дутор қилиб черткилай бошлади Ғазаб...

Уйини тарк этган хўрланган етимдек,

Шоҳ қалбин тарк этди Диёнат.

Орзу диёрига келган вабодек,

Оралади эл-юрт аро Қабоҳат.

Шоҳ мангу тутқунликка ҳукм этди Эркни,

Кўнглидан Шафқатни сидириб ташлар чоғида.

Тутқун Эрк қалбида портлаган Исён
Бода сипқорди Шоҳнинг бош чаноғида!..
Бир боши кесилса, ўзга бош ўсиб чиқар

аждардек:

Шаҳзода Шоҳ Исённи ёқди, деб: «қолмасин
асар!..»

Бироқ ул муқаддас Оловдан
Қилич қайраб чиқди Исён — самандар.
Шоҳ ва Исён жанги тасвирин, э воҳ,
Реклю¹ Қомусида кўрдим ошкора:
Уд яшашган бирин устихонидан,
Бирин калла чаноғидан — ноғора..
Йўқ, уд эмас ул — ўз суягида ётган
Асрий дардларни куй қилиб чалди Инсонлар.
Калла чаноқ — ноғора таронасин
Тинглаб ёш тўкди ахир, не-не замонлар..
Шундоқ! Ҳаётки, абадий — кураш пурдавом!..
Шоҳ борки, Исённи — ўтиндай ўтга қалар.
Бироқ, ул оловдан қиличин, қайраб,
Чиқиб келар Исён — Самандар!..
Бошим ичи — чексиз жанггоҳ;
Миямнинг ҳар бир ҳужайра эшигин очиб,
Ҳар битта ўжар фикр
Бир-бирин устига борарлар бостириб,
Миям — бу, оппоқ жанггоҳда
Қаттол жанг кетар беомон:
Қатлин топиб имони заиф фикрлар,
Охир омон қолар энг танти,
Энг ўжар Фикр — ИСЁН —
Чақмоқ фарзанди...

---

¹ Жан Элизе Реклю (1830—1905) франциялик дунёшунос олим. Унинг «Инсон ва Замин» номли (С. Петербург. 1906—1909. Брокгауз — Эфрон нашри) 6 жилдли машҳур қомусий асари кўзда тутилади.

(Муаллиф.)

Инсон — жонли харита:
Тин билмас Мангулик.
Бош — унда кичрайтирилган
Қоп-қора сувлик.
Бу сувлик ботинида бор
Оппоқ оқимлар,
Оппоқ оқимлар қўйнида
Мудрар чақинлар.
Тенгликда бу сувлик —
Буюк Атлантикадан кенг,
Кенгликда бу сувлик —
Чексиз олам бирла тенг.
Қудратли сувости
кемаларку — толмас,
Лек, юз йилда ҳам бу сувлик
Тубига етолмас.
Бу сувликнинг ютонғич
Оч туғёнлари бор,
Ўрама-ўпқонлари,
Бермуд лол қолар
Тўфонлари бор.
«Қулоқ» отли қўш гирдоби:
Мудом тамуғ кутади,
Неки товуш бўлса —
Кўрдим демай ютади.
Товушларки, турфа хил:
Қуш навоси,
Мусиқа,
Сурон — шу гирдоб
Оғзи томон сирғалар.
Сирғалар — шовқуң,
Ажал ваҳми,
Атом портлаши,
Қалдироқ,

Қасирғалар!..
«Қулоқ» отли қўш гирдоб:
Ҳатто Қуёшни
Синдириб-синдириб
Ютиб юборар
Товушга айлантириб...

Инсон — жонли харита:
Бош — унда қоп-қора сувлик.
Қулоқлар — тубсиз бу сувликнинг
қўш гирдоби...

ТОШБАҚА

(Болаларга)

Ўзи оч даррандалар-а,
Кўзи оч даррандалар.
Очофат ёприлиб жаъми,
Еб битирди ўлжани.
Тешиб чиқар — текин томоқ:
Бирдан тутди хиқичоқ.
Бир-бирига ёв қарашиб,
Суқ назарин қайрашиб,
Сўнг тошбақани танлашди,
«Сув келтиргин сан»лашди.
Оғир қадамин тош босиб,
Асабин бардош босиб,
Майли, келтирайин деб сув,
Эшик очиб чиқди у..
Сўнук чиқиллар соат ҳам,
Вақт ташлар хомуш қадам.
Даррандаларда бу чоқ,
Авжга чиққан хиқичоқ..
Тошбақадан-чи, йўқ дарак,
«Сув!.. Сув!..»

деб жонлар ҳалак.
Интиқиб тоқ бўлди тоқат,
Тутди қий-чув қиёмат:
— Жонлар қил узра турган чоқ,
Алдаб кетди у чатоқ...
— Келса қилурмиз тошбўрон,
Ёлборса-да йўқ омон...
— Кўзига ғам индирамиз,
Косасин синдирамиз.
Эшик очиб шу фурсатда,
Тошбақа бош кўрсатди.
— Мен ботинкамни кийгунча,
Нимбардошсиз намунча?
Ниятингиз экан бузуқ,
Йўқ!
Сувга бормайман, йўқ!..
— А!!!
Кимлар пардай тўзишиб,
Жондан умид узишиб,
Қорнин ушлаб ерга қапишди.
Кимлар... сувга чопишди...

ЧИМЕН ШИФОХОНАСИДА

Фарғона Чимёни.
Шифохонада
Даволанар эдик бизлар бешовлон.
Кимёвий заҳарлар — чигитми ўйлаб,
Юракларимизни этганди макон.
Заҳар-да...
Оч нафси қондирмоқ учун
Озуқа бўларкан кўзда нуримиз.
Қонимизда кезган бу оч ажалга
Ем бўларкан ҳатто куч-шууримиз.

Қонимиздан заҳарни сузиб оларди —
 Қаҳқаҳа дорули Фарғонача Сўз.
 Сезардик: дардларни руҳдан ситарди —
 Шприц тутган Нажот — чақмоқназар кўз...
 Бемор ҳолин сўраб, дардин ёртимоқ —
 Тириклик зийнати — манглай ёзуғи:
 Оҳунжон Ҳақимнинг бол суҳбатидан
 Ғазал иси келар — жоннинг озуғи.
 Йўлдош Сулаймон-ку — таърифга сиғмас,
 У эндигина кетганди... Бирдан...
 Янграгандай бўлди қўнғироқ саси.
 Билсак... Бу сас — тоғларга урилиб қайтган
 Ул дилкаш дўстнинг экан шўҳ қаҳқаҳаси...
 — Пахта остонага босиб келяпти,—
 Лаппакни қайталар Шукуржон ёниб.
 Асл покдомонлик чин маликаси —
 Гигиядан сўзлар Нуъмонжон қониб.
 Дўст Раҳимжон — дунё кезган:
   ажнабий
 Хонимлар «ҳайкал»ин сўз-ла қуйворар.
 Хонқизлик Мадамин фикри — белбоғдор,
 Лўли қиз қисматин сўз-ла қийворар...
 ...Даҳан-ку — тегирмон.
       Сўзлар — мисли дон.
           фикр — ун: ким майин,
   ким дағал тортар.
 Тил — тегирмонтошдай айланар экан,
 Дунё ғамин боз ўз кифтига ортар:
 — Иосиф Сталин — «халқлар доҳийси»н
 Қасди бўлгандир-ов Инсон наслида.
 — Рост гапни айтганда... Сиёсатимизни
 Касалга чалдирган ўша, аслида.
 — Барча миллатларнинг бошида ҳам у
 Тегирмон тошини аянч юргузган.
 — Тарихимиз билан ўртамиздаги
 Олтин кўприкни ҳам ўша бузгузган.

— Пахта балосига ҳам ўша ундаб,
Лақма бошлиқларни хушин қочирган.
— Сталин ундаган... Лек, ўзимизнинг
Анов қулраҳбарлар деҳқон бошидан
Кимёвий ажални чунон сочирган.
— Айта берсак, гап кўп...

Турғунлик чоғи —

Жуда дароз тортди Поранинг қўли.
— Орол — қўш фарзанддан жудо Онадир:
Ғўза ичди тўсиб дарёлар йўлин.
— Букун одамлармас, Тупроқ ҳам бемор,
Дуддан — Сайёрамиз бўғиқ нафаси.
— Дунёнинг ишлари, асли, носоғлом,
Аслида, нотобдир чарх фалсафаси!..
— Қани, ўша ИЛЛАТ,— дер Турсун Полвон,
У ҳам келган ахир бемор кўрмакка:—
Қўлимга тутқазинг ўша Иллатни,
Тошдай улоқтирай уни хандаққа!..
... Шундоқ: ўз дардимиз қолиб,

бешовлон

Дунёнинг дардларин кифтга ортамыз.
Сиёсатнинг не-не тегирмонидан
Бут чиққан БАҲСларни ундай тортамыз...

КЎРШАПАЛАК

ҒОЯСИ:

Тун —
Қуёш
юзин
тўсиб
турган
қанотларим
соясин...

АФҒОН ЖАНГИДА УЛҒАН АСКАРГИНА...

I. БЕВА

Она кўзларимас, йўқ, йиғлаётган ул:
Парча қора осмондан ёмғир севалар.
Зилзила безгагидан титрарми тоғлар...
Йўқ, гўдагига алла айтар бевалар!..

II. КЕЛИНЧАК

Ҳали йиғилмаган оқ чимилдиқ узра,
Кесилган бир ўрим соч — қоп-қора фироқ.
Кўкда ҳилолми десам, адашибман, воҳ,
У экан — тул келинчак отган ойбалдоқ...

АСКАР УКАМ..

*(Афгон тупроғида ҳалок бўлган
байналмилал жангчиларга бағиш-
лайман)*

Аскар, укам, ўн саккиз ёшда
Жайхун кечиб ўтдинг нари сен.
Бахт улашай дея қурол-ла
Кириб бординг Афгон сари сен.
Дединг: «Бу юрт — бегона эмас,
Йўли бирдир куй, саболарнинг.
Ялаб ётар Афгон тупроғин —
Руҳи поки, чўнг боболарнинг...»
Қон кечиб жанг қилдинг:

«Тамом

қуриб битсин дединг Қабоҳат!..»
Сен билмасдинг: барг ёзмаслигин
қурол билан келган Адолат...
Нохос, кўксинг «жиз...» этди,

Э воҳ!..

Афгон қизи кўз суздими, ё?
Юраккинанг — Ишқнинг қасрига
Қаттол рақиб ўқ уздими, ё?

Қўшни қиз — лаб тегмаган чашма:
Кўз ўнгингда турар ёш тўкиб.
Суянч тоғдан айрилди отанг,
Онанг қолди сочларин юлқиб..
Аскар, укам, кўз гавҳарингда
Дунё ранги ўчиб борадир.
Қучоққинанг — гул қизни эмас,
Ет тупроқни қучиб борадир.
Улуғ бобонг Мир Алишернинг
Қабрин тавоф этолмадинг сен.
Мусофир руҳ — Мирза Бобурга
Юрт саломин айтолмадинг сен.
Ўзни қўйиб, «ўзга юртларга
Улашайин бахт» деган, укам!
Қалбда дуркун эди оққушлар —
Орзулари ўқ еган, укам!..
Куралмаган зил қордан, воҳ-ей,
Мунғайган ул қабринг чўкади.
Жанозасиз қабринг устида
Мирза Бобур фарёд чекади.
Бахт улашмоқ бўлган изингда:
Эрк тузоқли — сайёдлар қолди.
Аскар, укам, Дунё қўйнида
Юраги қон — фарёдлар қолди..
Енг ичра сир тутмас энди халқ,
Ошкора Гап — қутлуғдан қутлуғ!
Рад этилди тамоман букун —
Сени жангга йўллаган Буйруқ!
Тур, кетайлик аскар, укажон,
Туққан юртга сўйла зафардан.
Ўқ тешолмас энди кўксингни,
Тамал тошинг бўлур мрамардан..
Ўзни қўйиб, «ўзга юртларга
Улашайин БАХТ» деган, укам!
Қалбда дуркун эди оққушлар —
Орзулари ўқ еган, укам!..

АФАНДИ ВА ШОИР

(Ҳазил)

— Афандим, товуққа қаранг!— дер шоир,—
Бир томчи сув ичиб боқар самога.
О, анланг, шукрона айтмоқда товуқ,
Қиттак сув — қиттак меҳр учун худога...

— Бўлмаган гап,— деди Афанди,— шоир
деган: бандаларга ён босар оз-моз,
Худо-ю расуллар ҳар бир сўзига
кийдира бермас-да хурофий либос!
Кўкка бош кўтарган анови товуқ:
«Кемтик Адолатни бутларсан қачон?
Аёлларга кам биттадан эру
Шўрлик қирқ товуққа нечун бир хўроз?...» —
Деб йўлларку ахир худога Исён...

ОКЕАНДА

(Диалог)

— Сув!
Бағрингда тўлғонар соқов бир Армон,
Сен — қутурган Ғазаб ё эриган Бардош?
— О, сангвужуд бўлсанг-да қўзғолур туғён —
Бағрингда қипяланғоч чўмилса ҚУЁШ!..

ҚАҲҚАҲА

(Аскиячи бисотидан)

* * *

— Каллаварам, нега сен мол дўхтир чақирдинг,
Қулоқми у, ё — пўстак йиртиғими, тақир?
— Кучала еган итдай тиришиб кетяпман,—
Деб ўз оғзингиз билан айтдингиз-ку, ахир...

* * *

— Асил табиб — беморнинг руҳига ҳабиб:
Даволайди ҳолу ранг-рўйига қараб.

— Э, виждонин чигиртка кемирган табиб:
Даволайди беморнинг қўлига қараб..

* * *

Икки суюқ аёқ дуч келгач, униси дебди:

— Минг кўзли тузоққа чап берган анов макёндан
Ўз хотининг афзалку, фарқла ҳар бол тотини?!
Эртаси боз дуч келиб қолгач, буниси дебди:

— Бир мағизни бўлишиб еган — дўстсан-да
жондан,

Рост дебсан:

Чиндан афзал экан ундан хотиним..

* * *

— Гиламфурушнинг оврашин илон кўрса гар,

Ўз жодусин кафан этиб, захрин сипқорар.

— Сал ортиқроқ чиқарса ким, рост, бу баччагар,
Остига солиб ётганин ҳам сотиб юборар..

БУЛУТ ВА ДЕНГИЗ

Ичингдан чиққан балога,
Қайга борурсан давога.

(Мақол)

Денгизни тўлғоқ тутдим,
Оҳидан — булут пайдо.
Осмон қаърига ўрлагач,
Булут боғлади ҳаво.

Кўк-да, ул — кўклигин қилар:
Оёқ остга боқдирмас.
«Юлдузлар нурин ич» дейди,
Тубанликни ёқтирмас.

«Ҳой, юлдузлар, қўлни беринг,
Кўтаринг!» дер зорланиб:
Юксалиб боради булут
Денгизидан орланиб...

Мадор кетиб — қулай бошлар
Кўкка интилган орзу.
Сўнг...
Сўнг қора қуюн бўлиб
Денгизга солар қутқу.

Денгиз лол: пар бўлиб учган
Ушал ёввоши қани?
Наҳот, бошда қора булут —
Ўз ичидан чиққани?!

Дунё томи ўприлди-ёв...
Портлаб кетар қасирга:
Воҳ, денгиз бошида
Булут
қилар ёзув дағдаға!...

Ака — тўфон бошига ул
тортар чақмоқ қиличин.
Ука — тўлқин бошига ул
солар чақмоқ қиличин.

Қора булут — қора қаҳрин
Ўз қавмига сочди мўл.
Сўнг...
Она Денгиз бошига
Еғдира бошлади дўл...

БОЛАСАВДО

Ҳуқуқшунос, граф А. фон Аделмансфельден уч йил давомида 41 марта болаларни олиб сотиш билан шуғулланиб, 200 минг маркадан ортиқ фойда кўрди. Болаларини сотган оналар ГФР, Таиланд, Чили, Эфиопияликлардир. Эндиликда граф ўзининг Франкфуртдаги дўконига қўшимча тарзда Бремен, Дюссельдорф ва Мюнхенда товари — болалар бўлган савдо дўконларини очишни мўлжалламақда.

(Мағбуот хабаридан)

Ҳуқуқшунос-да у —
Қонун матоқининг арқоғига
макр қилларин қўллаётир.
Қонуннинг йиртиқ жойидан
    ҳатлаб ўтиб,
Воҳки, у
Ҳуқуқнинг ўзини пуллаётир...
Аслида,
Ҳуқуқларнинг Ҳуқуқи — БОЛА.
Бола — навниҳол Келажак.
Ниҳолки,
    Меҳр билан тургувчи яшнаб.
Бамисли, футбол қироли Пеле,
Майдонни мангуга тарк этар чоғи
хитоб-ла зорлангани каби:

«Болаларни севинг!
    Севинг!!
Болалар — Меҳрга ташна!!!»

Инсон учун бола —

Муҳаббат қасрида битган гул.
Одамийликка чап бериб ул —
Муҳаббат қасрида битган
Гулни топтаётир.
Туғруқхонадан ўғирланган
икки кунлик анов бувакка қўшиб
Оталик меҳрини,
Инсонийлик муҳрини
                пуллаб соблаётир.
Ҳуқуқшунос-да ул —
Уз тўқимасига
макрдан арқоқ қўллаётир.
Қонун матоҳин йиртиқ жойидан
                ҳатлаб ўтиб
Ҳуқуқнинг ўзини пуллаётир.
У пуллаётир
    Топталанган Ҳуқуққа
қиттак-қиттак қўшиб Виждонни.
У пуллаётир
Топталанган Ҳуқуққа
қиттак-қиттак қўшиб Имонни...
Шишиб бораётир энди унинг
                Чўнтаги,
                Қорни,
                Димоғи...
Ахир, Виждон ҳам тоғмас — туганмас,
    Туганмас Уммонмас — Имон ҳам.
Қиттак-қиттак қўшиб пуллашда
қай кун кўриниб қолар
                уларнинг ҳам адоғи.
Виждону Имонсиз:
    Энди у фарқиға бормас:
    Насаб не?
    Недир зурёд?
Пулни кўрганда — ўзгани қўйингу

Ўз фарзандин ҳам
пуллаб юборар бу зот!..

Бироқ, бир қўрқинч,
бир ҳадик
Руҳимда бонг урар ҳар дафъа:
Фашизм шприцга
болалар мия сўлини ҳўплатиб
Ўз маразини
этгани каби муолижа,
Анови имонсиз савдогар ҳам
Ўғирланган гўдакни бурдалаб
ҳар бир аъзосин
қаҳат «қисм»лардай
пулламасайди, зора:

«Кеп қолинг!
Анқо тухми не бўпти?!
Бу — қалб аталган дунёнинг
Дунё гўзаллигин ўлчов дарчаси.
Бу — кўриш қувваси ҳали
асло қирқилмаган
гўдаклар кўз гавҳарин
тенгсиз шарчаси!..

Мана буниси эса:
Данко кафтида
порлаган аланга.
Айни кучи тирсиллаб турган
ЮРАК — бу:

Ишқ бўлиб,

Исён бўлиб,

Нур бўлиб.

Ҳур бўлиб

сочилгувчи оламга!..»

Шундай бир қўрқинч,

Шундай бир ҳадик

жон томирларимга санчилиб,
Руҳимга зирқироқ
солади ҳар дафъа...

Боласавдо ҳақда эшитсам,
Руҳим ложувард кўкига
қора қуюндай
Еприлиб кела бошлар ғамлар.
Бардоши пора-пора бўлган
туйғуларим қичқирар:
«БОЛАЛАР — КЕЛАЖАҚ.
Келажакни пулланг, ҳакамлар!..»

ТИРИК АЛАНГА

(Ҳиссий-фожеий тизмалар)

Мамлакатдирки, ул — хотинлари хор:
Бил, эркакларидан кетган бўлур ор.
(Нақл)

I

«Ўзбекистонда инсонийлик шаъни таҳқирланаётганига қарши исён белгиси сифатида аёллар ўзларини ёқишиб юбораётирлар. Кейинги икки йил ичида 270 та ана шундай даҳшатли фожеа содир бўлди. Бу қурбонлар орасида ўқувчи ва комсомол қизлар ҳам бор...»

«Правда» газетаси

5.02.1988

* * *

Тўхтат!
 Бир дам тўхтат,
 Кўҳна чархингни, фалак!
 Аёл ёнаётир...
 Ахир,
 Ёнаётир аёл!
 Аёл кифтида
 фил кўтаролмас
 сўнгсиз дардлар —
 Яра бўлиб
 ўтли қонаётир...
 Ям-яшил умидлари
 топаётир завол!..
 Аёл томирларида
 қон-ла кезаётган
 ҳали туғилмаган Келажак
 кўзларида орзулар тўнаётир.
 Куртак умидлар
 бўлаётир увол...

* * *

Олов гуркираётир...
 Оловтил ўртаб,
 асабингни кемириб
 борар бетиним.
 Аланга қаҳ-қаҳ урар:
 «Қойил қол, Инсон,
 Муҳаббат илоҳаси —
 Аёл — ўтиним!..»

Тонг чоғи
 ғўзалар пайкади томон
 Чопиб бораётир
 Оловга айланган Армон —
 Чопиб бораётир бир олов қиз!
 Қароқларга ўйиб оташин из —
 чопиб бораётир бир олов қиз!..
 Ун йиллик сабоқни у
 Ёруғ, кенг даргоҳдамас, йўқ,
 «Яшил мавжлар» ичра
 «оқ олтин» териш-ла олди.
 Ун йиллик қизалоқ орзулар
 Эгатларда оқди сув билан,
 Иваново — Вознесенскда
 Момиқ, ип бўлиб чуволди.
 Дорилфунунга..

йўл бўлсин!..

Амалдору савдогар қизи —
 Эрка талаба.
 Қизнинг нигун орзулари
 чанқоқ ғўза гулидай
 боз тўкилди далада.
 Ана, меҳр ришталари
 жонга бойланган —
 жонажон даласида
 ишлар дугоналар.
 Ғўзаларга дармон —
 шўх хандалари..
 Саратон қаҳрини
 яҳна-ла шопириб ичган,
 куч-умри — сув текин —
 заҳмат бандалари!..

Чарчоқ кўзда
тонгинг ҳам
тўкилиб кетар охори.

Юрак ичра
гулламай қўйди
суйгун баҳори.
Кўнгил ҳам энди
ўзга руҳ ишқида
чанқагандай...

Куни кеча

суйгун йигит

шаҳарлик ҳамкурс қизни
етаклаб келди.

Қизки — сутга
чайқагандай...

Қиз тошойнадан ўзига боқди:
на савлат бор,

на сумбат.

Вужуд — қотирилган балиқдай,
офтобда куйиб, пишган.

Тошойнада

шаҳарлик рақиб қиз:

Табассумидан

ёришиб кетар кўзгу,

Қомат — нилуфар гулидай
келишган.

Нур, ибо, илм

ёгилиб турарди
унинг юзларидан.

Оҳ, армон булоғи
отилиб чиқди
қизнинг кўзларидан...

... Тонг чоғи
ғўзалар пайкали томон
чошиб бораётир

оловга айланган Армон —
Чопиб бораётир
бир олов қиз!
Қароқларга ўйиб
оташин из,
Чопиб бораётир
бир оташин қиз!..

3

* * *

Юлдуз кўзларинг деб чеккан эдим оҳ,
Юлдуз кўзларингнинг ёндим ҳажрида.
Сен эса уфқларга қададинг нигоҳ,
Қоврилдинг олис бир юлдуз дардида.

Фироқинг ҳажрида кўз юсам бир кун,
Юлдуз бўлиб руҳим — кўкка кўчарман.
Шунда ҳам Сен кўкка термулсанг мафтун,
Аршни тарк этиб Сен томон учарман...

* * *

(Ҳазил)

Аёл — гул.
Жаннат гули. Сен шошма, ахир
ўртада Муҳаббатнинг қил кўприги бор.
Бу кўприкдан йиқилмай ўтолсанг, охир:
Икки дунё жаннати Сен учун нисор..

Аёл — ёлқин.
Қалбларга ишқ чўғин солгай,
Ёришар ундан: Толе, Орзу, Хаёллар.
Гоҳ бу УТ дўзаҳга ҳам айланиб қолгай,
Эркакларни «дўзаҳ»дан асранг, АЁЛЛАР!..

* * *

Қўшиқ янграр олисда:
 Жон сув ичар гул рангдан.
 Булбулсўз — ошиқ юрак
 Ёлқинланар оҳангдан:

«Кулдиргичинг — оҳ, кўркам!
 Ундадир жон қармоғи.
 Кулдиргичингда ичсам
 Гулжамолинг қаймоғин.

Кўзгинангинг қароғи —
 Оҳ, мен ўргилиб кетай!
 Ул — севгимнинг чароғи —
 Қалбим ичра ўрнатай.

Осмонингда ой бўлиб,
 Бағринг нурга тўлдирсам.
 Пиёлангда чой бўлиб,
 Лабларингни куйдирсам...»

* * *

Икки хуфтонда
 бошда бир тугун ўт,
 Қўлда бола
 Силласи қуриб келар аёл:
 Кўзда жола,
 Дилда ўкинч тўлқини.
 Кайфдан сархуш эр эса:

«Сендан қачон қутуламан,
қуруқ чўп...»
дея калтаклар чунон.

... Аёл шаклида олов...
Балки, бу:
калтакланган орзуларнинг,
хўрланган умидларнинг
ёлқини?!

Бардошнинг
қовжираган гули,
Лаънати пахтанинг
безабон қули,
Заҳматнинг
асил Онаси —
Аёл ёнаётир!
Ёнаётир ул қошлари ҳилол!..

II

Оналарнинг оёғи остидадур
Равзаи жаннату жинон боғи.
(Алишер Навоий)

«Турғунлик йиллари демократик
адолатга дарз кетди: бюрократизм
гуллади, ошна-оғайнигарчилик,
порхўрлик кенг қулоч ёйди,
жиноятчилик, тажовуз чуқур ил-
диз отди...
(Мағбуот хабаридан)

1

* * *

Гўдаккина онасин,
Пучрайган сутсиз сийнасин,
Бўзланиб-бўзланиб

сўрғиларди.
Онажониси эса,
йўқчиликнинг
ўткир тирноғи ботиб томоққа,
бўғиларди...
«Ахир, дардингни

кимга ёрасан?
Кимга айтасан
қалба чилвирдай
Эшилди ётган нолани?
Сийнанг ахир,
қимизсиз мешдай
пучрайиб ётса,
Қуруқ алла билан
юпантириб
бўлармиди болани?!»
Сароб ўйларни
ювмоқ бўлиб
ёш қуйиларди
Кўзлар соққасига.
Қора заҳмат,
Қисир Ҳаёт —
Оҳ, бечора жувонни
келтириб қўйганди
жар ёқасига...

... Тонга яқин
Елқин гул бўлиб,
Елқин гунча бўлиб
гуркиради олов!..
Қалба мисли чақин —
Боқинг:

Гул-гунча

шаклида

олов ёнаётир!

Ёнаётир болали Аёл!

Ёнаётир ахир,

тархи очилмаган Иқбол!..

2

* * *

Аёл шаклида олов... Ут...

Балки, бу аланга:

анови шум —

Юраги ўрнида кетмон битган,

Мияси — ёғоч донали чўт,

Ғирром бригад оғзидан

сочилган ЗУҒУМ?!

Балки, бу аланга:

Қайнона тили — қаттол,

Қарри бир чаён бўлиб

нақ жонни чаққандир

Оҳ, тил заҳри!

Барча оғулардан баттол.

Балки, у ўт бўлиб,

Жонга чирмашиб

Жувон вужудин ёққандир?!

Олов шаклида бир арабий раққоса

Эзгин-эзгин тўлғонаётир.

Олов рақсга боқиб

бир қатра симобга

айланиб қолар дунё.

Бу олов рақсга боқ,

Помпейдек пойнга тўкил,

Сен, эй, сен — Арши Аъло!

Ахир, аёл ёнаётир —

Бир самандар мисол!..
Аёл ёнаётир,
Ёнаётир АЕЛ!..

* * *

3

Муҳаббат — олов эрур гуркираб ёнган,
Маъдан тошга ўхшайди ҳар битта Инсон.
Бу олов ичра тушгач: кимлар олтину
Мисга айланиб қолар қайси битта жон.
Илоҳий қурол дерлар асли оловни,
Уни худолар кафтда асрашган... Эҳ-қей...
Тангри ғазабидан чўчимай илк бор,
Оловни Ерга олиб тушган Прометей...
Олов бир аъзо бўлиб кирди Турмушга,
Беминнат қайнатди у мўъжаз қозонни.
Гоҳ олов ваҳший тортиб: парча қоғоздай
ёқиб юборди қай бир буюк Инсонни!..
Ҳўлу қуруқ тенг ёнди... Ёнди китоблар...
Олов на таъм билади, на-да тўйишни.
Китоблар-ла ёндирмоқ бўлди: Келажак
беланчагин тебратган бобо Ўтмишнинг!..
Қилич дунёга келар олов симириб,
Янгроқ бир жаранг топар ўт ичра чинни,
Неча бор кулин кўкка совурмоқ бўлди,
Олов, ҳалқадай қуршаб она Заминнинг,
Шуҳрат Геростратлари Ерга ўт қўйса,
Уни кўздек асрашар пок қалблар бешак.
Ким қутқариб қолиши мумкин, айтинг ким,
Ут чирмаб ёнаётган бўлса гар Юрак?!
Муқаддас олов ёнсин ишқ осмонида,
Майли, қалбларни чирмаб олсин беаёв.
Фақат...
Рўзгор декчам қайнатсин —
Севги аршидан
Прометей бўлиб ўзим келтирган ОЛОВ!..

Қўшиқ янграр олисда:
 Жон сув ичар гул рангдан.
 Булбулсўз — ошиқ юрак
 Ёлқинланар оҳангдан:

«...Жоним, наззора қилсанг,
 Юрак — ишққа иморат.
 Ул иморатнинг, билсанг,
 Устунлари — Садоқат.

Чин севгимнинг ҳар қачон
 Вафодан — кошонаси.
 Севгингни ҳай, сингилжон,
 Тилломи остонаси?

Осмонингда ой бўлиб,
 Бағринг нурга тўлдирсам.
 Пиёлангда чой бўлиб,
 Лабларингни куйдирсам...»

Тўхтат!
 Бир дақиқа тўхтат,
 Кўҳна чархингни, фалак!
 Энг иболи, кўркам
 бир қиз ёнаётир,
 Ёнаётир бир қиз
           тенгги кам!
 Оҳ, ҳаёю чиройда
 тараф йўқ эди бу қизга,

Таърифи — эзгу суюнчдай
кўчиб юрарди

оғиздан оғизга.

Сароб севги унинг қалбига
солдими ушалмас армон?!
Ё қарри бир муллабачча,
Содда қалбга ташладими қармоқ?!
Оғзи маймоқ бойлик,
Ё кўзи кўр шуҳрат
Нафосат-чун бўлдими қопқон?!
Ё бир шайтон йўлдан оздириб,
Ҳаё йўлига қўйдими тузоқ?!

У бир ғунча эди —

дайди шамол тегмаган,

Нопок назар тушмаган —

бир тонгги юлдуз.

Оҳ, бу ғунчани ғижимлаб,

Юз қаро этди тонг юлдузин —

мунофиқ бир ТАЖОВУЗ!..

Тўхтат!

Бир дақиқа тўхтат,

Кўҳна чархингни, фалак,

Абадият Қонунин бир сония буз!

Жонимни этиб кул,

Қалбимга ташлаб чўғ —

Бир қиз ёнаётир!

Бамисли,

гуллаётир бир ёнар гул!

Ёнар гулки:

тенги кам.

Ёнаётир ОР...

Ёнаётир НОМУС!..

САДОҚАТ ГУЛХАНИ

(Қадимги ривоят)

Олов ичра кириб борар келинчак,
 Олов тил битади кумуш баданга.
 Садоқатнинг оташ қўшиғими бу —
 Аёл шаклидаги тирик аланга!..
 Кўз ўнгида: душман келар бостириб,
 Ғазаб қиличларда чалади ҳуштак.
 Фироққа алмашлаб асал ойини,
 Ёрини кузатди жангга келинчак.
 Ватан-чун жанг борди ашаддий, қаттол:
 Курашди шаън бир ён, ул шуҳрат бир ён.
 Не-не душман бошин узди сапчадай —
 Олмос қилич сермаб йигит беомон.
 Нохос, йигит кўксин тешди камон ўқ,
 Юракдан тупроққа томчилар армон:
 Йигит баста — қонли меҳвар эди-ю,
 Гирдида айланар замин у осмон..
 Суворийсиз, хомуш, юртга қайтди от,
 Қора фарёд тортиб эл чиқди пешвоз,
 Келинчак от бошин тутди-ю, э воҳ,
 Қоп-қора мотамдан кийинди либос!..
 Тун... Зўр гулхан порлар... Гирдида оломон...
 Кўкда юлдузлармас, руҳлардир лак-лак,
 Ёр суюк оти-ла кириб борар тик,
 Садоқат гулхани ичра келинчак.
 Гулханга айланиб борар келинчак,
 Олов тил битади кумуш баданга.
 Садоқатнинг оташ қўшиғидир бу —
 Аёл шаклидаги тирик аланга!..

IV

Итингдурмен, сочинг занжирини
бўйинумға маҳкам қил...

(Бобур)

«Ўзбеклар иши», пахта масаласи
бўйича минг-минглаб озодликдан
маҳрум этилганлардан ярим минг-
дан ортиқроқ гуноҳсиз «гуноҳ-
кор»лар шу кунларда партия ва
ҳукуматимиз илгари сураётган ош-
қоралик ва ҳақиқат туфайли мах-
бусликдан озод этилдилар...»

(*Матбуот хабаридан*)

1

* * *

Эрин олиб кетишди
«Пахтага қўшиб ёзган» деб.
Хотин-халажни
хўп тергов қилишди:
«Милёнларни чўзгин...» деб.
Хўрозқанд бериб
Ҳатто уч яшар болакайни
Сўроқ қилишдан толмас эди.
Маккорликда:
булар қўлига
Ҳатто, Берия ҳам
сув қуя олмас эди.
Мусодара этишди:
телевизор,
гилам,
Ҳатто атлас кўрпагача.
«Яширилган тиллалар қани?»

дея «искалаб» чиқишди
ханик,
липпа,
ҳатто, ачитқи турган
кўҳна супрагача.
Эрин «айб»ин биларди хотин:
Катталарга меҳнаткаш ҳаққин
едирмас эди.

«Алифбе»ни
энди таниб келаётган
мурғак тасаввурни
эгатлар ичра чаноқларга
тилдирмас эди.

Хушомадга асло
хуши йўқ эди,

«Ҳақиқатни тойдек
тизгинидан тутганман —
уни қўйиб юбормайман» дерди.
Саккиз фарзанд,
бари норасида:
қўлдан иш келари йўқ
Ҳали уларнинг орасида.
Она қўлига қараб туришар
Ота меҳрига ичиккан
Саккиз норасида жон.
Меҳрин-ку дунёга у
тайёр нур этиб улашишга,
Лек, жигарбандларга
емиш-чун йўқдир
ҳатто қаттиқ нон.
Аёл арз қилди:
«Эрим — ҳалол!
Эрим — ҳақ!..»
Ҳақсўзга қулоқлар кар эди:
Бир... Икки...

Э, қўйинг-чи, ҳамма...

Аёл ўртаниб,
ёниб арз қилди:
Очиқ юз билан
эшик очмади унга
ҳеч бир маҳкама...
Ҳақиқат деб аёл куюб-ўртанди,
Ҳасратларин очди қаламга.
Қалам бош чайқаб,
дув-дув тўкди қаро ёш.
Болалар рангига боқиб,
Ҳақиқат, деб тутоқиб,
Уртаниб ёнарди аёл —
Мисли, тутунсиз аланга!..

Ҳақиқат юртида
Ҳақиқат излай-излай,
ўртаниб ёниб
турган эди ўзни ёқмоққа
ул аёл чоқланиб...
Темир даҳан, пўлат тишли турмалар
Чайнаб ташлаган ЭР
Ҳайриятки..
чиқиб келди оқланиб...

2

* * *

Аёл шаклида
олов ёнаётир,
Ёнаётир чеки йўқ армон!
Балки, у —
ночорлик аталган азоб:
Оч норасидалар-чун
Онадаги сўнгги ИМҚОН —
Ўз вужудидан
Пишириб бермоқчидир кабоб?!

«Оҳ, бу кабоб:
Қуруқ супра-ю
кўзлар ичра ин қурган
ОЧЛИКНИ
бир кун ҳайдаса, зора...
Оҳ, бу кабоб:
Эл-юрт
тан, виждонида оч кана —
МУҲТОЖЛИКНИ
Бир кун ҳайдаса, зора...

Аланга ўрлаётир...
Олов шаклида тирик бир жон.
Аёл шаклида
олов ёнаётир!
Ёнаётир
билгисиз АРМОН!..

3

* * *

Юрагингда олов бор, олов!
Оловки, нақ ишқ машъаласи.
Ҳаё гулин чеҳрангга чизар,
Ул оловнинг нилчўп шуъласи.
На қалбинг,
Сен — ТИРИК АЛАНГА:
Жон-жонимга чирмашиб турган.
Асли, жисмим ёқмоқ қасдида —
Олов Сенинг шаклингга кирган.
Ўтгаку ким исинмоқ бўлмас,
Кимдир кафтга олиб чўғини —
Чўғлантирмоқ бўлади қайта

Сўниққан кўз қорачуғини...
Кўзларингда гавҳар шаклида
Порлаб турар барча жодулар.
Лабда холинг — куйган бир юлдуз,
Балки, кўмир бўлган орзулар?!
Чирмаб олган бошингни сармаст,
Сочларингмас — бир сим-сиёҳ тун.
Наздимда, Сен баравж ёняпсан:
Бошинг узра тунни ёқмоқ-чун...
Сен — оловсан...

Маили кул бўлсам,
Жисмим ёнсин олов оғушда.
Омон қолай, ё, олов ичра
Ҳаёт қурган самандарқушдай!..

4

* * *

Қўшиқ янграр олисда:
Жон сув ичар гул рангдан.
Бўлбулеўз — ошиқ юрак
Ёлқинланар оҳангдан:

«... Ишқинг-ла ёнар юрак,
Рози ёниб ўтмоққа.
Соч учингда жон ҳалак,
Товонингни ўпмоққа.

Олмани отдинг-а сан,
Нақ жонимни мўлжаллаб.
У — юмалаётир шаън,
Ваҳ, жонимни чангаллаб!..

Осмонингда ой бўлиб,
Бағринг нурга тўлдирсам.

Пиёлангда чой бўлиб,
Лабларингни куйдирсам...♦

5

* * *

Телбаланиб
аёл шаклида
олов ёнаётир!
Ёнаётир телбаланиб
аёл шаклида олов!
Йўқ, бу оловга
Исён нафасимас, йўқ,
Нодонликнинг

очкўз,
жиззаки,
серрашк қизи
бўлмиш қалов!..

Тантиқ бир оила палак ёзди.
Серўғит-да — ғовлади палак:
Илми заҳмат сувларидан нари.
Оҳ, бу палакларда:
                    ҳосил битди:
Нодонликнинг
ҳеч пишмас сапчалари!..

Аёл шаклида олов ёнаётир..
Бу олов руҳида ҳоким —
                    телба бир туғёнлик.
Бу оловга бўлган қалов:
майли, қиз бўлсин,
майли, жувон —
у очкўз бўлсин,

бўлсин жиззакни,
серрашк...
Лек, ушбу он
ёнаётир НОДОНЛИК!..

V

Бўлмаса қошимда жанон
бу жаҳонни на қилай?!
(Машраб)

«Пахта якка ҳоқимлиги, ўттиз йиллар давомида далаларга ўта заҳарли дорилар сочилиши, Ўрта Осиёнинг ўпкаси ҳисобланмиш — Оролнинг қурий бошлаши сабабли Ер, Сув, Ҳаво ўзлигини йўқотди... Улкамиз табиати сиҳатлигига пуртур етди. Оқибатда, халқ ўртасида турфа хил касалликлар, айниқса, асаб, юқумли ва қон касалликлари эпидемик тарзда тарқалди. Туғилиш кескин камайди. Болалар ўлими ҳаддан зиёдлашди. Оналар сутида туз кўпайди. Насл, пушт емирила бошлади...»

(Матбуот хабаридан)

1

* * *

Аёл шаклида
олов ёнаётир,
Инграётир дард қўйнида
олов шу палла.
Йўқ, ёнаётган
Фарёд эмас, йўқ,
Аланга қўйнидан

мунис таралаётир
бир оташин АЛЛА!..

Жувон кўзин очар,
Йўқ, меҳрмас, йўқ,
нашатирнинг бўйидан
Гўё у туш кўрарди:
кўйлакча тикарди
Бўйдагисин ўйда.
— Жонингга чанг солган
ҳомиланг — ўгил экан, бежон.
Оғириқсиз олиб ташладим,
бу ёғига йнғиштириб
ола бергин ҳушингни,—
Сўнг яна қўшиб қўяр
Иван Петрович:
— Энди қўрқма, тўлғоқ азобин
тотмайсан ҳам,
Олиб ташладим пуштингни...

Жувон ичида гўё
нимадир портлади,
Олов чиқиб кетди кўзлардан.
Ё ўлим ваҳми эсди
доктор айтган сўзлардан.
Қўл узатиб ҳомиласи томон
Жувоннинг бошидан учди ҳуш:
Воҳки, умид чироғи —
ҳомила ўрни туради бўм-бўш.
Оҳ чеқиб тўлғонди жувон.
Оғриқ бир ўйга чулғонди жувон.
Ахир, аввал ҳам
ҳомиладор бўлиб олти бор
тушган эди бўйидан.
Наҳот, ўтар энди тирноққа зор,
Сароб хаёл кечар ўйидан...

Аёл шаклида олов ёнаётир...
Йўқ, бу —
тирноққа зор
Аёл қалбидаги Исён
олов шаклида кўринаётир,
Порлаётир ушбу палла.
Йўқ, ёнаётган
Фарёд эмас, йўқ,
Бу —
Она бўлиб айтилмаган
бир оташин АЛЛА!..

2

* * *

Олов ёнаётир...
Алангаки, аёл шаклида.
Йўқ, юрак косасидан
тошиб чиққан Сабр,
Саратон офтоби урган Сабот
ёнаётир, аслида.
Балки, бу олов:
Мияси электрон —

«Ясама аёл»;

Пахтакорга қиёс,
Туганмас заҳматдан
Темир вужуд топиб малол —
Оловга айлангани, рост!..
Олов ёнаётир...
Алангаки,
Аёл шаклида...

* * *

Олов гуркираёттир...
Оловтил ўртаб,
асабингни кемириб
борар бетиним.
Аланга қаҳ-қаҳ урар:
«Қойил қол, Инсон,
Муҳаббат илоҳаси —
АЕЛ — ўтиним!..»

3

(Рафиқамга)

Ёнар гулсан, Сен — бир ёнар гул:
Чин муҳаббат боғида битган.
Ёнар гулсан, Сен — бир ёнар гул:
Соф атрин мен бир умр кутган!..

* * *

Кўк узра ой кезар, ойки — тўлин ой,
Нур атрига тўлган мисол кўк бағри.
Яшил қўшиқ бўлиб оқади шўх сой,
Баҳмал йўргак ичра ётар Ер шари.
Оҳ, тебратар уни Баҳор — қаламқош,
Баҳор бу кун Сен-ла тенг — йигирма ёш!

Аршидан қулади бир ёруғ юлдуз —
Нигоҳинг қалбимдан ўтгандай чизиб.
Нилуфар кўксида кўз очди Кундуз,
Тонг аталган укпар қанотин ёзиб.
Бу — сенсан-ку Ҳаёт аталган наққош,
Ҳаёт бу кун Сен-ла тенг — йигирма ёш!

Алла таралыпди... Мурғаккина жон —
Келажак улғаяр алла меҳрида.
Қўшиқ янграяпти... Минг йиллик Армон...
Гоҳ, сурон туғилар оҳанг сеҳрида.
Алла мисол қўшиқ аслида тенгдош,
Қўшиқ бу кун Сен-ла тенг — йигирма ёш!

Қўлда ҳақгўй қалам — анқо паридан:
Ишқнинг мангу яшил шеърин битгум мен.
Баҳорга қимралган ул Ер шаридай —
Юрагимни суюб тебратмоқда Сен.
Ишқ жо бўлган қалбга шеърият йўлдош,
Шеър, севгимда мангу СЕН — йигирма ёш!..

4

* * *

Қўшиқ янграр олисда:
Жон сув ичар гул рангдан.
Булбулсўз — ошиқ юрак
Елқинланар оҳангдан:

«...Қарашингдан дил пора,
Рўмолингни дол қўйиб.
Лабингда қолсам зора,
Урмалаган хол бўлиб.

Юрагим — бир ёнар гул,
Гулки, ишқинг-ла тирик.
Қалбларга солайлик йўл,
Севгимиз — олтин кўприк...

Осмонингда ой бўлиб,
Бағринг нурга тўлдирсам.
Пилангда чой бўлиб,
Лабларингни куйдирсам...»

Қиз шаклида
 Олов ёнаётир
 «Оқ олтин» хирмонин
 энг теппасида —
 ҳисларимга ўт қалаб
 бир гулхан ёнаётир
 нақ юраккинам суппасида.
 Тўқнашган каби
 жанон пиёлалар —
 гулхан ичра кулгу
 отилиб чиқар жарангдор.
 Дам ўтмай
 гулхан тилида янграп
 Дийдор қўшиғи — Ёр-Ёр...

Ширин бир тушни
 тақсимлашарди ўртада
 Анор, Севара... Нафиса.
 Уларни бутефос
 анқиб турган пайкала
 Ҳайдаб кирди Дўқ-пўфиса.
 Чеканка қилишди гўзани
 Кун оғиб кетса-да тушдан.
 Упкага жойлашиб заҳар,
 Асабларга солгач чангал —
 Дугоналр айрилдилар ҳушдан.
 Ой бутун эди:
 Яримта бўлиб қолди жонни
 дугоналар ҳолига куюниб,
 аччиқланиб.
 Қизлар-ку ҳушига келишди:
 Лек, бири оққон бўлиб

бир умр қолди
ёстиғига михланиб...
Сариқ иблис кемириб
бирининг жигарин —
Чиройни гулдай тўздирди.
Бирини-чи, оқ, бирин:
ақлдан оздирди!..

Қизгина кулар,
Юракдан отар қаҳқаҳа:
Юки енгиллашгандай
ҳис этар
толиққан пахтазор.

Дам ўтмай
қизгина қалбидан тошиб чиқар
Дийдорнинг
кўҳна қўшиғи — Ер-Ер!..

Қизшаклида
олов ёнаётир
«оқ олтин» хирмонини
энг теппасида —
Ҳисларимга ўт қалаб
Бир гулхан ёнаётир
нақ юраккинам суппасида.

Тўқнашган каби
жанон пиёлалар —
Гулхан ичра кулгу
отилиб чиқар жарангдор.
Дам ўтмай
гулхан тилида янгра
Дийдорнинг
қадим қўшиғи — Ер-Ер!..

ХОТИМА

* * *

Бир арабий раққоса мисол,
эзгин-эзгин тўлғониб —
олов ёнаётир,
Ёнаётир Аёл!
Ёнаётир аёл қонларида
ҳануз тирик

Армонли АЖДОД!

Ёнаётир она қон зарраларида
қиличин қайраб ётган

Қасоскор АВЛЮД!

Эркаклар шаънига ўқиб Тавқи Лаънат,
бўлиб ИСНОД —

Аёл ёнаётир,

Ёнаётир Аёл!

Бу, асли ИСЁН:

Тақдирга

АЛАНГАЛИ САВОЛ!..

Оловга айланиб боради Аёл,

Олов тил битади кумуш баданга.

Исённинг оташин қўшиғидир бу —

Аёл шаклидаги ТИРИК АЛАНГА!..

Ж А Ҳ О Н А Д А Б И Ё Т И Д А Н

НИБЕЛУНГЛАР ҲАҚИДА ҚЎШИҚ

I авентюра

1. Ўтмиш баҳодирлар қилмишин гоят,
Мўъжизавор сўйлар қадим ривоят.
Сўйлар: улар кўз ёш, андуҳ, жафосин,
Қонли можаролар, базму сафосин.
2. Бир қиз яшар эди Бургундда кўркам,
Бундай сулувни ҳеч кўрмаган олам.
Кримхильда исмли — нурлардан-да пок,
Ҳусни не шоввозлар бағрин этган чок.
3. Жон риштаси аро тушарди олов,
Кимнинг кўзи унга тушаркан бирров.
Ақли зариф, таъб, қалб ҳам хулқи тоза:
Аёл зотки олса бўлур андоза.
4. Бургундда тенгсиз уч баҳодир қирол —
Акалар меҳри-ла қиз топди камол.
Гунтер, Гернот, кенжа Гизельхер ҳар дам,
Синглисин асрашди ёмон кўзлардан.
5. Уларга ёр эди: журъат, саховат,
Насабгаку азал эгиздир шуҳрат.
Бургундга хукмрон бўлиб учовлон,
Тўқди талай Этцел гуннларидан қон.
6. Рейн бўйи Вормсда қироллар ўктам,
Садоқатда бўлди мазлумлар ҳар дам.

Йўқ, мардлар қилмади бурчга хиёнат —
Қўш хоним ўлим-чун дом қўйган фурсат.

7. Ибодат чоқ Ута ном олган — она,
Ота эди Данкрат — ёвқур, ягона:
Ҳаётдан кетар чок ўғилларга мос,
Тенги йўқ салтанат қолдирди мерос.
8. Пурқудрат эди ул уч соҳибни юрт,
Йўқ, чин садоқатни этмайин унут,
Улар хизматида бўлдилар мудом,
Мардлар — зафар тўла сипқорганлар жом.
9. Тронь хокими Хаген. Ортвин фон Мец, боз
Альцаялик Фолькер — зап жангчи шоввоз,
Хагеннинг иниси ул ботир Данкварт,
Икки маркграф: чаққон Гере, Эккеварт;
10. Румольт — ошхонада фармонбардор у,
Ахил яшасин деб ҳам барча тотув,
Синдольту Хунольтга бўлди кўз-қулоқ,
Мен билмас жангчилар ҳадсиз, бесаноқ.
11. Соқий бўлди Синдольт — пурзўр бир аскар,
Хунольт, Ортвин фон Мец — хос ходим
аксар.
Данкварт — сайис. Шулар бўлди ҳар
қачон,
Бургунд соҳибларин шаънига қалқон.
12. Мардларга ақроргоҳ шоҳона маснад,
Улар жасорати буюк ва беҳад:
Жангда ғолиб эди, ўктам, музаффар —
Камдир мадҳин қанча сўйласам магар.

13. Кримхильда кўрди бир ғаройиб туш,
Уйда яшармиш ҳур бир лочин қуш.
Икки бургут чўқир уни бешафқат:
Улим-ла юзма-юз — нақадар даҳшат!
14. Тушини Утага айтди қизалоқ,
Она туш такбирин сўйлади шундоқ:
«— Лочин — алп баҳодир. Асрасин худо,
Севиклингдан сени этмасин жудо...»
15. «— Йўқ, Онажон, ёрдан асло очманг сўз,
Севги билмай ўтгум то очиқдир кўз.
Ишқнинг талх шаробин ичкарсан ҳижрон,
Танҳо ўтгум мен то танда бордир жон...»
16. «— Шак келтирма, қизим, дер Ута
дилхун,—
Суюкли ёрсиз — бахт не? Билмас очун.
Ишқ тушар, Кримхильда, бир кун
бошинга,
Тангри юборгай алп мардни қошинга...»
17. Қиролича сўйлар: «— Йўқ, асло бекам,
Неча бор гувоҳ мен: ишқ сўнги — алам.
Бахт деб инсон магар чексан изтироб,
Ёрсиз ўтсин умрим — бамисли сароб...»
18. Мана, ишқдан йироқ, ёш бирмоҳталъат,
Яшар танҳоликдан топиб ҳаловат.
Ҳеч кимга у қалбни тутмади асло,
Бир алп мард никоҳга элтмагунча то.
19. Ўша лочин кирган туш такбири рост,
Қавмидан қиз олди даҳшатли қасос:
Ёридан айирган бўлсан ким, алҳол,
Барчаси бирма-бир топдилар завол.

II авентюра

ЗИГФРИД ҲАҶИДА

20. Нидерландда яшар эди ул замон,
Зигмунддам Зиглинда кўрган паҳлавон.
Усди хонадон-чун бўлиб фахру бахт,
Қуйи Рейнда Ксаңтен — мустаҳкам
пойтахт.
21. Исми Зигфрид — ташна шуҳратга қалбан,
Қанчалар кезди у ўзга юрт, ватан.
Куч, журъати солди қалбларга ҳайрат,
Ваҳ, Бургунддан топди не-не азамат!
22. Шаҳзода — навқирон, лаб муртдан тоза,
Лек мақтаб қилдилар уни овоза.
Руҳ ўктам, юз кўркам, алп эрди сиёқ,
У деб не сулувлар чекишманг оқ.
23. Ота-она этди олий тарбият,
Бекам яратса-да уни табиат.
Шунинг-чун муқаррар ёш жангчики бор—
Саналар жонажон юртга ифтихор.
24. Истиқомат вақти етгач саройда,
Ботирни кутдилар хушнуд ҳар жойда.
Сулувлар давраси аро ҳар қачон,
У бўлди орзиқиб кутилган меҳмон.
25. Энди пурдабдаба аъёнлар хамроҳ,
Эгнидадир унинг пўши шаҳаншоҳ.
Жангда моҳир, доно носих шерлардан,
Ўрганди: шоҳлик не, не сақламоқ шаън?

26. Қурол-яроғ қарбин олди у тездан,
Ки, пуркучу бебок эрди ёш кездан.
Утли нигоҳ қадар сулувларга у,
Асли, Зигфрид эрди — улар-чун орзу.
27. Ўғлин рицар ёшга етганин англаб,
Зигмунд вассалларни шоҳ базмга чорлаб—
Ён юртларга чопар юборди ҳатто,
Деб: «Меҳмонларга инъом оту сарупо...»
28. Шоҳбазмга таклиф этилди ёшлар —
Эр етгач рицар ном олар тенгдошлар.
Қилич тортиқ этди шодиёна кун:
Зигмунд шаҳзода-ю қурдошлари-чун.
29. Ул базм ҳақда ҳануз қалбларда ҳайрат,
Меҳмоннавоз Зигмунд: сахий, валломат.
Билмас Зиглиндадек хушбахтни олам —
Ки, не-не номдорлар бунда эрур жам.
30. Ўғлони тенг тўрт юз навкарга қирол
Сарупо кийдирди: қанчалар аёл
Тинмади Зигфрид деб базм қадар то —
Зар безаклар топди жавҳардин оро.
31. Кимхобга безаклар қадалди мумтоз,
Ахир, мардларга хос шоҳона либос.
Шоҳбазм ўтди кундуз энг дароз айём,
Шу кун олди Зигфрид рицар деган ном.
32. Кирди қуролбардор, рицарлар дадил,
Эҳром ичра тирик кўҳна тамойил:
Кексалар ёшларга қилдилар хизмат,
Бу кунни эл интиқ кутгандир фақат.

33. Ибодат кетаркан қутлуғ эҳромда,
Майдон қўйни тўлиб борди авомга.
Халқ ёприлар: ахир, рицар ном олар
Онни кўрмоқ доим бўлмас муяссар.
34. Сўнг, шоҳ, ҳар жангчига от бериб учқур,
Мусобақа бошлар сарой ёнда зўр.
Туёқлардан учқун чатнар беомон,
Ҳарб ўйин қай қалбга солмас ҳаяжон.
35. Тўқнаш келиб ёшу кекса кучлари:
Шарт узилиб кетган найза учлари —
Ҳуштак чали бўтар кўкдан басма-бас,
Юзма-юз олишар шоввозлар чаптаст.
36. Кураш тинар Зигмунд кўтаргач қўлин,
Эҳ, қалқонлар қолди ерда чилпарчин!
Либослардан тушган лаъл, ёқут қанча—
Ўтлар ичра порлар мисли чўғпарча.
37. Дастурхон гирдида: шоҳ, меҳмон, асқоб,
Мўлдир тансиқ таом, олнй майи ноб.
Бир зум чарчоқ қалқар кўзларда ғаддор,
Барчани қутлайди шаън деб ул тождор.
38. Ўйнашди: то саҳар ботирлар фақат,
Саёқ хонадалар — баҳси рақобат.
Очиқ қўл-ла совға бериб меҳмонга,
Халку Зигмунд буркар базмни шонга.
39. Деди ўғлига шоҳ: «— хешлар учун бил,
Еру мулк улашмоқ — қўҳна тамойил.»
Шаҳзода дўстларга кўргузди карам,
Меҳмонки, ташрифдан қайтдилар хуррам.

40. Шоҳбазм етти кун ҳеч олмади тин,
Зиглинда барчага улашди олтин.
Деб: «— Севимли бўлсин ўғлим ҳар
дамлар,
Ки, хасисни қачон суйган одамлар?!»
41. Бу кунлар бойиди юпун-югурдак,
Ҳар қўноқ танти-ю ҳам қитмир андак.
Тонг чоқ умрин гўё у бергудай бой,
Йўқ, бундай ҳотамни кўрмаган сарой.
42. Хайр-мазур этаркан ул аҳли қўноқ,
Демиш элга таниқ вассаллар шундоқ:
«— Тахтга чиқар фурсат етди
Зигфридга...»
Бироқ, бу гап оғир ботди йигитга.
43. Гарчи, ота-она ҳаёт экан то,
Бир жигар банддир ул, тож қилмас даъво.
Ва лек, ағёр таҳдид солса Ватанга —
Муқаддас оғушдан отилар жангга!..

МУНДАРИЖА

Айрилиқ	3
-------------------	---

«Итсон юраги» китобидан (1971)

Унвонлар	4
Қуёш	6
Дунёнинг ишлари	7
Шамол тегирмони	8
«Мен неки кўрибман...»	8
Булбул	9
Рассомга	10
Қоя ва қатра	10
Чархпалак	10
«Деразам ортида...»	11
«Термуласан...»	11
Булоқ	12
Шоҳ асал	12
«Булут қанотидан...»	13
«Ногоҳ дуч келдик биз...»	13
«Яна ҳусн улашди...»	15
«Тушларимга кирасан...»	16
«Яна сен менинг...»	17
«Фақат азобгами...»	18
Соғинч	18

«Нина учида қаер» китобидан (1979)

Мезон	20
Варрак	21
Ҳаёт	22
Тирик сайёралар	22
Зижи Кўрагоний	24
Юрагим — ҳей, тулпорим!	24
«Меҳрим менинг...»	25

Сўз	26
Йигирма ёшлилар	27
Қуёш ва қизчам	29
Аросат	30
Жарроҳга	31
«Тонглар ўз рухсорин...»	32
Ой кезади	33
«— Тағни эрта гуллабсан...»	33
Эрк қўшиғи	34
«Китобларда ўтмиш...»	34
«Тирикчилик-да...»	35
«Найча ичра...»	35
Оқ булут	35
«Бўғзингда типирчилар....»	36
«Қуюқ тун»	36
Тонг	36
«Кўмир эмас...»	37
Усмир ёшда	37
«Нина учида қаср»	37
«Кимларнинг тилида Сўз...»	38

«Ўчмас бўрон» китобидан (1979)

Она ва ўғлон	39
Қанот	40
Кўл ва ирмоқ	42
Саҳнада	42
«Бир томчи ёш...»	44
Қишлоқ тонги	45
Тоғлар	46
Кураш	46
Оққуш учар	48
«Ойдин...»	49
Кўзгу	50
Елкабоз	51
Олтиң гул	52

Қалбим менинг	53
Садаф соз	54
Тақлид ва зако	55
Одамлар ва дарахтлар	57
Бугдой доналари	57
Эй, менинг жарроҳ, дўсгинам!	58
Мироб	60
Соя	61

«Тирик аланга» китобидан (1984)

Ҳақиқат	62
Ўчоқлар	63
Сабот	64
Чегара	64
Мен излаган одам	65
«Эгик бошни...»	67
Оққушлар	68
Йиртилган кўйлақлар	69
Нилуфар	71
Қовунларимиз	72
«Мўмиё ишлатса...»	74

Олтин водий — Фарғонам менинг (туркум сонетлардан)

Тўғрилиқ	80
«Гул — хунукликнинг...»	80
Шерга эгар урган аёл	80
Мўъжиза	82
Марказ ҳужайралар	83
Қиз момо (Баллада)	86
Илк дарсхонамга	88
Сохта муаррихга	90
«Балиқлар қавмида...»	90

*Сўқмоқлар	91
*Чирақлар	93
*Тил ҳақида	94
*Тақдир қартабоз эрур	95
*Бутунлик	96
*Ноғора ва чирманда	97
Фидойига	97
*Дийдоринг сенинг	97
*Падаркуш	99
*Чашма, терак ва олма	99
*Одат	100
*Бойқаронинг сўнги дақиқалари	101
*Самовий зот	104
*Мукофот	105
*Қишлоқдан чиққан шаҳарлик	106
*Манқуртлар зуволаси	108
*Меҳробдаги чаёнлар	110
*Кўзлар	114
*Қошингга тегузмағил қаламни	115
*Қизалоқ ва қўғирчоқ	117
*Ўчмай қолган чақмоқ	118
«Қўқонлик жувонлар	119
*Чол ва Искандар	121
*Ой	125
*Тақдир ҳангомалари (Баллада)	126
*Дўппи кийган шеър	147
*Бургут ва читтак	149
*Пушкин	151
*Чақмоқ фарзанди	154
*«Инсон — жонли харита»	157
*Тошбақа	158
*Чимён шифохонасида	159
*Кўршапалак ғояси	161
*Афғон жангида ўлган аскаргина	162

*Бева	162
*Келинчак	162
*Аскар, укам	162
*Афанди ва шоир	164
*Океанда (Диалог)	164
*Қаҳқаҳа (Аскиячи бисотидан)	164
*Булут ва Денгиз	165
*Боласавдо	167
*Тирик аланга (Ҳиссий-фожеий тизмалар)	170
*НИБЕЛУНГЛАР ҲАҚИДА ҚЎШИҚ (Парча)	197

© Минҳожиддин Ҳайдар, 1990 й.

Литературно-художественное издание

МИНХОЖИДДИН ХАЙДАР

СЛАДКОГОЛОСЫЙ

Стихи

Художники: *В. Апухтин, Г. Герасимова*

Ташкент, издательство Литературқ и искусства

им. Гафура Гуляма

На узбекском языке

Адабий-бадиий нашр

МИНХОЖИДДИН ХАЙДАР

БУЛБУЛСУЗ

Шеърлар

Мухаррирлар: *Шавкат Раҳмон, Муҳаммад Юсуф*

Мусаввирлар *В. Апухтин, Г. Герасимова*

Бадий муҳаррир *А. Мамажонов*

Техник муҳаррир *Э. Саидов*

Мусаҳҳиҳ *Ш. Собирова*

ИБ № 4072

Босмахонага берилди 13.06.90. Босишга рухсат этилди 16.11.90. Формати 70×90¹/₃₂. Босмахона қоғози № 2. Мактаб гарнитур. Юқори босма. Шартли босма л. 7,60+0,07 вкл. Шартли кр. оттиск 7,8. Нашр листи 8,7+0,1 вкл. Тиражи 10 000. Буюртма 1381. Баҳоси 2 с. Шартнома 224-89.

Гафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти 700129. Тошкент, Навоий кўчаси, 30.

Ўзбекистон ССР Давлат Матбуот комитети. «Матбуот» полиграфия ишлаб-чиқариш Бирлашмаси. Тошкент, Навоий 30.